Visus

Speculũ eccleſie cũ
nibus nõ minus vt
rijs. Et alius omnii
q̃ vtilis tractatus.

Del coll.o tela comp.ti ſ.

Visus

Speculũ eccleſie cũ nonullis additio
nibus nõ minus vtilibus: q̃z neceſſa-
rijs. Et alius omniũ ſacramentorũ p
q̃z vtilis tractatus.

Del coll.o de la comp.a de Jh̃u de Monterey

¶ Domini Hugonis primi cardinalis ordinis predicatorũ tractatus perq̃ vtilis: qui speculũ inscribitur. Cui subnectit quoddã de omĩbus sacramentis breue compendiolum ad sacerdotum instructionẽ pro salute animarũ accomodatissime copilatũ.

¶ Sed pro speculo vide librũ intitulatũ theologia naturalis. vel liber creaturarũ in capto. xxx. in quo inter cetera dicit. Et quia in ipo esse: est totus mundus. Et quicquid potest esse ideo quia ipse intelligit suũ esse: cõtinue intelligit z vidit totum mundũ z oia q̃ possunt esse. Et quia in suo esse sunt omnia simul: ideo omnia simul intelligit z vidit z cognoscit per suũ esse quod est speculũ vniuersale in quo omnia sunt cognoscuntur. Et sic qui videt speculũ videt tria scilicet speculũ z seipsũ z transcuntes. Et sic sacerdotes predicatores z doctores multũ possunt prodesse si sint quales debẽt esse. quoniã sicut vnusq̃sq̃ habendo speculũ in manibus suis potest videre maculã quã habet in oculo vel in facie: sic vnusquisq̃ audiendo verbum diuinum poterit videre maculam quã habet in anima idest peccatũ. z istud est contra multos qui dicũt q̃ absq̃ lectione z sermone vel predicatione poterunt se scire vitare peccatũ si vellent. Sed isti videant Gregoriũ in primo dialogorũ capitulo primo in quo inter cetera dicit. ne dum quisq̃ similiter sancto spiritu impletum presumit: discipulũ hominis esse despiciat. z magister erroris fiat.

COLL. ACAD. LV. BIBLIOT.

De numero ordine ꝛ significatione sacerdotaliū vestium.

Rubrica prima.

DIcit aplꝰ ad Ephe. vj. Induite vos armatura dei: vt possitis stare aduersus insidias diaboli. Hec arma tura est vestis sacerdotalis significatiua septemplicis virtutis representatiua septē vestiū xp̄i quibus indutus fuit tp̄e passionis. Primū ergo vestimentū quo induitur sacerdos est amictus quo caput tegitur significās salutē que per fidē tribuitur. Et est fides ꝑm aplm ad hebre. xj. substātia rerū sperandaꝝ. i. fundamentū argumentum non apparentium. De hoc aplꝰ ad ephe. vj. Galeā salutis assumite ꝛ representat illud cooptoriū quo velabant iudei faciem xp̄i dicentes Luc. xxij. ꝛ Mathei xxvj. Prophetiza nobis xp̄e quis est qui te percussit. Secundum vestimentū quo tegitur corpus a sursum vsqꝫ ad deorsū est vestis alba qua sacerdos induitur ꝛ significat spem q̄ ex gratia prouenit ecclesie sursū ꝛ ex meritis ecclesie deorsum. De hoc dicit aplꝰ ad Roma. viij. Spe enī salui facti sumꝰ. Et sic dr̄ Ro. viij. Spes q̄ videt̄ non est spes. Et sic ait aplꝰ prima corinth. xiiij. spes. fides. charitas. ꝛc. Sed pro temperantia vide Tho. sua secūda secunde q. xiiij. ad quartum vbi dicit q̄ temperantia fit circa delectationes tactus. Hoc representat vestem inqua illusit herodes christū. Lu. xxiij. Tertium vestimentum quo sacerdos induitur est corrigia vl̄ cingulū. p hāc significat̄ iusticia cuiꝰ duo sūt brachia int̄ se cōstringētia. s. declinari a malo ꝛ opari bonū sic ꝓpha in p̄s. xxxiij. De hoc Esay. xj Et erit iusticia cingulū lūboꝝ eiꝰ. hec corrigia repsentat flagellū quo pylatꝰ cecidit xp̄m. Joh. xix. Quartū vestimētū quo sacerdos induit̄ est manipulꝰ q̄ in leua ponit̄ p quē fortitudo designat̄. qua cōtra aduersa debellat̄. De hoc dicit aplꝰ. Fortitudo ꝛ virtꝰ retrahēs impetꝰ aduersitatis. Iste manipulꝰ repesentat funem quo ligatꝰ fuit Jesus a iudeis cōprehēsus. vñ Joh. xviij Cōprehēderūt ꝛ ligauerūt eū. Quitū vestimētū quo sacerdos induit̄ ē stola p̄sbiteri orariū .i. stola diaconi qō hēt duo brachia p̄

dēda q̄ significant prudentiā ⁊ tēperātiā. vnde apls. ad Titū.ij. Sobrie ⁊ pie viuam⁹ in hoc seculo. Hec stola rep̄sentat ligamētū quo fuit ligat⁹ Jesus ad colūnā. Sextū vestimentū quo sacerdos induitur est casula per quā significatur charitas. Nā sicut casula cōtegit cetera vestimēta: sic charitas cooperit multitudinē pcc̄oꝝ Hec casula repzesentat purpureū vestimentum: quo milites circū dederūt Jesū Johā. xix. Ueste purpurea circūdederūt eū.

De accessu ad altare. ⁊

Iso numero ordine ⁊ significatiōe sacerdotaliū vestiū nūc vidēdū est q̄liter ad altare accedēdū est. Dicitur exo. xxv. Moyses fecit labiū eneū de speculis mulierꝝ in quo lauabant se sacerdotes in introitu tabernaculi. Jn labio eneo sonoro significatur cōfessio. Jn altari eneo. mētis amaritudo. Jn speculis mulierū: vite sc̄oꝝ cōsideratio. Sacerdotes vo anteq̄ ad altare veniāt p cōfessionē se absoluāt. Per amaritudinē mentis se purgēt. per considerationē vite sanctoꝝ se informent. De pmo Esaie. ij. Domū damini qui fertis vasa dñi. De sc̄do in epla ad cor. v. Expurgate vetus fermentū. De tertio ad hebr. xij. habētes deponam⁹ omne pondus vt nō circūdet nos pctm̄. Cū ergo venerit sacerdos ad altare vestimentis suis indutus inclinet se deuote dicendo oronem.

Deus q̄ de indignis: dignos facis. de iniustis: iustos. de pctōrib⁹ sc̄os: mūda cor ⁊ corp⁹ meū ab oi cōtagione ⁊ sorde pcī. ⁊ fac me dignū ⁊ strēnuū sanctis altaribus tuis ministrū: ⁊ cōcede vt in hoc altari ad quod indignus accedo meū votū atq̄ sacrificiū tibi sit acceptabile. mihiq̄ ⁊ oibus p̄ quibus offero te miserāte proficiat ad salutē. per christū dñm nostrū. Hanc orationē debet dicere cum silētio. ⁊ cū erexerit se dicat. Cōfitemini dño. ⁊c. Ego reus ⁊ indign⁹ cōfiteor deo. ⁊c. Respondetur a choro ⁊ ministris. Misereat tui oīps. ⁊c. Et post confiteor dicat sacerdos iterū. Misereatur vestri. ⁊c. Absolutionē. ⁊c. Semp in vno loco ante altare stās dicat preces subsequentes. De⁹ tu conuersus viuificabis nos. ⁊c. Ostēde nobis

ꝛc. Dñe exaudi orationē. ꝛc. Oremus. Aufer a nobis quesumus dñe cūctas iniqtates nostras: vt mereamur puris mentibus introi re ad sancta sanctorū. Cū ereterit se osculetur primo diaconū: ꝛ postea subdiaconū dicendo. Habete pacis oscūlū vt apti sitis sa crosancto altaris dñi ministerio. Deinde osculetur tectū supra alta re si habeatur. ꝛ si no habeaꝫ osculeꝫ altare in medio altaris. Se quiꝫ tunc. Adiutoriū nostrū in noīe dñi. Qui se. Sit nomen dñi benedictū. Ex hoc nūc. Hoc peracto sequitur introitus misse: sed q̄ dicit aplꝰ ad Titū. ij. Obsecro. ꝛc. ideo p̄mo oportet fieri obse crationes. Secūdo oīones. Tertio postulationes. Quarto gr̄aꝝ actiones. Sic aplus prima cor. ij. Ideo tota missa distinguiꝫ seu diuidiꝫ in quattuor ptes. Prima pars misse est ab introitu vsqꝫ ad Te igitur / ꝛ hec uocatur obsecrationes. Secunda a te igitur vsqꝫ ad pater noster / ꝛ hec vocatur orationes. Tertia pars est a pa ter noster vsqꝫ ad collectas / ꝛ hec vocatur postulatiōes. Quarta pars vsqꝫ ad Ite missa est / ꝛ hec vocatur gratiarū actiones. De prima parte misse dicendū est. Primo eius initiū est introitus: ꝛ hoc significat vaticinia sanctorū prophetarū ꝛ desideria patrū de siderantiū filiū dei incarnandū: in cuius rei signū in prima dñica aduentus dñi cantat ecclesia istū introitum. Ad te leuaui. et versi culū. Vias tuas. ꝛc. cū Glia patri. ꝛc. qō designat opera eorū. Triplicatur aūt introitus in diebus festiuis in laudem trinitatis. Pro quo nota cap, consuluisti. de cele. mis. super particula excep to die natiuitatis. vbi dicit glo. die natiuitatis dñi plures misse ce lebrantur. de conse. di. j. nocte sancta. Et celebrantur tres propter mysteriū. quoniā per illas tres representatur triplex status. s. ante legem. sub lege. ꝛ status gratie. Quoniā illa que cantaꝫ in nocte representat statum qui fuit ante legem. i. ante legem scripture qm̄ omnes erant in tenebris. vnde dicit in missa illa pphetia. Po pulus gentiū qui ambulabat in tenebris. Secunda que dicitur in aurora representat tempus sub lege; in quo iam incipiebant ex p te scire peccatū: sed non plene ppter dicta legis prophetarū. Et ibo cantatur inter diem ꝛ noctem. Et dicitur officiū. lux fulgebit hodie. Tertia dicitur in die: per quā designatur tempus gratie. s.

quarationes seu misse celebrentur in natali dominico. ri.

Totam missā

ante legem sub lege et status gratie

presenti. in qua dicitur officiū. ℣Puer natus est nobis. Et dicitur semel in vigilia cū gloria in laudē incarnationis. dr̄ enī in diebus alijs bis in laudem diuine z humane nature: q̄ in persona filij sunt vnite. Sed sciendū est q̄ in qbusdā dieb⁹ festiuis dr̄ itroit⁹ pfecte. z imperfecte. ℣Primo perfecte: qz perfecte ecclesia deū laudat perfecta laude. Secūdo dr imperfecte, qz imperfecta est omnis laus vite. Tertio modo dr perfecte: qz perfecta est laus patrie.

De Kyrie eleyson. ℟

Sequitur kyrie eleyson. qđ triplicatur ꝓpter laudē trinitatis. Et ꝑmo dr ter kyrie eleyson in laudē pr̄is. Secūdo dr xp̄e eleyson ter in gr̄az filij. z tertio dr kyrie eleyson in honorē spūs̄ācti. Dicit aūt nouies ꝓpter nouē ordines angelorū. Et est notandū q̄ tres lingue in missa deū laudāt. s. greca latina hebrea. Greca est enī cū dr ter kyrie eleyson. kyri. enī idē est q̄ xp̄s. cl. de⁹. leys. miserere nobis. vnde kyrie eleyson tantū sonat. D xp̄e de⁹ miſere nobis Hebrea lingua est alleluya qz allelu. tantū sonat quantū laudare in latino. ya. inuisibilē. z hec interpretatio ponit ab augu. in glosa psalterij. Sed notandū q̄ alleluya a diuersis doctoribus interpretatur diuersimode qm̄ hieronim⁹ ait. alle. i. creatura. lu. i. laudet. ya. i. dn̄m. Ambrosius uero ait. alle. i. lux. lu. i. virt⁹. ya. i. salua. Aug⁹. aūt ait. alle. i. pater. lu. fili⁹. ya. spūs̄ act⁹. Gregor⁹ ait. alle. i. altissim⁹ leuat⁹ in cruce. lu. i. luxerūt apti ya. i. furrerit dn̄s. Alij aūt dicunt. Alta. i. laus tibi dn̄e rex eterne glorie. ℣Papias ait. alleluya. i. laudate z glorificate dn̄m. Amen interpretatur fiat z hoc cū dr. ꝑ oīa secula scl̄oz. Itē interpretatur vere. vt in euangelio. amē dico vobis. Latina lingua vt orationes z hoc post kyrieleyson.

De gloria in excelsis deo. ℣

Sequitur gloria in excelsis deo q̄ est laus angelorum z sic cantauerūt in natali dn̄i. Et debet dici in medio altaris. qz angel⁹ qui pastoribus natiuitatē dn̄i nunciauit dixit. Luce. ij. Ecce euangelizo vobis gaudium magnū quod

erit omni populo. Sacerdos vero dicens. Gloria in excelsis deo: gerit vices illius angeli. Chorus respondens gerit personam illius multitudinis de qua dicitur ibidem. Facta est multitudo laudantū deū z dicentiū. Gloria in altissimis. per quod representatur mestícia veterum patrum expectantium incarnationem dei. Et q̄ dicitur gloria in excelsis deo z in terra pax hominib⁹ bone voluntatis. ꝛc. pro quo nota q̄ ad hoc q̄ aliqui homines dicātur bone voluntatis quinq; requiruntur. Quox primū est q̄ peccata causata voluntate displiceāt z abnegentur futura sicut Job dicebat. vnum loquutus sum quod vtinam non dixissem z vltra non adiciam. Secundū est q̄ voluntas nostra mala nostra odiat opera in quocunq; malo: z bona opera diligat quando videt. Jurta illud psalmi. xliiij. dilexisti iusticiam z odisti iniquitatem. ꝛc. Tertiū est q̄ voluntas nostra habeat effectum charitatis ad proximos nostros: quoniam qui diligit fratrem suum in lumine est. Qui autem odit eum homicida est. vt ait Johan. in canonica sua. Luc. x. Quartum est q̄ voluntas nostra diligat pl⁹ celestia q̄ terrestria siue terrena z pl⁹ de ipsis loquatur z tractet et cogitet. communiter sic Job. Qui diligit mundum non est charitas patris in eo. Quintum est q̄ homo magis diligat deum q̄ se ipsum dicente domino in euangelio Mathei. xvj. Qui odit animam suam in hoc mundo. ꝛc. Et in actibus apostolorum dicitur q̄ sancti non dilexerunt animas suas vsq; ad mortem. Hominibus igitur quantum ad istos modos fuit ab angelis annunciata pax eterna: quam nobis concedat christus Jesus dei z virginis Marie filius. Amen. Sed forte deo dante de ista materia alibi dicet. Cantatur autem alleluya non gloria quia habebant spem liberationis. De expectatione diciturin Esaye. xxvij. Expectate eum. ꝛc. De spe liberationis dicitur in ps. In te sperauerūt pres nri z librasti eos. Itē est sciēdū q̄ cātica leticie sicut Alla. z Glia in excelsis deo nō cantātur a septuagesima vsq; ad sabbatū sctūm q̄ illud tps signat babilonicā captiuitatē i q̄ iudei captiuati suspēderūt organa sua z dixerūt. quomō cātabim⁹ cāticū dñi in tra aliena. post glia i excelsis

deō vertit se p̄sbiter ad populū dicens. Dñs vobiscum qđ de Ruth.ij. sumptū est. Booz eni salutauit messores dicens dominus vobiscum idest dominus sit vobiscum. i. petitionibus vestris det effectum. episcopus autē dicit. Pax vobis quia est spiritualis vicarius christi quia hoc verbū discipulis suis dixit Joh. xx. Sensus est. in p̄senti detur vobis pax peccatoribus in futuro pax eternalitatis. de his duobus Johā. xiij. Pacē relinquo vobis: pacē meā do vobis. Chorus respondet. Et cū spiritu tuo. qđ sūptū est a paulo ad Titū. Et est sensus. Dñs qui est in ore tuo: sit in corde tuo. postea dicit sacerdos. Oremus: in signum q̄ dominus dixit discipulis suis scilicet Orate ne intretis in tentationem. Deinde intendit sacerdos orationi que semper terminatur in nomine filij. quia non valet oratio que non fit in nomine mediatoris. Et notandum est q̄ omnis oratio dirigitur ad patrem vel ad filium: nulla autem ad spiritum sanctum. Et hec est ratio quia spiritus sanctus est donum ꝛ a dono non petitur donum. sed a largitore doni. Petitur aūt a patre vel a filio cum spiritus sanctus ab vtroq3 p̄cedat. vnde ad patrem et filiū dirigitur simul oratio tanq̄ ad datorem. sed non ad spiritum sanctū quia est donū. Itez notandū q̄ si dirigatur oratio ad patrem in qua fit mentio de filio tunc debet dici p̄ eundē vt in illa oratione. Deus de qui beate marie virginis. Si autem dirigatur oratio ad filium tunc debet dici Qui viuis ꝛ reg. vt in ista oratione. Deus qui virginalē aulā. Si vero in fine oratōis que dirigit patri fiat mentio de filio tūc debet dici qui tecū viuit ꝛ reg. vnde versus. Per dñm dicas cū patre ꝛ p̄sbiter orat. vt ibi. Concede nos famulos tuos. Si christū memores per eundem dicere debes. vt ibi. Deus qui de beate marie virginis vtero p̄ eundē. Si christo loqueris qui viuis. dic quoq3 patri. Qui tecum cum sit collecte finis in ipso. idest christo. vt ibi. Deus qui virginalem aulam beate marie virginis in qua habitare ꝛ etiam Mentes nostras quesumus dñe. ꝛc. vsq3 sicut tu⁹.

De epistola. 6

Finita oꝛone sequitur epl'a q̄ significat doctrinā apl'oꝛ z elegāter precedit oratio.qz legitur. Luce.x. Rogate dñm messis vt mittat operarios in messem suā. Legi tur enim epl'a quandoqz de epl'is Pauli.qñqz de cronicis. quā doqz de actib⁹ apostoloꝛū z de apocalipsi.de parabolis vero Sa lomonis nūquā. z de ꝓphetis nūquā.nec ō quinqz libꝛis Moysi qz in illis promittebantur temporalia in cuius rei signū lectiones terminantur in grauem accentum. In nouo testamento spiritua lia promittūtur z eterna in cuius rei signū euangeliū z epistola ter minantur in accentum acutum. Et quia hic dicitur temporalia ꝓ mittebāt sic Esay.j. si p̄cepta mea suaueritis bona terre comede tis.sed in lege gratie dicit. Qui mā̄ducat meā carnē z bibit meū sā guinem habet vitam eternam. Joh. vj.

De responsoꝛio. 7

Post epistolam sequitur responsoꝛium: qō pertinet ad opera actiue vite. z bene congruit hoc nomē responso ꝛium actioni: quia opera respondent predicationi: Uocatur autē a quibusdam graduale seu gradale: eo ꝙ significat gradum virtutis iuxta illud. Administrate in fide virtutē. in virtu te scientiam. in scientia patientiam. in patientia pietatem. in pieta te fraternitatis amoꝛem. in fraternitatis amoꝛe charitatem.

De alleluya. 8

Post responsoꝛiū seqtur alleluya. significans gaudiū ineffabile qō ecclesia dei hēt in laudē dei. post allelu ya sequitur versus qui significat opationē: q̄ debet cō iungi laudi qz deū nō bene laudat: qui bene operari cessat. Allelu ya reperitur cū neumate z significat laudem patrie. significat aūt per consequc̄tiam. i. per neuma. Unde in antiquis sequentijs sunt verba incognita: quia ignotus est nobis modus laudandi deū in patria. De tractatu. Notandū ꝙ in dieb⁹ ieiunioꝛū sicut in qua dragesima cantatur tractatus pro alleluya in quo notatur longa expectatio sc̄oꝝ patrū z iudeoꝛū captiuoꝛū afflictio designatur.

Dost alleluya sequit euangeliū qđ lecturus diaconus sumit librū de altari: inquo significat qđ euangeliū est verbū dei qđ per altare significat secūdū illud. Exo. xx. Altare de terra facietis mihi. Et dicit euangeliū ab eu qđ est bonū z gelos quod est nunciatio quasi bona nunciatio. Diaconus autē inclinat ipsum super sinistrum humerū: in quo significatur qđ predicatio christi de gentili populo transijt ad iudeā. Esay. xx. In diebus illis saluabitur iuda. In quibusdam locis crux precedit euangelium in signū qđ predicator debet sequi crucifixū. vnde dominus dixit Petro. Sequere me. Johan. xxj. precedūt aūt duo cerei: quia predicatores debent habere noticiā vtriusqz testamenti. precedit etiā qñz vnus: per qđ significat qđ Johannes ante christū missus est: z thurribulū cum thure: significat orationē cū deuotione: quā tunc maxime debet habere quilibet fidelis in audiendo verbū dei vel diuinū sermonē. Debet autē in alto legi: quia doctrina euangelij cēs alias debet precedere. Unde Aplūs ad hebreos. vj. Lex vetus neminē duxit ad pfectionē. euāgeliū autē opatur salutem omni credēti. Sed notādū qđ subdiacon⁹ ferens puluinar ante diaconum in ipso facto representat qđ dignus est operari⁹ mercede sua. Matb. x. aplūs. j. ad corin. ix. Si spiritualia vobis seminamus: nō est mirū si temporalia vestra metamus. Quod aūt subdiaconus librū z puluinar reportat: significat qđ predicator debet in bono opere vitam suam deo offerre. vnde ad coloseñ. iv. Omne quodcunqz facitis aut in verbo aut in opere: omnia in nomine Jesu facite. Diaconus autem volens legere euangeliū primo salutat populū dicens. Dñs vobiscū: in quo significat se orare p eis vt dñs sit cum eis: in quo reddit eos attentos in audiendo verbum dei. Chorus respondet. Et cum spiritu tuo. Ac si diceret tecū sit ad dicendum. Deinde diaconus facit signum crucis in libro: ac si diceret crucifixū predico. vnde aplūs ad chorin. v. Non dicam me scire inter vos Jesum christū z hunc crucifixū. i. predicamus vobis crucifixū. Deinde facit crucē in pectore: ac si diceret crucifixū credo. Pro quo nota qđ dicatur ad Roma. j. de paulo armario

Etimologia

sacrarū scripturarū. Et est ꝙ paulus hebraice grece latine dicit
quiet⁹ z modicus sonat. Et ait beda super actus apl̄orū capi. xvi.
ꝙ Paulus āno passionis z resurrectionis xp̄i ad fidē veniss̄e pro-
batur. Tertio vero decimo anno post christi passionem apostolatū
gentiū cum Barnaba act. xiij. z pauli vocabulum accepisse legit.
Pri⁹ eni vocabat saulus a saule primo reg. xviij. persecutore. qz
sicut ille Dauid. s. saul: ita ille. s. Paulus ecclesiam christi est pro-
secuutus. Quarto decimo anno iuxta conditum apostolorum ad
magisterium gentiū est profectus. Unde apl̄s ad Cor. i. Non di
cā me scire inter vos nisi Jesum christum crucifixū. Tertio autez
facit crucē in fronte: ac si diceret: non erubesco crucifixum. Unde
apostolus ad Galat. vj. Mihi aūt absit gloriari nisi in cruce dñi
nostri Jhesu christi: Debet esse in alto z legi ad aquilonē qz pre-
dicatur infidelib⁹. Unde Esa. xiiij. Dicam aquilonī. ꝛc. per hoc
significatur ꝙ armati esse debem⁹ doctrina euangelica contra dia
bolū: per aquilonem significatū. Unde canticoꝝ. vj. Surge aqui-
lo z veni auster perfla ortum meū. glo. O aquilo. i. o aspera z fri-
gida voluntas iudeoꝝ per defectum charitatis: surge cū impetu z
violentia contra me. Et o tu auster. i. benigna z charitatiua volun
tas patris z simul cum aquilone z perfla z agita ortum meū. glo.
i. corp⁹ meū per mortem z passionem z fluant z spirent z emanent
aromata illius per vulnera flagellorū z clauorū z lancee in virtutē
z efficatiam sacramentorū. Et sic nota ꝙ in hac loquutione ex-
plicatur spontanea volūtas xp̄i filij dei patris: que excitat volun-
tatē patris z iudeoꝝ vt surgant z veniant ad perflandū ortū eis.
Unde christ⁹ voluntarie z sponte se obtulit iudeis quādo dixit apo
stolis. Ecce ascendimus Jherosolimā z filius hominis tradetur
principibus sacerdotū z condemnabunt eum morte. ꝛc. Itē quan
do dixit iudeis quē queritis ego sum. Si ergo me q̄ritis sinite hos
abire. sponte se obtulit patri tunc quando dixit mathei. xxvij. Fiat
volūtas tua. ꝛc. Audientes debent enim stare quasi parati ad pre-
lium pro fide christi seruanda. Pro quo vide capitulum layci de
vita z hone. cle. z sic est ibi stare z est ibi sedere. Stare est quando
aliquis est erectus. Sed sedere est quando facit sessionem.

Unde Luc.xxij.Qui non habet gladiũ: vendat tunicã ꝛ emat eũ.
Itẽ debent ponere baculos.qꝛ dr̃ Math.v.Qui percusserit te in
maxillam /prebe ei ꝛ aliã.Dr̃ aũt pro amatoribus huiꝰ mundi re
cedere:qꝛ dicitur Iere.xvij.Maledictꝰ homo qui confidit in ho
mine.Item lecto euangelio debent se signare:ne diabolus a cordi
bus eorũ semen verbi dei surripiat. vnde in euangelio Luce. viij.
Uobis datũ est nosse mysteriũ verbi dei. Postea illis qui sunt in
choro ostenditur clausus:qꝛ sequitur ibidem. Ceteris aũt in para
bolis.de sacerdote legitur. iij.malach.ij.Labia sacerdotis custodi
unt sciam et legem exquirunt de ore eius. Et qꝛ dr̃ hic legem exq
rũt de ore eius Malach.ij. ꝑ amplioꝛi declaratiõe istius materie
vide quid dicat Grego.in suis pastoralibus cap.xv.Et inter ce-
tera ponit ista.Labia sacerdotis custodiũt scientiã ꝛ legem exqui-
runt ex ore eius:qꝛ angelus domini exercituũ est. Hinc per Esayã
dñs admonet dicẽs.Esay.lviij. Clama ne cesses quasi tuba exal-
ta vocem tuam.preconis quippe officiũ suscipit:quisqs ad sacerdo
tiũ accedit vt ante aduentũ iudicis qui terribiliter sequitur: ipe scz
clamando gradiatur.Sacerdos ergo si predicationis est nescius:
quam vocem daturus est preco mutus.hinc enĩ qꝫ super pastoꝛes
primos in linguarũ specie spũssanctus insedit: quia nimirũ quos
repleuerit de se protinus loquentes facit.hinc Moysi p̃cipit̃ vt sa
cerdos tabernaculum ingrediens tintinabulũ ambiatur vt videli-
cet vocem predicationis habeat: ne superni spectatoꝛis iudiciũ ex
silentio offendat.Scriptũ quippe est: audiatur sonitus quando in
greditur ꝛ egreditur sanctuariũ in cõspectu domini ꝛ non moriat.
Sacerdos nanqꝫ ingrediens ꝛ egrediens moꝛitur:si de eo sonitus
non audiatur: qꝛ iram contra se occulti iudicis erigit si sine predi-
catiõis sonitu incedit.Apte aũt tintinabula vestimẽto eiꝰ describũ
tur inserta.vestimenta enĩ sacerdotis quid aliud q̃ recta opera de-
bemus accipere:/propheta attestante qui ait in psalmo.cxxj. Sa-
cerdotes tui induantur iustitiam.vestimento itaqꝫ illius tintinabu
la inherent:vt vite viam cum sonitu lingue ipsa quoqꝫ sacerdotis
opera clament. Sed cũ rectoꝛ se ad loquendũ preparat sub quan
to cautele studio loquatur attendat ne si ad loquendum inoꝛdinate

rapitur. erroris vulnere corda audiciū feriantur. Et cum fortas-
se videri sapiens desiderat vnitatis compagem. i. coniunctionem
insipienter abscindat. Hic nanq; veritas dicit: habete sal in vobis
z pacem habete inter vos. per sal quippe sapientia verbi designa
tur. Qui igitur loqui sapienter nititur magnopere metuat: ne eius
eloquio audientium vnitas confundatur. Hinc Paulus inquit
ad Roma. xij. Non plus sapere q̄ oportet sapere: sed sapere ad so
brietatem. plus vult sapere quā oportet sapere: qui illa que lex non
dicit seruat. Hinc in sacerdotis veste iuxta verbum dñi tintinabu
lis mala punica coniunguntur vulgo granadas. Quid enim per
mala punica nisi fidei vnitas designatur? Nam sicut in malo pu-
nico vno exterius cortice multa interius grana muniūtur. sic innu
meros sancte ecclesie populos veritas fidei contegit: quos intus
diuersitas meritoz tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendū
prorūpat: hoc qđ iā premissimus per semetipsā veritas clamat di-
scipulis: habete sal in vobis: z pacem inter vos habete: ac si figu-
rate per habitū sacerdotis dicat. Mala punica in tintinabulis iun
gite vt p omne qđ dicitis vnitatē fidei cauta obseruatiōe teneatis.
Puidendū quoq; est solicita intentione rectoribus: vt ab eis non
solum prauа; nullo modo: sed nec recta quidem nimie z inordinate
proferantur. Quia sepe dictorum virtus perditur: cū apud corda
audientiū loquacitas incauta importunitate leuigatur. i. fit leuis.
Et auctorem suū hec eadem loquacitas inquinat que seruire audi
toribus ad vsum profectus ignorat. Unde bene per Moysen dr.
Vir qui fluxū seminis patit: immūdus erit. In mente quippe au
dientiū semen sequuture cogitationis est audire qualitas locutio-
nis: qr dū per aurem sermo accipit cogitatio in mente generat: vn
de ab hui⁹ mūdi sapientib⁹ predicator egregi⁹ semibreui⁹ est voca
tus. Qui ergo fluxū seminis sustinet: immūd⁹ asserit. qr multilo
quio subdit⁹ ex eo se inquinat: qđ si ordinate promeret: recte prolē
cogitationis edere in audientiū corde potuisset: dūq; incaut⁹ per
loquacitatem defluit: non ad vsum generis: sed ad immūdiciam
semen fundit. Unde Paul⁹ quoq; cū discipulū de instantia pre
dicationis admoneret dicens. testificor coram deo z xp̄o ihesu que

iudicaturus est vivos ⁊ mortuos ⁊ per aduentū ipsius ⁊ regnū ei⁹
predica verbū iurta oportune importune dicturus importune pre
misit oportune. Qđ. s. apud auditorū mentē ipsa se sua vilitate de
struit. si habere importunitas oportunitatem nescit. Sed notēt ge
rentes curam animarū quid dicat Lu. iiij. Medice cura te ipsuz
Sicut ait Gre. prima parte sui pastoralis. cap. ij. Quis autem co-
gitationū vulnera occultiora nesciat esse vulneribus viscerū. Ni-
mirū videt medicum spūalem multo subtiliorem debere medico
corporali: qui vt bene curet vitia multa peritia opus habet prefer-
tim vt vim pigmentorum spiritualiū considerans postq̄ ceteros
curare desideret circumquaqz regulas medicine cognoscat. Alio
quin si artis spiritualis imperitus ⁊ in se ipso ignorantie cōfossus
vulneriḃ alios mederi properet: audire non immerito merebitur
medice cura te ipsum. Magna quippe stultitia est vt idem Gre-
gori⁹ ait. si aliqs alios mederi ꝓperat: q ⁊ ipse in facie vuln⁹ portat
Et maxima plane dementia est vt inquit in pastorali capitulo.
ij. dum bij qui nequaquā spūalia precepta cognouerūt cordis se
medicos profiteri non metuūt dum qui pigmentorū vim nesciūt
videri medici carnis erubescūt. Recte igit cuilibet taliū dr. Me-
dice cura te ipm. Quos igit medicos cordiū appellare ad p̄sens
melius conuenit q̄ curatores animarū ipis videlicet rectores eccle
siarū: quibus ille thesaur⁹ est traditus: pro quo non parcet de⁹ pa-
ter: qui proprio filio non pepercit vt dr ad Roma. viij. Quib⁹ etiā
ille vulnerat⁹: qui incidit in latrones curand⁹ seruanduſqz a Sa-
maritano relictus est. Lu. x. Unicuiqz eni ipoz dr. Curam illius
habe. Et rursus de⁹ per prophetam. Custodi virū istū: qui si lap
sus fuerit: anima tua erit pro anima ipsi⁹. Porro dns per Eze-
chi. iij. ⁊ xxxiij. capitulis cominat cuilibet curatori dicens. San-
guinem ei⁹ de manu tua requirā: quasi dicat quia vita ⁊ mors
subditoz posita est in manus prelatoz. Unde dr Judith. viij. Ex
vobis pendet anima illoz. ac itaqz sentētia cōmonitus quisqz pre
latorū ⁊ rectorū pensēt periculū sui regiminis. Sed pro ista mate-
ria poteris applicare ei etiā aliqua de iure ciuili presertim secun-
dū Bart. in. l. contract⁹. C. de fi. instru. in qua dicit q̄ si notarius

Jurisdictio fundam

nón facit instrumentũ sufficiens pro parte imperanti ⁊ iubenti: sed
taliter facit qꝫ parti iubenti eueniũt aliqua damna respectu sue im-
peritie scilicet pro imperitia ipsius notarij scilicet quia fuit igno-
rans vel negligens in suo officio tunc pars lesa potest agere con-
tra notariũ vsque quo ei satisfaciat notariusꝫ plane ⁊ plenarie de
omni iactura idest de omni damno ibi orto. Et sic vnusquisqꝫ de-
bet habere sufficientiã sui officij per se assũpti: quã si nõ habuerit:
tenebitur de oĩ dãno pti lese: sic etiã ethico. tertio. Et pro ista mate
ria vide Tho. sua. j. scde. q. lxxvj. ad secũdũ. ⁊ lxxiiij. ad quintum.
Ubi dr̃ qꝫ omnes christi fideles tenent̃ scire tria. primo omnia que
spectant ad religionem christianã. Secũdo oĩa q̃ spectãt ad bo-
nos mores. Tertio oĩa que spectant ad officiũ suũ. Tho. vbi sup̃.
Et sic sacerdos art̃e doctrinãqꝫ discat spũalisꝫ curationis quatinusꝫ
in se ignorantie curare possit vulnera: ⁊ in subditorꝫ cordibus per
sanã doctrinã ⁊ salubr̃e penitentiã sciat sanare contagia delictorũ
Ne qõ absit dũ sanandi regulas nesciat: ⁊ ad sanandum commis-
sos subditos festinet: iuste sibi subijci audeat de eisd̃e. Medice cu-
ra te ipsũ. Recte nanqꝫ prelato ignoranti dicit̃: vt prius in se suffi
cientem artem curandi spũaliũ morborũ habeat: quã emplastrũ sa
nandis vulneribꝰ adhibeat. Nã vt ait greg. i registro verecũdũ ẽ
⁊ dicere pudet qꝫ sacerdotes ducatũ arripiũt: qꝫ exordiũ religiose
vite nõ nouerũt. Licet i gbusdã mysterijs catholicis ignorantia to
lerãda foret: eo qꝫ i plerisqꝫ melioꝰ est nephare q̃ curare. In gbusdã
etiã iuxta Aug. i li. de ver. dñi. Meliꝰ ẽ fidelis ignorãtia q̃ teme-
raria sciẽtia. In ecclesiasticis tñ ministerijs ordinãdis disponẽdis
qꝫ omnino dãnabilis ẽ: de qbꝰ ẽ illud v̈bũ apl̃i. j. ad cor. xiij. Si qs
ãt ignorat ignorabit̃. i. reꝓbabit̃. ordinis nãqꝫ ignorãtia quo vi-
delicet ordine qcqd agẽdũ ẽ in eccl̃ia cõturbat negotiorꝫ naturam
formãqꝫ meritorꝫ. nã statutis facere injuriã vl̃ cõtraire nõ ẽ itelli-
gere: sꝫ errare vt ĩqt Ambro. sup bti imaculati. hĩc ẽ qꝫ dñs reqrit
ꝑfuñ prudẽtẽ quẽ cõstituit sup familiã suã. Ad ath. xxiiij. prudentẽ
dixero vt sciat quo ordine. quo sẽsu. quo mõ: quo fine: qcqd geren
dũ sit. alioquin si cecus ceco ducatũ ꝑstet: ãbo in fouẽã cadunt. ma
thei. xv. ⁊ in capitulo. cũ sit ars artium de eta. ⁊ quali. ordinan.

Et sic sit rector discretus in silentio. vtilis in verbo. ne aut tacēda proferat: aut reticescat proferenda. nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit: ita indiscretum silentium hos qui erudiri poterāt in errore delinquit. Sepe nanq; rectores improuidi humanā ammittere gratiā formidantes: loqui libere recta pertimescūt. Et iuxta veritatis vocem nequaquam iam gregis custodie pastores studio sed mercenariorū vice deseruiunt: quia veniente lupo fugiunt dum se sub silentio abscondūt. Hinc nanq; per prophetam Esaye lvj. eos dñs increpat dicens. Canes muti non valentes latrare. hinc rursum querit dicens. non ascendistis ex aduerso nec opposuistis vos murum pro domo israel: vt staretis in prelio in die domini Ex aduerso quippe ascendere est pro defensione gregis voce libera huius mundi potestatibus contraire. Et in die dñi in prelio stare est prauis decertantibus ex iusticie amore resistere. pastorē eni recta timuisse dicere quid est aliud q̄ tacēdo terga p̄buisse? Qui nimirū si pro grege se obijcit: murū pro domo israel hostibus opponit. hinc rursum delinquenti populo dicit. prophete tui viderunt tibi falsa z stulta nec aperiebant iniquitatem tuam: vt te ad penitentiam prouocarent. Prophete nanq; in sacro eloquio nonnunq; doctores vocantur qui dum fugitiua esse presentia indicant que sunt ventura manifestant. quos sermo diuinus falsa videre redarguit: quia dum corpore culpas metuunt in casum delinquentibus promissa securitate blandiuntur: qui iniquitatem peccantiū aperiunt: quia ab increpationis voce cōticescunt. i. nihil proferūt. z est verbum neutruz. vt conticeo. ces. addendo co. fit conticesco. Clauis quippe apertionis est sermo correptionis quia increpando culpā detegit quā sepe nescit ipse etiā qui ppetrauit. Hinc paulus ait. Ut potens sit exortari in doctrina sua: z eos qui contradicunt redarguere. Et sic dicitur malachie. ij. vt dictū est. labia sacerdotis custodiunt scientiam z legem requirunt ex ore eius: quia angelus dñi exercituū est. hec Grego. in sua prima pte pastoralis in capitulo. xv.

Sequitur credo in vnum deum. 10

Tunc incipit credo in vnū deū. in quo significat ꝙ ea debemus credere q̄ audimus in euangelio predicare. Unde aplūs ad Ro. x. Fides ex auditu. auditus autē per verbū dei. Postea vertit se sacerdos ad populū monens eū ad orandū ⁊ dicit. Oremus in signū ꝙ xp̄s dixit discipulis suis. luce. xij. Orate. ⁊c. Tūc incipit chorus offertoriū in quo significat se consentire fidei ⁊ orationi sacerdotis. Post hoc sacerdos volens ministrare accipit hostiā q̄ debet esse panis tritici Unde versus. Hostia sit munda sit candida sitq̄ rotūda. Azima de tritico sit integra dignaq̄ scripto. scōm qō dñs cōparauit se grano frumenti cadenti in terra. Job. xij. Item accepit vinū in signū ꝙ christus fuit pro nobis racemus in torculari crucis pressus. Unde in Esay. lxij. Uestimēta tua sunt sicut calcantiū in torculari. deinde accipit aquā q̄ in tanta q̄ntitate debet apponi vt a vino valeat absorberi in signū ꝙ ecclesia debet incorporari christo non christ⁹ ecclesie. Uñ dicit Augu. Non mutabis me in te sicut cibū carnis tue. sed tu mutaberis in me. In pane corpus christi designatur. In vino designatur sanguis. In aqua populus representatur. vnde apostō. ad philipp. iiij. ⁊ apocalip. xvij. Aque multe populi multi. Item per hoc qō sacerdos post offertoriū lauat manus suas significatur mūdicia mentis ⁊ corporis quā debet habere ministrator tanti sacramenti. Unde Esaye. j. dicitur. Lauamini ⁊ mundi estote. Postea datur thus in quo significatur ꝙ deuotionē debet habere homo in orando deū. Hiere. xviij. Maledictus homo qui facit opus dei negligenter. Et sciendū est ꝙ hec pars de qua dictum est solebat in p̄mitiua ecclesia appellari cathecuminoꝝ. Unde diaconus lecto euangelio solebat clamare. Exite cathecumini quia sacerdos secretū incipit. ⁊ ratio huius fuit q̄lli erant absq̄ sacramēto baptismi quod fundamentum cuiuslibet sacramēti ē. Et q̄ dr hic aque multe populi multi. sic apoca. xvij. ⁊ in cap. cum marthe de cele. miſ. Pro quo nota. ꝙ hic fit comparatio per multas similitudines ⁊ dicaꝝ vnā vt intelligas sicut semper fluunt aque ⁊ ambulant totū mundū in circuitu: ita ambulant populi. i. gentes: q̄m alique gētes moriunt̄ ⁊ alique nascunt̄. ⁊ modo diues ⁊ modo pau-

per modo sanus:modo eger. modo dives:modo tristis. ꝛ sic genꝰ humanū ita ambulat. sicut aque. sic glosant aliqui illum passum geñ.j.super illa particula spiritꝰ dñi ferebatur sup aquas. Sed alij doctores exponunt voluntas dei tanq̄z artificis ferebatur super aquas.i.sup materiā illā disponēs quod esset ex ea facturꝰ.sed aliqui volunt qō per aquas in sacra pagina intelligamus aflictiones ꝛ tormenta humana. Et sic forte posses dicere. aque multe.i. afflictiones ꝛ tormenta supple sunt popli multi.

Post hoc dicit sacerdos inclinato capite ante altare. In spiritu humilitatis.ꝛc.qō sumitur de.iij. Dānie. Postea eleuato capite eleuatur versus altare ꝛ osculatur illud in signū q̄ per passionez christi reconciliati sumus. Postea vertit se sacerdos ad populum secreto dicens. Orate pro me fratres: ꝛ ego pro vobis ꝛ ibidem: ego p̄ te rogaui patrem meum in quo significatur ecclesiam fuisse de iudeis. Sacerdos dicit secretum quod est iuxta numerū orationū ante epistolā premissarū. Pro quo notandū q̄ in hoc passu sunt ponderande due particule. Prima inquantū dicit sacerdos. Secunda inquantū dicit numerū orationū. Quantū ad primā dr̄ sacerdos. s. dans sacrū dei.i.eucharistiā. Secundo modo sacerdos dicit̄ idest dās sacrū de deo.s.predicationē. Tertio modo dicit̄ sacerdos idest dās sacrū deo .s.orationē. Quarto modo dicitur sacerdos.i.dans sacrū deo.s. exēplū bone vite. Et dr̄ sacerdos sacer dux.q ē sors electa a deo. De sacerdote loquit̄ mgr̄ sent.di.xxij. Sed p̄ ampliori declaratione istiꝰ particule sacerdos facit illud cap. multi.di.xl. vbi dr̄.multi sacerdotes. pauci sacerdotes.multi noīe:sed pauci opere. Uidete ergo quomodo sedeatis sup cathedrā. qnia non cathedra facit sacerdotem.glo.s.venerabilē vel bonū. Sed sacerdos cathedrā.nō locus sanctificat hominē: sed homo locū. nō ois sacerdos sanctus:sed ois sanctꝰ est sacerdos. Qui bene sederit super cathedrā:honorē accipit cathedre. Qui male sederit.i.nō seruato ordine iuris. Pro quo vide ca.qd dicā de vsuris.xiiij.q.iiij. in quo dicit̄ hoc aūt iure possidet̄ qō iuste possidet̄:ꝛ hoc iuste qō bene. oē igit̄ qō male possidet̄ alienū est. Et sic q male possidet male ytit̄.i.abu-

titur. Et sic fit mētio de auaris: qm̃ auari nec prosunt sibi: nec alicui alieno. ꝓpterea q̃ habent pecuniā reseruatā. Et sic dicit nico. ephe. v. Et dr̃ auar⁹ idolatra. ꝑmū q̃ spē ponit in nūmo: sicut fidelis in deo. Scōm q̃ indigentib⁹ res dei cōcessas sibi vsurpat: z sicut idolatra honorificētiā dei amat. Tertiū q̃ res inferiores amat contra rationē: qm̃ oia q̃ in mūdo cernim⁹ caduca sūt z vana ꝓuerbi. j. Qui male sederit iniuriā facit cathedre. Idcoq; malus sacerdos: de sacerdotio suo acgrit crimen.: nō dignitatē. In iudicio enī sedes. glo. i. ad tui cōdēnationē. Si bene vixeris z bene docueris populū instruis. si bene docueris z male vixeris: tui solius condēnator eris. nā bene viuendo z bene docendo ꝓxim̃ instruis quomodo viuere debeat: bene aūt docēdo z male viuendo: deum instruis quō te debeat cōdēnare: Idē q̃cūq; desiderauerit primatū in terra iueniet cōfusionē in celo: nec inter seruos christi cōputabit̃: q̃ de primatu tractauerit. nec vnusq̃sq; eor̄ festinet/quō oībus alijs maior appareat: sed quō oīb⁹ inferior videat̃. qm̃ nō q̃ maior fuerit in honore: ille iustior est. sz q̃ fuerit iustior: ille erit maior. Hec Joh. crisosti. Quantū ad scōam particulā. s. de numero or̃onū. dicēdū ē q̃ in ꝑmordio ecclesie nascētis: tres tantū or̃ones dicebant̃. Sz sciēdū est q̃ q̃dā modū z ordinē excedētes i tātū or̃ones multiplicant: vbi auditoribus suis fastidiū generāt z tediū cū ecōtra dns dicat in euāgelio mat. vj. Cū oratis nolite mltū log: sic ethnici faciūt. putāt in multiloquo exaudiri. vñ cū cū introgasset apl̄i q̄r̄ eēt orādū. cui dixerūt. dñe p̄ceptor nr̃ doce nos orare. q̃b⁹ ipe dixit: filioli mi cū oratis sic orabitis pr̃ nr̃ q̃ es i cel̃. Et sic ē notādū quō xps redēptor nr̃ cōpēdiosā or̃onē edocuit apl̄os. s. pr̃ nr̃ q̃ es i cel̃. zc. Et interptat̃ xps vnct⁹. i. hns duas naturas. s. diuinā z hūanā z sic ver⁹ de⁹ z ver⁹ hō. Dr̃ or̃onis formā seq̃ntes sacerdotes i missa: septenariū numer̄ nō excedāt. nā xps septē petitiōib⁹: oia corpis z aīe necessaria cōpbēdit. Quia vo de⁹ numero ipari gaudet: sūope q̃dā obseruāt: vt ipares dicāt or̃ones i missa/vel vnā/vel tres/ vel quinq;/vel septē. vnā ꝓpt̃ vnitatē sacr̃i. Tres ꝓpt̃ mysteriū trinitatis. Quinq; ꝓpt̃ q̃nq; partitā dñi passionē. septē ꝓpt̃ septē dona spūsci. Hec Innocēti⁹ in libro sacror̄ q̃si in ꝓncipio. z incipit. Dr̃ones aūt. zc

Et sciendū pro supradictis q̄ primus beatus Petr⁹ missā anthi
ochie dī celebrasse. Dicit aūt ea secrete: q̄ christus secrete orauit.
vt dī Math.xxvj. Pater mi si fieri potest transeat a me calix iste
Finitis secretis sequit. Per omnia secula seculoꝝ: in quo designa
tur: qō post suscitationē Lazarij x̄ps aperte predicauit. Post hoc
salutat populū dicens. Dñs vobiscū: q̄ monet mentes habere ad
diuina cum dicit. Sursū corda. postea dicit prefationē que sic ap-
pellatur: quia precedit principale sacrificiū. Sunt aūt decē prefati
ones canonice. Prima de trinitate. Secūda de natiuitate. Ter
tia de quadragesima. Quarta de cena dñi. Quinta de cruce. Sex
ta de resurrectione. Septima de ascēsione. Octaua de spiritussan
cti missione. Nona de beata virgine. Decima de apostolis. In fi-
ne aūt prefationis orat sacerdos: vt laus sua angelorū laudibus so
cietur. Chorus aūt cantat, Sanctus. sanctus. sanctus. Ostendēs
se conformari angelis ꝛ sumit de Esay. vj. vsqꝫ ad illū locū. Osan
na in excelsis. quod sumit de math. xxi. dicitur autē ter sanctus pro
pter personarum trinitatem. ꝛ semel dñs ꝓpter essentie vnitatem.
quod est valde notandum: Osanna. i. obsecro salua. Sed ꝓ hac
materia facit magister sententiarū primo libro distī. ij. vbi inter ce-
tera dicit. q̄nec periculosi⁹ alicubi erratur: nec laboriosius aliq̄ q̄
ritur: nec fructuosiusꝫ aliquid inuenitur. Et quia dicitur hic superi⁹
in numero īpari. Nota q̄ dicat. arist. metheu. iij. ca. iij. ꝛ incipit.
Qualis aūt. ꝛc. in. ℣. quod aūt sup particula. Sed in trib⁹: ex quo
eliciunt aliqui q̄ deus ꝛ natura gaudēt in numero impari. Et hoc
pro tanto q̄m res perficitur in tribus. s. i substantia. virtute. ꝛ ope-
ratione. Et pro prefatiōib⁹ vide ca. Inuenimus has nouē. ꝛc. de
conse. di. j. Et pro declaratione quid sibi vult. Sursū corda. vide
capi. quādo aūt stamus. de conse. di. j. vbi dicit sursū corda vt duꝫ
respondet plebs habemus ad dominū: nihil aliud admonemur q̄

Vdeū debere cogitare

De secunda parte misse.

Iso de hac parte q̄ dicta est consequenter dicendū est
de secūda parte: q̄ secundū ap̄m dicūtur obsecratiōesꝫ
Hec pars dī q̄ꝫ secretū ꝛ hoc ideo: q̄ in secreto dī.

Aliquando canon esse dr. quia ibi sunt mixta verba a sanctis patri
bus instituta. Aliquando dr sacrificiū pro sui parte digniori. sacer
dos incipiens. Te igit: debet se inclinare ante altare significās q̄
Petr⁹ inclinauit se dū prosperit in monumēto. z sic inclinat⁹ de-
bet incipere. Te igitur. z sic precedenti parti continuat. tu es san-
ctus dns. igitur clementissime pater rogamus te per ihm christū
filiū tuuz dnm nrm. zc. vt benedicas hec dona: hec muera: hec san
cta sacrificia illibata. Dicuntur eni dona: quia dantur a supiori.
Jac. ij. Dē datū optimū. zc. Munera dicūt: qz offerūtur ab infe-
riori vel mittunt nobis. Sacrificia dicunt: qz p pctis nris offerūt

Jūt aūt treꝫ cruces sup tria verba: z hoc mltis de cau
sis. Prima est vt in reuerentiam trinitatis. cuius po
tentia fit conuersio panis z vini. Secūda in figura tri
plicis vnionis in acceptione saluatoris. Tertia in me
moriā erint crucifixiōis. Prima fuit in volūtate psequentiū. de q̄
mat. xxij. collegerūt pontifices. zc. scā fuit in voce clamantium.
de qua Math. xxv. At illi magis clamabant crucifige eū. zc. Ter
tia fuit in crucifixione manuū z pedū de qua Lu. ij. Crucifixerunt
eū. Sacrificia illibata. i. incorrupta: non quia substantia panis z vi
ni non possit corrumpi: sed quia corpus z sanguis filij dei nō possit
corrumpi. ita q̄ sabstantia panis z vini virtute verboꝫ transmuta
tur in carnem z sanguinem xp̄i. vnde p̄s. xv. Non dabis sanctum
tuum videre corruptionē. Terminat aūt hec pars canonis z inci-
pit scā in primis ita oratur: scōm apl̄m ad Tit. ij. scz p nobis hiꝫ
q̄ in sublimitate sūt positi. Oratur aūt z pro principe spūali z terre
no. Spūalis habet gladiū veri verbi dei ad repellendos hereticos.
Terrenus habet gladium ferri: ad feriendū contumaces. De his
duobus dicit Luce. xxij. Ecce gladij duo hic sunt.

Equit tertia pars hec. s. Memento famulorꝫ tuorum
zc. in qua orat p viuis: In qua oratione debz orans at
tēdi p ordinē charitatis. primo vero orat sacerdos p
pr̄e z matre. scdo p parētib⁹ spūalib⁹. tertio p se ipso
z pro amicis suis viuis nolatim. quarto quidē p astantibus. quin

to aũt pro ōmni pōpulo christiano. Nec nimis orare debet ne generet scandalum in plebe. q dr Math. xviij. Ue hoi illi per quez scandalū venit. Nec nimis scito debet percurrere: q non debet offerri sine sale. i. sine discretione z deuotione. Hec sunt verba scoti q̄ stione penultima quolibetorz arti. ij. quasi circa finem. De modo quē debet obseruare sacerdos in memento sue misse tam pro viuis q̄z prodefunctis. Digneris dñe oblationē istam specialiter accep tare pro illis quibus nosti me specialiter teneri offerre: z in eo gradu in quo nosti me teneri pro eis. Et si in speciali tenetur ad aliquem vel ad aliquos. tutius est q̄ sub conditione oret si tibi placet dñe. Sed aliqui dicunt q̄ sacerdos debet facere memoriam ordinate: s. primo oret pro illis qui sunt maiori charitate diligendi: et q̄ ordinata charitas incipit a se: ideo sacerdos primo facit memoriam sui ipius cogitando tantū mente vel exprimendo vt. s. deus sui misereatur z dimittat peccata z tribuat gratiam. Deinde oret p patre z matre parentibus z fratribus atq̄z sororibus. Tertio pro benefactoribus. Quarto pro inimicis z persecutoribus. Quinto pro infidelibus vt conuertantur ad fidem. Et hoc quidam faciūt eis dispositionem in mente satis pulchram facientes talem memoriā ad similitudinem ordinis casuum: quorū primus est nominatiuus in quo sui ipsius recordatur sacerdos. secundus genitiuus. z signat genitores. s. parentes. tertius datiuus. z signat datorem vel benefactorē. quart⁹ actūs: z signat accusatorē vel inimicū. quintus vocatiu⁹: z signat vocādos ad fidē. sext⁹ ablatiu⁹: z signat mortuos a nobis ablatos: z de istis fit mētio in sexta memoria. sed quare primo pro viuis q̄z pro mortuis oram⁹? Respōsio dicz: q̄ viui sunt in maiori piculo: q̄ possunt dānari. Sz mortui aũt p quibus oratur. sūt in purgatorio: z qb⁹ nō timet. z sacerdos de ista mēoria dz se cito expedire ppt distractionē mētis z euagatiōez. nō sic q̄ dā faciūt dormitātes i tali mēoria: ita q̄ q̄z ppl'ares recedūt a missa tedio victi z sic est scandalū z p consequēs fugiendū. ℒ 15

Egt ḡrta ps. s. Loicātes i q̄ sit mēoria scōz apl̄oz z mr̄m solū istorū q̄ cū hoc sacr̄m sit sacr̄m amoris in hui⁹ sacri

mysterio debet fieri solū memoria de illis in quib⁹ apparuit signū veri amoris. in aplis aūt apparuit p abiectionē tēporaliū. in martyribus per corporū tormenta. de primo Math. xix. Ecce nos reliquim⁹ oia. de scdo dr sapiē. iij. z si coram hoib⁹ tormēta passi sūt. ꝛc. Terminatur aūt hec pars p dñm nrm. sicut eni per filiū oia facta sūt; ita per ipsū oia debent esse reparata. Et terminando nō debet dici amen secūdū quosdā: qz angelorum chor⁹ secūdū quosdā sacro mysterio assistens respondet. amen.

Sequitur quinta pars. s. hanc oblationē aceptabilem benedictā. ꝛc. benedictā dicit. qz a deo spūaliter benedicitur virtute ptus frnctus v̄ginis Marie. Itē per istā hostiā. benedictionē celestē assequimur. Rationabilē dicit: qz in illa acceptamur deo. Fiunt aūt quinq cruces. Pria sup bñdictā. Scda sup ascriptā. Tertia sup ratā. Quarta sup corpus. Quinta sup sanguinē. Tres pme sūt cōes pani z calici. q̄rta appropriat pani. qnta calici. Tres prime significāt tres dies: qbus dns p̄dicauit post dñicā in ramis palmarū. vel triduum quo xp̄s sepultus genit. vel tria loca corpis in qbus xp̄s passus est s. man⁹. pedes. z latus. due v̄o sequētes signāt q̄ xp̄s passus est in corpe z aīa. vel hec fiūt in signū q̄ xp̄s habuit quinq vulnera.

Post hec incipit sexta ps ibi. Qui pridie. ꝛc. In q̄ sunt multa notabilia z diligēter attēdenda. Primū est qz dicit. Qui pridie anteq̄ pateret. Cōmunio sacri corporis z sanguinis dominici die cene post comestionē agni paschalis fuit signū q̄ sacramenta legalia vmbra erāt. hec autē veritas: z adueniente veritate: debent cessare vmbre. Itē hoc sacramentum institutū fuit cum christus, ad passionē voluit ire vt mentes aplorū firm⁹ informaret: z vt causa vltimo addita melius memorie commendaretur. Secūdū notabile est qō dicit. Accepit panem z tradidit eis sacramentum corporis sub specie panis z vini non sub specie agni: ne iudaizare videamur de more legali agnum offerentes. Tertium notabile est quod dicit. Eleuatis oculis in celum. Per hoc ēni q̄ xp̄s in celum leuauit oculos: nobis

nſínuauit ſe habere a pſe qcqd hét:z qđ in pȑincipiō ōperū nfoȝ debemus oculos mentis dirigere ad dñm tanq̄z ad actorē omniū bonorū operū. Quartū notabile eſt qđ dicit Bñas agens deo patri qui ipm incarnari miſit z qui per ipſum mundū redemit z q per ipm mortem noſtrā z cauſam mortis deſtruxit. Quintum notabile eſt qđ dicit. Benedixit. benedixit eni benedictiōe celeſti z virtute verbi. qz conuertit ſubſtantia panis in ſubſtātiam corporis chriſti. z ſubſtantia vini in ſanguinē xpi virtute verboȝ. Sextū notabile ē qđ dicit Fregit: qz ſic confecit virtute iſtorū verborū. Hoc ē eniz corp⁹ meū. prius eſt panis fractio q̄ cōuerſio. ergo dñs pri⁹ fregit q̄z cōſecrauit. ſed eccl̄ia prius conſecrat q̄z frangat. ergo aliter facit q̄z xp̄s. in hoc ergo delinquit quod abſit. Alij dicunt q̄ benedixit prius z fregit poſtea dicendo hec verba. Hoc eſt corpus meum. z tunc fregit illud: z ita prius fuit fractio q̄z conuerſio. z ſic obuiatur ergo eccleſia delinquit. Sed dicendum eſt qđ eccleſia nō delinquit: quia chriſtus poſt benedictionem z conuerſionem fregit licet ordo verborum aliter ſonet. Septimū notabile eſt qđ dicit Accipite z manducate: quo figuratur duplex manducatio ſcilicet ſacramentalis z ſpūalis. In ſacramentali percipimus corp⁹ chriſti. In ſpūali vero incorporamur miſtico corpori xp̄i quod eſt eccleſia ſacramentalis. Comeſtio eſt bonorum z malorum. ſpiritualis eſt tantum bonorum. Prima non proficit ſecundū quod dicit apoſtolus ad Corī. xj. Qui manducat indigne corp⁹ meū z ſanguinem bibit: iudiciū ſibi manducat z bibit. ille autē indigne recipit: qui ſacramentaliter z non ſpiritualiter recipit. Sacramētalis mā ducatio eſt ſignificata per hoc qđ dicit manducate. Spiritualis p hoc quod dicit accipite hoc eſt enim corpus meū. z quicquid demōſtratur p hoc pronomē hoc, aut eſt corpuſ/aut panis. nō paniſ quia ſic falſe diceretur: hoc eſt corpus meuz. Item non corpus: quia non ſunt adhuc verba dicta: virtute quorū fit tranſſubſtantiatio. Solutio quidā dicūt de quib⁹ fuit mgr̄ petr⁹ māducator ſiue comeſtor qđ qñ totū dictū ē: totū factū eſt. totū dico hoc eſt corpuſ meū. z pōt poni tale exēplū. qui dicit litt⁹ p ſe: ſolū litt⁹ intēdit: z q̄ dicit aratur: arare intēdit. Sz q dicit litt⁹ arat: aliū ſcſū intēdit. ſ.

opus perficitur. A simili qui dicit hoc est nō fit transmutatio. Similiter qui dicit corpus per se: adhuc non fit transmutatio. sed qui dicit totū insimul. s. hoc est enim corpus meū. tūc fit trâsmutatio. dico tamen qr aliud est nomē vel verbū: z aliud est esse dictū sicut dicit Aristoteles in scō topicorū qꝺ aliud est significare z aliud est dicere. hoc nomen homo significat hominē dicere aut consignificare. i. cū alio significare. Unde dictio est inquantū dr aliquid de aliquo vel cum alio. vnde dictio est perfecta constructionū ordinatio Unde cum illud pronomen ponit per se: nō est proprie oro: sed est compositio in oratione. Unde non oportet q̄rere demonstrationez huius pronominis vt pronomē: sed vt dictio. Unde cū in pnūcia tiōe hui⁹ pronois hoc sit panis: tñ nihilomin⁹ demōstrat illud: qō tota oro facit. s. vez corpus xp̄i. qō ibi est: qñ tota oro dicta est: sic ergo quādo totū dictū est: totuz factum est: idest corp⁹ xp̄i verū est. z ibi sub specie panis z vini totus christus est. sed corp⁹ xp̄i ibi est: per conuersionē alias per conexionē. sanguis per conuersionē: aīa p cōiūctionē. deitas per vnionē. sed deitas in persona filij. persona enī p̄is ibi nō est. nec psona spūssci: qr nō sūt vnite hūane nature: cui⁹ vnionis rōe dr ibi esse deitas. Sola enī psona filij vniuit hūanā naturā. vnde persona filij ibi est. Deitas sūt ibi est tota integra z perfecta per essentiam / potentiā. non per presentiā sicut in omni creatura: tamen nō sunt ibi sub sacramēto z rōe sacramenti pater z spūssanctus in persona. sed sola persona filij ratione predicta. Sz p ista materia vide viā par. quasi in principio in. §. de⁹ ē vbiqz. ꝛc Sequit similiꝫ modo, ꝛc. inqua clausula sūt multa notabilia eodē modo quo in primo. Dicit aūt in eadē clausula. hic est enim calix sanguinis mei. ꝛc. virtute quorū verboꝝ fit conuersio vini in sāguinem xp̄i in calice sub specie vini. sed sanguis per conuersionē alias per connexionē. corpus p conuersionē. aīa p cōiūctionē. deitas per vnionē. Sed queritur si sit sacramentū si nō apponatur vinū. Ad quod dicendū qꝺ sic. sed non plenū sacramentū: quia sub specie panis est sacramentū corporis tantū. sed si aliquis obmitteret vinum scienter ad inducendum forte heresim: non esset sacramentum. Si autem aliquis per obliuionem vel negligentiam dimiserit vinum

debet reincipere a ſiſ modo. ⁊ prius ponere vinū. Dicūt tamē alt qui ꝙ minus malū ē ſcandalū generare: ꝙ veritatē tanti ſacramē ti ptermittere: ſed nō debet dimitti veritas propter ſcandalū. Sed pro vitate vide viam para. in lra. c. ij. in ſed redeūdo. Sed pro ſcandalo vide viam para. in litta. l. j. Nam ſi vinum non apponat in quo intelligit veritas: non poteſt vere dici hoc ſacramentū com mixtio corporis ⁊ ſanguinis. ⁊c. Sed ſi non apponat aqua: nō ido eſt mīn⁹ ſacr̄m: ſz illi q cā dimittūt p obliuionē: peccant venialr. q p negligentiā mortaliter: ⁊ graue eſt ad corrigendū. ſequit noui ⁊ eterni teſtamenti: q⁹ ex effuſione ſanguinis xp̄i: teſtamentū accipi= m⁹ eterne hereditatis. De hoc teſtamēto dr̄ Lu. xxij. Diſpono vo bis regnū ſicut diſpoſuit mihi pater vt edatis ⁊ bibatis ſup menſā meā in regno meo. Segtur myſteriū fidei: q⁹ ſine fide nō fit hoc ſacr̄m: q⁹ ſine fide nō pōt aliqs plene intelligere hoc ſacr̄z. Sequi tur quotienſcūqz feceritis in mei mēoriā facietis. i. in mēoriā mee paſſionis ⁊ mortis. vñ Pau. ad Cori. r. Quotiēſcūqz corp⁹ xp̄i manducaueritis ⁊ ſanguinē ei⁹ biberitis: mortē dñi annūciabitis. Notādū eſt ꝙ illa crux q̄ fit ſuper panē cū dr̄ Benedixit fregit: ſi= gnat ꝙ xp̄s paſſus eſt in aia. vñ tot⁹ paſſus eſt scōm aiam ⁊ corp⁹ vt totū hominem redimeret.

Segtur ſeptima pars. Unde ⁊ memores. in cui⁹ pnci pio dr̄ btē paſſionis. Et debet ſacerdos manus extē dere ad modū crucis. ⁊ ſequitur necnō ab inferis re= ſurrectiōis. ⁊ tūc dz illas parū erigere: in ſignū q xp̄s inuict⁹ leo reſurrexit a mortuis. Segt tertiū ſz ⁊ i cel gliose aſcēſio nis. ⁊ dz tūc illas erigere i ſignū q de⁹ ⁊ hō aſcēdit i celos ⁊ ſedet ad dexterā dei patris. i. ad eqlitatē. Segt hoſtiā ſcāz. hoſtiā purā. hoſtiā imaclatā. panē ſcūz vite etne: ⁊ calicē ſalutis ppetue. Dr̄ āt chriſtus hoſtia pura: quia conceptus ē ſine peccato. Dicitur autez panis vite eterne: q⁹ refectio anglor. Calix ſalutis perpetue: q⁹ xp̄s refectio eſt vel affectio hominū. Poteſt aūt aliter exponi vt dicat hoſtia pura: q⁹ xp̄s oblatus eſt vt nos liberaret de feditate origina lis peccati. Hoſtia ſancta: q⁹ vulneratus eſt vt perficeret ſacramē ta: quib⁹ ſcificat eccl̄ia. Hoſtia imaculata: q⁹ mortuus eſt vt nos

liberaret a morte eterna. Panis vite eterne: qz est nostrũ viaticũ quasi via. Calix salutis perpetue: qz est refectio inebrians patriaz. Fiũt aũt quinqz cruces super hostiã. tres prime debẽt sup vtrãqz speciẽ fieri. ẽrta sup speciẽ panis. quita sup speciẽ vini. Quinqz ãt fiũt cruces in sũma: qz qnqz fuerũt effusiones sanguinis xpi. Prima fuit in circũcisione. Luc. ij. scda in sudore. Lu. xij. tertia in flagellatione. quarta in crucifixione. quinta in lateris lanceatione. 19

Sequit octaua pars. s. Supqz ppitio. ꝛc. Et sũt i ista pte due clausule. In pma sũt duo notabilia qz ibi nominãt tres ptes veteris testamẽti. s. abel. abrahã. melchisedech. in qb⁹ sacrm altaris pfigurat. In scda clausula dr per manus angeli in sublime altare tuũ in conspectu diuine maiestatis tue. Et exponit verbũ istud tripliciter. Primo sic. Dipotens iube hoc. i. panẽ transmutari in sublime altare tuũ. i. in corpus z sanguinẽ filij tui: qz corp⁹ dictũ est altare scom illud. Altare de terra facietis mihi. Seqtur per man⁹ angeli tui. i. per opationẽ filij qui dict⁹ est angelus Esaye. Magni consilij angelus secũdũ litterã. Secũda exposito est talis. iube hoc. i. corpus xpi mysticũ. i. per eccliam militantẽ preferri z associari in sublime altare. i. in eccliã triumphante q̃ dr scoz illud Leuitici. ignis in altari meo semp ardebit feruore charitatis in eccliã triũphãte z hoc per man⁹ angeli tui. i. per operationẽ z virtutẽ filij tui. Tertia exposito est talis. D tu deus hec vota z oones iube perferri. i. psentari in sublime altare tuũ. i. in presentia curie celestis z in cõspectu diuine maiestatis tue z per manus angeli tui. angeli enĩ vota nra offerũt deo vñ Thobie. xij. dicit raphael ad thobiã. Cũ orares obtuli oonez tuã dño. In fine aũt dicit. Corpus z sanguis. Et fit vna crux sup corpus z alia sup sanguinẽ. Prima signat martyriũ xpi. Secunda signat martyriuz sanctorum. 20

Sequit nona parz. i. Memẽto. inqua oratur pro defunctis. z in eodẽ ordine oradũ ẽ in hoc memẽto sic in alio. In hoc orat pro defunctis: in alio p vinis. Sz notandum q̃ triplex est loc⁹ refrigerij lucis z pacis.

locus enī paradisi dī locus refrigerij ꝓpter ardorē ignis inferni ⁊ purgatorij. vñ ps. lxv. Transiuim⁹ per ignē ⁊ aquā. Dī locus lucis cōtra tenebras inferni: de qbus Mathe. xx. Mittite eū in tenebras exteriores. Locus pacis dī. ꝓpt tranq̄llitatē mētis: q̄ est ibi cōtra vermē cōsciētie eoꝝ q nō erūt. vñ Esay, lxvj. dī. vermis eoꝝ non morietur: ⁊ ignis eorū nō extinguet. Sed q̄ hic fit mentio de penis oportet vt prius aliquid dicamus de peccatis. Primo que dicant peccata venialia: ⁊ que mortalia. Secundo quid sit peccatū mortale. Tertio cuius ponderis sit peccatuz mortale. Quarto dicemus de remedio peccati mortalis. Quinto dicemus in qua ciuitate habitabunt decedentes in peccato mortali. ⁊ in qua decedentes in statu gre. Quantū ad primū pro exordio nre expositionis sciēdū ꝙ aristo. ethi. vij. ca. vj. quasi in fine dicit. milies enī plura mala potest facere homo malus ꝙ bestia mala. Sed pro declaratiōe materie presētis dabitur quedā regula generalis ad cognoscēdū peccata mortalia ⁊ venialia: q̄ talis erit. Peccatorū alia cōmittūt citra rōnē/alia vero vltra rationē. Pcca q̄ cōmittūt citra rationē: ꝯa sūt venialia. i. digna venia. qđ accidit qñ sensualitas ē subiecta ratiōi: ⁊ sic durāte tali dñio etiam si insurgat sensualitas vt appetitus dī homo: homo ethi. j. Et sic reperiuntur ꝙplurima remedia pro peccatis venialibus. s. tunsio pectoris. oratio dominica. aqua benedicta. cōfessio generalis. benedictio episcopalis. auditio misse ⁊ alia huiusmodi. Si peccata cōmittantur vltra rationez i. in tantū ꝙ ratio sit subiecta sensualitati vel appetitui: omnia erūt peccata mortalia ⁊ tunc committens tale peccatum: non dicet homo interior vt dicebat propheta in ps. lxviij. Homo cū in honore esset nō intellexit: cōparat⁹ est iumētis insipientibus: ⁊ similis fact⁹ est illis. Et dicunt peccata mortalia: q̄ sunt digna morte eterna. contra q̄ operatur cordis contritio. oris confessio: ⁊ operis satisfactio: de quib⁹ deo dāte aliquid dicetur suo loco. Pro quo sciēdū ꝙ in pcō mortali cōsiderāt septē vel octo. s. act⁹ pcti. culpa. offēsa. macula. reatus. tenebra. pena. ⁊ pronitas ad malū: ⁊ ꝯa ista ponūtur in quolibet peccato mortali: presertim in peccato cōmissionis. De primo pz sicut in occidere ⁊ fornicari: qb⁹ est act⁹ positiuus. s.

vulnerare hominē: z tangere feminā carnaliter: q actꝰ absolute in se nō sūt boni nec mali. sz efficiūtur boni vel mali p circūstantias. Et qz dr̄ hic actus in se nec sunt boni nec mali. ℙro quo nota qꝫ bonitas vel malicia est in actu humano. Actus humanus est qui principiatur ab intellectu z appetitu scōm pbm ethicoꝝ. vj. vbi dicit qꝫ tria sunt dominatiua actus: z ita ergo in actu interiori est bonitas vel malicia: qz actus exterior sine interiori actu quantūcūqz nociuus sit nec bonus nec malus est. sic Ambrosi⁹. Affectus tuus operi tuo nomen imponit. Sic z Augusti. z omnes sancti doctores dicūt peccatū ideo peccatū quia voluntariū. quoniā si nō volūtariū non est peccatū. sic episco. abuleñ. exo. xx. super particula memento vt diem sabbati sanctifices. Et sic ad Gala. j. dr̄. Caro cō cupiscit aduersus spiritum. A principio igit̄ in homine postquaz primi parentes errarunt est pugna in homine propter passiōes appetitus sensitiui repugnantes intellectui. Unde si virtus intellectiua predominatur z obtinet in regulando appetitū sensitiuum: qui motus z victoria est naturalis. vt inquit ℙbūs. ij. de anima tractatu de motu z mouente. Et est quēadmodū si sphera superior mouet inferiorem tunc homo habet in se pacem z virtutem. Et si p contrariū fieret. s. qꝫ appetituꝫ vel sensualitas superaret intellectum z rationem: qui motus esset contra naturam. z esset homo in se ipso dissonus z in guerra z male composit⁹ atqz vicios⁹. sic ista probant̄ in cap. j. de sacra vntione. vbi dr̄. cuius pars superior ratio est inferior sensualitaꝫ. Et ℙrosper ostēdit de vita contemplatiua dū dicit. dominetur viuens ratio: subijciatur corpus anime. z animus deo. sic implicita est hominis perfectio sic de peni. di. ij. in cap. corpus nostrū. z di. iij. in cap. in salicib⁹. Et sic virtutes z vicia faciūt distinctiones in hominibus. Et sic qui faciunt opera dei sunt filij dei. Et qui faciūt opera diaboli sunt filij diaboli. sic Jo. viij. eius filius appellaris cuius opera facis. Secundū quod est in peccato est culpa. Et est culpa quedam priuatio debite rectitudinis in actu. s. ad hoc qō aliqꝫ actus esset bonus moraliter dz hr̄e circūstantias bonas regulātes eū: qbus si careat erit malus. Tertiū in pcō est offēsa. nā qñ quis peccat: recedit a deo contemnendo

eñ z legẽ suã: z adherendo cuidã bõnõ creatõ qõ bõ prepõit deo: z in hac adhesione deꝰ offẽditur. s. ppt aliquã rẽ minorẽ se cõtemnat tur. Quartũ est macula de isto pcõ loqtur mgr sẽtẽ. iiij. di. xiiij. ca. s. vbi dicit qꝫ añ penitudinẽ cordis. pctõr habet maculã z fetorẽ peccati: z ista ẽ deformitas q̃dã in aia nra vt imũditia large dicta: z est in aia scõm qõ in aia est imago dei. Et est macula vel deformitas pulchritudinis ꝑus habite et nunc debite inesse sic̃ in corpe hũano qõ adornatur vestibꝰ circũdãtibꝰ illud: qbus si hõ careat: ẽ deformis z male apparẽs: z nõ ẽ illa deformitas nisi carẽtia vestiũ vel ornatꝰ necessarij ita ẽ in aia nra: nã i ipa est imago dei natura liter z pulchritudo sua extrinseca est gra vel charitas: quã cum habet: pulchra videtur: sicut homo vestitꝰ. Si aũt caruerit illa: erit deformis sicut homo mudus: z hoc est in quolibet peccato mortali: quia per quodlibet tollitur tota charitas z gratia dei sic magister sententia. libro primo z quarto. z in pluribus alijs locis eiusdem libri. Uel potest macula accipi pro quadam immundicia figurate sumpta. nam sicut quis tangit aliquam rem immundam: polluitur actualiter: z postquaz cessauerit actualiter tangere: z cessat actualiter pollui manet tamen semper pollutꝰ vsquequo lauetur. ita ꝗn do quis auertens voluntatem suam a deo: applicat se alicui rei create: qua vult frui: dicitur pollui actualiter voluntas per actualem conuersionem z adhesionem ad illam rem. Et cessante illo actu: cessat ista voluntas actualiter pollui: manet tamen polluta quousqꝫ per penitentiam abstergatur illa immundicia relicta. Sicut enim qui tangit morticinium vel aliquid immundum: ita pollutus est post actũ vsquequo lauetur: sicut fuit dũ tangeret: ita post actũ peccati polluta remanet anima sicut fuit in ipso peccati actu: qz ita est longe a deo per dissimilitudinem qui est vita z mundicia mentis sicut fuit dum peccatum ageret: ipsa etiam dissimilitudo in anima est elongatio a deo quod est valde notandũ z timendum qualiter elongatio fit a deo: que dicitur macula a qua purgatur in penitentia. Quintũ in peccato est tenebra. z hoc assignat magister sẽtentiarũ. di. xiiij. Sed queritur. q̃ sit illa macula z que sũt ille tenebre exteriores: a quibus deus animam purgat. z respõdet magi

ſter dicens de tenebris ꝛ interiori caligine: ſatis facile eſt reſponde re. cū enī quis mortaliter delinquit ꝛ gratia virtutis priuatur ſi qua precessit ꝛ naturaliū bonoꝝ patitur leſionē. vñ intellectꝰ obtundit: ꝛ totus homo interior obtenebratur: ꝛ ita quadā caligine mens ob uoluitur: q̄ caligo pcī pena eſt. ſed ſcūs Tho. dicit maculaꝫ ꝛ tene bras in peccato idē eſſe. ſed macula vocatur: in quantū eſt ꝑuatio gr̄e vel decoris. Tenebra aūt in quātū eſt obſtaculū qȯdā vt impo ſitū ipm peccatū ad nō recipiendū gr̄aꝫ ꝛ dei claritatē. ſextum eſt reatus ꝛ idē eſt qȯ obligatio: qꝛ reatus a reo dr̄: ꝛ iſta eſt in quolibꝫ peccato ſiue originali / ſiue actuali / ſiue mortali / ſiue veniali: ꝛ inſur git ex lege dei. nam ſicut in legibus hūanis cauetur quod occidēꝫ hominē aut vulnerans: tali pena plectatur. ſi quis aūt cōtra illam legē fecerit: illico eſt obligatus ad tolerandā illā penā legis: ꝛ iſta obligatio non inſurgit niſi ex lege: cui dedit vires legiſlator: ita in diuinis eſt: qȯ ſi qs peccauerit mortaliter: qȯ puniatur in inferno. Statuitur ergo qȯ ſi qs peccauerit: inſurget ei iſta obligatio ſcꝫ vt puniatur ineternū. ſimilis modus loquendi eſt geñ. iij. ſ. quacū qꝫ hora comederis: morte morieris. i. obligaueris ad moriendū. de iſto reatu dicit Tho. qȯ ſit obligatio ad penā: ꝛ dicit qȯ ſicut in pec cato mortali ſunt duo. ſ. auerſio ꝛ conuerſio. ita eſt duplex reatus. nā ex parte auerſionis. incurritur reatus pene eterne. Ex parte cō uerſionis ad creaturā: manet reatus ad penā tēporalē ſic tho. iiij. ſentētiarū. di. xiiij. q. iij. ar. ij. ꝛ. iij. ꝑte ſume. q. xlvj. ar. iiij. ꝛ prima ſe cūde. q. xlvij. per totū. ſeptimū in pcō dr̄ pena: q̄ pro peccato debe tur: ꝛ ad hanc eſt reatus ſiue obligatio ad penā directe eternā. Et alia eſt tpalis. i. ad penā tpalem ſiue q̄ debetur ex cōmiſſione / ſiue que manet ablato reatu mortis eterne per contritionem ꝛ gratiaꝫ. Octauū eſt in peccato pronitas ad malū: ꝛ iſta inſurgit naturaliter ex peccato. ſic geñ. viij. oēs enī ſenſus ꝛ hoīs cogitatio magis ꝓna ſunt in malū q̄ꝫ in bonū. Nam teſte Ariſtotele ethico. ij. vbi dicit. Generationes ꝛ corruptiones habituū fiūt ex eiſdē. i. ex ſimilibus. ſ. ex hoc quod eſt iuſtum facere: efficitur quis iuſtus. ideo omnis ac tus naturaliter eſt generatiuus alicuius habitus talis qualis ipſe eſt. Et quia nō poteſt interdū ex quolibet actu gigni habitus: cum

sit habitus qualitas quedã recepta in subiecto ꝛ difficulter mobilis:gignitur saltim dispositio ad habitum ex actu. ideo distinguit aristoteles in prima specie qualitatis habitũ ꝛ dispositionẽ. Cũ ergo quodlibet peccatũ actuale sit actus malus: sequitur naturaliter ex eo pronitas ad malũ: que est habitus vel dispositio. de hoc sanctus Tho.iij.sentẽtiaꝝ.di.xxxiiij.arti.j.in corpore questionis ꝛ in multis locis. Sed q̃ pro quocũqz peccato mortali debeatur pena eterna vt dictum est:hoc tenet Tho.iiij.sententiaꝝ. di. xlvj. ad tertiũ p̃mo responso:pro quo facit dictum aristo.etbico.v.vbi dicit q̃ tanta est iniuria:q̃nta est illa persona cõtra quã cõmittit iniuria Sed deus est infinitus:igitur pro quocunqz peccato mortali debetur pena eterna. Et sciendũ q̃ peccata mortalia quandoqz adimplentur in voluntate ꝛ actu ad extra. ꝛ qñz in volũtate tantũ. sic redemptor noster. Si quis viderit quã ad concupiscendã eã: iam mechatus est in corde suo. Mat.vj. Et sic dicit August. ꝛ oẽs doctores q̃ peccatũ ideo peccatũ qr volũtariũ:qr si nõ esset volũtariũ non esset peccatum. Et sic notandũ q̃ sicut omnia accidẽtia fundãtur in subiecto. ita omnia peccata mortalia fundant ꝛ subiectãtur in voluntate. Sed tristandũ est propterea q̃ si aliquis tangat in aliqua parte sui corporis:immediate sentit lesionẽ ꝛ recipit tristitiã pro quo dicebat aristo. vñ mihi corpus ꝛ aiaz cõpati adiuicẽ. qui ꝛ si repiat in ifinitis pcis mortalib⁹:nõ sentit. pro quo dicebat arist. in li.retho. vñ nobis tanta mala euenerũt eo q̃ nõ sentiẽda sẽtim⁹. ꝛ sẽtiẽda nõ sentim⁹. pro quo nota q̃ sicut mulieres q̃ cõtraxerũt si cõmisceãtur cũ viris extraneis fornicantur ꝛ dicũt adultere. sic aie si comisceant cũ diabolo dicũtur adultere rõe pcti mortalis: q̃m sicut mulieres adulterantes possũt puniri vltimo supplicio si acusẽt a viris suis: pbato delicto vt in.l.gracc⁹. C. de adulterijs:ita erit ꝺ hominibus in peccato mortali decedẽtibus.

pcti no. bñ et studpitulũ v. qz m. finẽ est bñ notandũ

RO quo nota q̃ aliquis posset arguere probando q̃ existens in peccato mortali est nihil vel min⁹ q̃ nihil Et sic. Qui facit peccatũ:seruus est peccati. Joh. viij Sed seruus nõ est maior dño. Joh. xiij. ergo qui facit peccatum:non est maior peccato. sed scõm beatũ Augu. peccatuz

est nihil. vt Joh. primo oia per ipm facta sūt: z sine ipso factū ē nihil. glo. i. peccatū. ergo faciens peccatū facit seipm parē nihil/vel minorem. sic dr Job. xlr. In nihilū redactus sū: z velut vmbra salus mea. Pro quo est dolendū z tristandū q multi multa sciunt: z se ipsos nesciunt: z sic multum facit: qui se ipsū cognoscit. vt ait Aristo ethico. j. capi. iij. vbi dicit quisqz bene iudicat q cognoscit: eorūqz bonus iudex est. Quantū ad secūdū dicendū. q peccatum mortale est volūtas faciendi vel operandi id quod lex vetat. vel aliter peccatum mortale est dictū concupitū contra legem dei factuz hec Aug. Ambro. dicit q peccatū mortale est preuaricatio quedā z inobedientia celestium preceptorū. Quantum ad quartū dicēdū q aliquis non immerito posset dubitare nō obstantibus supradictis diffinitionib9 dicēdo. ego vellē scire cuius longitudinis vel latitudinis/vel profunditatis sit peccatū mortale: quoniā si video aliquē hoiez magnū in corpore: dico magn9 est hō iste. Et si uideā paruū hominē: dico paruus homo ē iste. Dicēdū q peccatum nō habet latū/nec longū/nec profundū: cū non sit corpus: tamen per te poteris cognoscere cuius ponderis sit. Pro cui9 cognitiōe cōsidera in mente tua quandā staterā: z in vna parte illi9 statere pone oēs res sensibiles z corporales vt terrā. plumbū. aurū. z alia huiusmodi. z in altera parte illius statere pone vnicū peccatū mortale maioris ponderis erit vnicū peccatū mortale q cetere res sensibiles: z sic non immerito decedentes in peccato mortali immediate descēdunt ad infernū. z sic phi. iij. dr. est rei ponderose appetere centrū. z rei leuis appetere sursū. Et sic est notandū quomodo vnū peccatū mortale plus ponderat ꝫz oia pondera de mūdo sic. canti. v. talentū plumbi portabatur. Et ecce mulier vna sedens in medio āphore descēdit. hec est impietas. Cū igitur res ponderosa potius habet descendere ꝫz ascendere: tunc descendebāt peccatores ad infernū. Et talis fuit allegatio diaboli. s. q omēs peccatores debebant ad infernū descendere sed nil profuit illi: qm̄ dns noster ihs xps in alia lance se ipm quodāmodo posuit: qui in tantū ponderauit q pars in qua erat in infernū descendit. pars vero in qua erat homo tantū se erexit q in celum ascendit. z sic xps statera facta cor

poris predamq3 tulit tartaris.2c. De statera cantat ecclesia.state-
ra facta corporis:predamq3 tulit tartaris.licet pro presenti non fa
ciat ad nr̃m ꝓpositũ: sed pro redẽptione sc̃oꝝ patrũ existentiũ in
limbo: z sic posuit se ip̃s ꝑ coꝝ redẽptione in alterra pte statere: z
sicut altera pars descẽdit:altera ascendit:volo dicere ꝙ spoliauit in
fernum de quo deo duce aliquid imediate dicet. Sed pro peccato
rũ mortaliũ ponderositate nemini catholico sani intellectus est du
biũ ꝙ si aliquis post deũ totũ orbẽ possideret:z ip̃m orbem in pias
causas diuideret:z tandem vnicũ solũ peccatũ mortale cõmitteret
de quo scienter nollet penitentiã agere:q z si sic sine p̃nia decederet
qõ absit ab oi creatura bñana:imediate descenderet ad infernũ: ꝙ
est timendũ z horrendũ:z sic in hac carne mortali hoc est reparãdũ
Sic paul⁹. Dũ temp⁹ habemus opemur bonũ: qm̃ in hac carne
mortali vt dictũ est nup possum⁹ mereri vel demereri. mereri/si re-
cte opemur.demereri/ si nõ recte opemur. Sed post hanc vitã: nõ
est locus merendi nec demerendi. Sed adimplebit illud prophe-
ticũ in p̃s.lxj. vbi dicebat ꝓpheta. tu reddes vnicuiq3 iurta opera
sua.de ista materia loquit tho.iij.parte.q.lxxj.quasi per totũ. Et il-
lud athanasij facit vbi dicit:qui bona egerũt:ibunt in vitam eter-
nã: qui vero mala in ignẽ eternũ.z illud apoca.opera enĩ illorũ se-
quunt illos. Sed pro ista materia etiã facit thomas in quarto sen.
di.xlv. ad primũ: secundo. ꝟ.z tangit questionẽ precedentẽ z sub
sequentẽ cui⁹ v̇ba sũt. ꝙ sicut in corpalibus est grauitas vl leuitas
q̃ ferũt ad suũ locũ:q est finis motuũ ipoꝝ:ita est in aiabus meritũ
vel demeritũ:qb⁹ pueniũt aie ad premiũ vel penã: q̃ sũt fines acti-
onũ ip̃arũ. vñ sicut corpus ꝑ grauitatẽ vel leuitatẽ:statiz fert in lo-
cũ suũ nisi ꝓhibeat:ita aie statiz soluto vinculo carnis: ꝑ qõ in sta-
tu vie detinebant:statiz premiũ cõsequũt vel penã:nisi aliquid im
pediat:sic̃ interoũ ipedit cõsecutionẽ p̃mij veniale peccatũ:qõ pri⁹
purgari oportet:et quo seqt ꝙ premiũ differat. Et qr loc⁹ deputat
aiab⁹ scõm cõgruentiã premij vel pene:statim vt aia a corpe absol
uit vl in ifernũ demergit vl ad celũ euolat nisi ipediat aliquo reatu
quo oportuit euolationẽ differri vt pri⁹ aia purget:z hunc vitati au
ctoritatꝫ scripturę canonice manifeste attestãtur:z documẽta scoꝝ

patrū: vñ cōtrariū ꝑ hereſi ē hīdū. vt pz in.iiij.dial. ꝛ in li. de ecclesiasticis dogmatib⁹. Quantū ad q̄rtū de remedio ꝑ pccō mortali: dicēdū q̄ ille tres ꝓticule. ſ. cordis cōtritio. oris cōfeſſio. ꝛ opis ſatiſfactio. ſūt medicine q̄da ꝑ quocunqz pccō mortali ſi oēs concurrāt. ſ. in actu tpe ſanitatis ſi adſit facultas: ſin aūt ꝓpoſitū cōfitendi: q̄m tēpe neceſſitatis. ſ. i mortis articulo: ꝛ ſi nō poſſit haberi copia ſacerdotis: ſola contritio ſaluat aiaz. Sed ꝑ declaratione eoz q̄ dicta ſūt erit dāda diffinitio vniuſcuiuſqz ꝓticule. Et ꝓmo ō contritione. q̄ eſt quidā dolor volūtarie ſūpt⁹ cū ꝓpoſito cōfitēdi ꝛ ſatiſfaciēdi. Cōfeſſio eſt manifeſtatio pcōrū ſpe venie apta. Et ſatiſfactio eſt honorē ō debitū ipēdere ē Uel aliter. ſatiſfactio ē reparatio in ꝑſtinū ſtatū. ſic in ca. piſanis ac luchanis ō reſti. ſpo. ſic Boeci⁹ in li. predicamentorū. ꝓi⁹ erſtirpanda ſūt vitia q̄z inſerātur virtutes. ꝑ quo notandū q̄ ō in foro dei vel foro interiori vel penitētie q̄ ideē eſt: pōt iudex infligere quācūqz penā voluerit iurta arbitriū. ꝑ quo nota q̄m nō eſt ſub ſilētio ꝑtereūdū quō pñie ſūt arbitrarie. oēs nāqz arbitrarie ſūt. vt in ca. De⁹ qui de pe. ꝛ re. hoc aūt eſt verū q̄ntū ad id q̄ ponitur noie pene. Sec⁹ aūt q̄ntū ad id q̄ venit noie ſatiſfactionis: q̄ nō ē pena. nā in illo nō pōt cōfeſſor tarare vel moderari. ſz q̄ntū incūbit ſatiſfaciendū eſt ex natura dāni dati: vel iiurie illate tātū ſatiſfaciendū eſt. ꝛ ſic vide ca. eſt iniuſta. xrij. q. iiij. vbi dr. q̄ facilitas venie ꝓbet inceītiuū delinquēdi. Hoc āt dixiſſe placet ꝓpt quoſdā ſiplices cōfeſſores: q cū audiāt eccliā cōſtituiſſe oēs pñias arbitrarias: putāt q̄ ō oi co q̄ ī cōfeſſiōe venit poſſūt ipi arbitrari. ꝛ iō ſi qs cōfiteat q̄ furat⁹ fuerit mille vel q̄ intulit alicui in dānū cētū iubēt cōfitēti q̄ det aliquā paruā elemoſinā vt q̄ faciat dicere aliquas miſſas ꝛ totū reſiduū remittūt: decipiūt tamē iſti ſeipos: ꝛ decipiūt cōfitētes: q: eccliа dedit eis potestatē arbitrandi ſup eo q̄ eſt debitū deo: nō aūt ſup eo q̄ eſt debitū ꝓximo q: alias ſacramentū peñie erat mediū ad perpetrandū grauiſſima furta: ꝛ ꝑ iſtū modū turbarēt̄ roia: ꝛ deſtruerētur reſpu. ſi cōfeſſor poſſet peccatorē abſoluere ab eo q̄ mihi debitū eſt. ꝛ ſic nulla eſſet maior iniquitas q̄z ſacramentū penitentie. Eſt ergo ad

no.

nertendū q̄ si quis furatur alteri mille: vel infert ei damn̄ū in centū est hic duplex offensa. vna q̄ fit deo: contra cuius legem iste fecit furando: z p̄o ista pena certa q̄ deo debetur: potest confessor moderari ad arbitriū suū. ſz alia offensa fit ei cui ablata ſūt vel mille furta: aut cui damnū irrogatū est. z circa istā nihil potest sacerdos taxare vel moderari: sed cogitur iubere illi q̄ reddat tantū quantum damnū intulit: z non solū quantū valet res furto sublata: sed etiam damna z expensas si talis erat res cui⁹ tpe intermedio damna afferret dño: cuius erat: qđ est notandū ꝑpter multos sacerdotes z religiosos imperitos z ignaros audientes cōfessiōes qui imperite z z indiscrete se habent cū sua bona conscięntia z conscientia penitē tiū qu. cū sua tenebra z ignorantia cadunt in illū canonē matb. xv. si cec⁹ cecū ducit. ābo in foueā cadūt vł sub alijs v̄bis; Si cec⁹ ducatuz p̄stet ceco ābo in foueā dilabunt. sic in capro cum sit ars artium regimē aiarū. de eta. z q̄li. or. Sed p̄o dictis z dicendis ē sciendū q̄ sacerdotū alij possunt cōparari soli. lune. diei. z facule vel candele. qm̄ sicuti est solis. lune. diei. facule. vel candele lucere: ita ē hominū peritorū z sacerdotū sapientū lucere. Sed alij sacerdotes insipientes z aduocati siue iudices imperiti possunt comparari nocti vel obscuritati: quoniā sicut mediante tenebra z obscuritate hoies qñz cadunt: ita mediantib⁹ cōfessorib⁹ ignaris z insipientib⁹ qñqz penitentes forte condemnabunt p̄o quo facit auctoritas sapiētis sapię. vj. vbi dr: vbi mltitudo sapiētiū: ibi sanitas orbis terrarū. igit quid eritecontra: p̄o quo vide capitulū multi supra positū. di. xl. z sic tales sacerdotes siue religiosi male iudicando in audiendo confessiones forte faciūt litem suā: qm̄ oia iura ꝓclamant. Iudex q̄ male iudicat: facit litē suā. Et sic xp̄s redēptor nr̄ fleuit ignorātiā q̄ ē mr̄ cūctorū errorū in fuscitatiōe Lazari. Jo. xj. Ista etiā habēt matbe. iiij. sup ꝑticulā penitentiā agite. z est glo. bu. epi abulen̄. Sed nota q̄ septē sūt q̄ impediūt penitēciā agere. s. ignorātia. timor. mala societas. fiducia viuendi. sanitas carnis. amor carnalis. larga dei misericordia. Et sciendū q̄ penitentia a diuersis doctoribus: diuersimode diffinit. Quia Augu. dicit q̄ penitētia est peccata preterita plangere z plangenda iterū nō cōmittere. Ambro. vero dicit

Vera penitentia est cessare a peccato. Sed qui voluerit latius de ista materia videre: videat magis. sen. in. iiij. di. xv. z ibi tho. Sz nota pro illis q refugiũt confiteri. quoniã sũt ponderãda z multũ memorie cõmendãda eo q cõtra tales insurget xps in iudicio vniuersali. z ppria cõsciẽtia. z diabolus z peccatũ suũ: z totus mũdus. sic ppheta in ps. xxxj. vbi dicit. Beati quorũ remisse sunt iniqtates: z quorũ tecta sũt peccata: per qõ dat intelligi: q vere penitentibus in die iudicij erunt peccata occulta. Sed nolentib9 penitere vl qui noluerũt penitere in hac carne mortali: sibi ipsis z oĩbus circũstantibus erũt taliũ peccata visa z manifesta: qõ est notandũ z timẽdũ z per cõsequẽs fugiendũ. Et sic est notandũ: q oẽs xpi fideles tenent confiteri ter in anno. s. in pascha natalis dñi. z in pascha resurrectionis. z in pascha spũssancti. saltim semel in anno scõm Fabianũ papã. z Jnocentiũ tertiũ. sic in cap. ois vtriusqz sexus de. pe. z re. Et mgr se. in. iiij. di. xij. finalibus verbis. Et ibi Tho. z verba magistri sunt. Si nõ frequentius: saltim ter in anno homines cõmunicẽt: nisi forte qs criminalibus impediatur in pascha. s. z in penthecoste natali. Dẽs ergo cõicent: q noluerint ecclesiasticis carere liminibus glo. i. ecclesiasticis sepulturis. Sic etiã in tertia parte. q. lxxx. ad. r. Sed pro materia ista sciendũ q sicut in quocunqz peccato mortali ad minus concurrunt tres generatiões. s. cogitatio mali. z locutio. z opis executio: ita fuit licitũ etiã q contra peccatum quodcumqz mortale: tripler esset remediũ. s: contritio. confessio. z opis satisfactio. z hoc pro tanto: qr cõtraria cotrarijs curãt sic in ca. ois eni res. ext. de regu. iu. Et sic cõtra cogitationẽ in malũ. insurgit illa auctoritas scindite corda vra z nõ vestimenta vra. Joe. ij. Cõtra malã locutionẽ oritur illa auctoritas. Cõfitemini alterutrũ pctã vra. Jaco. j. Cõtra opis executionẽ: orit illa auctoritas. Lu. iij. facite dignos fructus penitẽtie. Pro quo est notandũ illud qõ dr matb. ir. z Eze. xviij. vbi dr. Quacunqz hora pctor gemuerit pcã suã: ego deus exaudiã eũ. Et illud qõ dr matb. iiij. sup illa pticula facite dignus fructus penitẽtie q. s. fit in charitate moraliter loquẽdo arbor est ipa penitẽtia. Radix cordis cõtritio. Rami bona opa. Folia cõfessio integra. Fructꝰ: satisfactiõis pe-

na. Ille ergo facit penitẽtiã: sed nõ dign⁹ fruct⁹ q̃ dolet tãtũ de cõmissis. Ille vero agit penitentiã: qui dolore cordis tantũ affligitur p̃ penã: quãtũ deliquit per culpã scõz illud apoc. xviij. quãtũ se gl̃ificauit in delitijs suis: tantũ date illi tormẽtũ. Et vltimo notandũ q̃ flores quos producit arbor denotant famã bone opinionis. Et est fama illese dignitatis status vita ꝛ moribus comprobat⁹. sic in glo. illius cap. vestra. de coha. cle. ꝛ mu. sup p̃ticula notorium. Et sic iustum ꝛ honestũ esset predicatoribus supdictta ꝛ similia: in quib⁹ homines quotidie cadim⁹ predicare ꝛ alia alta ꝛ subtilia ꝛ curiosa dimittere: vt ponẽdo exemplũ predicando de trinitate q̃q̃z in ouo ꝛ q̃q̃z in farina: ꝛ q̃q̃z in sole. ꝛ sic de alijs exẽplis hui⁹ modi. Et ista placuit dicere: ꝓpter illa q̃ dicit sanct⁹ tho. iiij. di. xj. ad quartũ in solutione quarte. q. Cui⁹ verba sũt. Credo aũt q̃ oia q̃ sũt fidei sunt sup̃ naturalẽ cognitionẽ angelorũ: sicut supranaturalẽ rationẽ hominuz: ꝛ ideo mysteria fidei dicũt esse abscõdita a seculis in deo vt dr̃ ephe. iij. Unde naturali cognitione nõ videt angeli corpus x̃pi sub sacramento sed solũ beata Demones vero nullo modo sic etiã tho. in. iij. parte. q. xliij. ad primũ in corpore igit̃ q̃ dictuz est de predicatorib⁹ aliquis posset dubitare: quare tot boni predicatores ꝛ viri famosi scientia illuminati tam paucos conuertant. Dicẽduz q̃ illa est̃ potissima ratio: quia sicut ipsi dicunt, docẽt ꝛ non faciũt: sic auditores audiunt ꝛ attendũt: ꝛ non credunt sic de pe. di. ij. ℊ. opponit̃. s. illud q̃ ois clamat auctoritas si sic permansisset vt erat ante peccatuz: esset translatus in gloriã q̃ habituri sũt sancti: sed nemo adultus sine charitate intrat illã. Non sic fecit x̃pus actuũ. j. vbi dr̃. Cepit Jesus facere ꝛ docere. Quantuz ad qu intũ ꝓ amplioꝛi declaratione de ciui. i. logt̃ Aristo. de ea in. iij. de republi. in principio vbi dicit. Quid est ciuitas ꝛ qui sunt ciues q̃ debẽt gaudere priuilegijs ciuitatis. de qua augusti. loquit̃ ad plenuz in li. de ciui. dei. in quo in plibus locis docet quõ sunt due ciuitates. s. alia dei. ꝛ alia demõis. ꝛ tho. logt̃ de istis ciuitatib⁹ in. iiij. sñiarũ di. xlvj. ad tertiũ in corpore. Et eodẽ li. di. xlvij. tertio. ℞. vbi dicit Quia q̃ ad caliduz vstiuũ etiaz quantuz ad id ꝙ in igne grossum reperit̃ descẽdet ad iferos ad penã dãnatoꝛ q̃ vo est subtile ꝛ lu-

cidũ remãebit superi⁹ ad gr̃iã electoꝝ. Et dr̃ in lr̃a illud ꝓpheticũ
i ps.lxv. Trãsiuim⁹ p ignẽ z aquã. s. de nimio colore ad niuẽ z ccõ.

PRo quo nota qõ dr̃ matb. xxij. mittite eũ in tenebras
ertiores de bac materia tractaꝫ in additiõib⁹. iij. ꝑ. q.
xcvij. ad q̃rtũ vbi dicit gre. si ignis ille lucẽ bret i tene
bras extiores neq̃q̃ diceret. z i corpe. q. dicit qõ dispo
sitio inferni erit talis qõ vt maxie misie dãnatoꝝ cõpetat. vñ scõm
hoc fuit ibi lux z tenebre: ꝑ vt maxie expectãt ad miseriã dãnatoũ
Ipa aũt visio scõm se delectabilis est vt dr̃ in ꝓncipio metha. Sẽ-
sus ocloꝝ ẽ maxie delectabilis: eo qõ ꝑ ipm pla cognoscim⁹: sz ꝑ ac
cidẽs cõtigit visiões eẽ afflictiaz i q̃ntũ videm⁹ aliq̃ nob nociua vt
nre volũtatis repugnatia: nõ in iferno nõ dz eẽ loc⁹ dispositꝰ ad vi
dẽdũ sczz lucẽ z tenebras: z nibil ꝑspicui videaꝫ: sz solũmõ sub q̃-
dã vmbrositate videãt ea q̃ afflictionẽ cordi igerere possũt. vñ sim
plr loq̃ndo loc⁹ ẽ tenebros⁹. Sz tamẽ ex diuina dispositiõe est ibi
aliqd luminis quantũ sufficit ad videndũ illa q̃ animã torq̃re pos-
sunt: z boc satisfacit naturalis finis loci: qz in terre medio vbi infer
nus ponit: nõ potest esse ignis nisi fetulẽt⁹ z turbidus z quasi fumo
sus. Quidã eni tenebrarũ barũ causã assignãt ex cõmassatiõe cor-
porũ damnatorũ q̃ pre multitudine ita replebũt locũ inferni: qõ ibi
nibil de aere remanebit: z sic nõ erit aliquid de diapbano qõ pos-
sit esse subiectũ lucis z tenebre nisi oculi damnatorũ: qui erunt obte
brati z per boc pz respõsio ad obiecta. Sed pro igne infernali: no-
ta in additionibus multa valde singularia. q. xcvij. ad primũ in so-
lutione primi argumenti vbi dr̃ qõ qz ignis est maxime afflictiuus
propter boc quod abundat in virtute actiua: ideo nomine ignis
omnis afflictio designatur z sic vebemens. Sed de verme de quo
Esayas. lxvj. loqtur: est dicẽdũ qõ post diẽ iudicij in mũdo inoua
to nõ remanebit aliqõ aĩal vel aliqõ corp⁹ mixtũ: nisi corpus ho-
minis tantũ: eo qõ non babeat aliquẽ ordinẽ ad corruptionẽ: nec
post illud tempus erit futura generatio z corruptio. Unde vermis
qui in damnatis ponitur / non debet intelligi esse materialis: sed
spiritualis: qui est conscientie remorsus: qui dr̃ vermis inquantum

oritur ex putredine peccati: aiam affligit sicut corporalis vermis ex putredine ortus: affligit pungēdo: sic in additiōibus tho. q. xcvij ad secundū. Sed vtrū ille ignis sit eiusdē speciei cū igne nr̄o quē videmus: ℣ pro cuius declaratione vide librum supra allegatum xcvij. q. ad sextū in corpore. Cuius verba sunt. dicendum q̄ ignis propter hoc q̄ō est maxime virtutis in agendo inter reliqua elemēta: alia corpora pro materia habet ut dicit. iij. meth. Unde ⁊ ignis dupliciter inuenitur. s. in materia propria: pro vt est in propria specie: vel in materia aliena sub terrestri: vt patet in carbone siue in aere: vt patet in flamma: quocūq; autem modo ignis inueniatur semper est idem in specie: quantum ad naturam ignis pertinet. potest autem esse diuersitas in specie: quantū ad corpora que sunt materia ignis: vnde flamma ⁊ carbo: differunt specie. Et similiter lignum igneum ⁊ ferrum ignitum nec differunt quantum ad hoc siue ignita sint peruiolentiam vt in ferro apparet: siue ex principio extrinseco naturali. vt accidit in sulphure: ergo ignis inferni quantum ad hoc quod habet de natura ignis sit eiusdē speciei cum igne qui apud nos est: manifestum est vtrum ille ignis sit in propria materia existens/aut in aliena: in qua materia sit: nobis ignotum est. Et secundum hoc potest ab igne qui apud nos est in specie differre: materialiter consideratus: quasdā tamen proprietates differentes habet ab igne isto: vt q̄ successione non indiget/nec ignis nutritur. Sed iste differentie non ostendunt diuersitatē in specie: quātum ad id quod pertinet ad naturam ignis. Ad septimum querit vtrum ille ignis sit sub terra: Ad quod respondet augusti. ⁊ dicit ⁊ habet̄ in lra. In qua pte mūdi infernus sit nēo scit: nisi cui dns spiritus reuelauit. vnde gregorius in quarto dialogoz̄ super hac questione interrogatus: respondit de hoc temere diffinire nihil audeo. nonnulli nanq; in quadā terraruz parte infernuz esse putauerunt. Alij vero hunc sub terra esse existimant. Et hanc oppinionē probabiliorem ostendit dupliciter. vno modo ex ipsa nominis ratione sic dicens. Si iccirco infernum dicimus quia inferius iacet: quod terra ad celum est. hoc infernus esse debet ad terram Secundo ex hoc quod dicitur apocali. v. nemo poterat: nec in celo/nec in

terra/nec ſubtus terram aperire librum. Hoc quod dicitur in celo: referatur ad angelos. Hoc quod dicitur in terra: referatur ad homines uiuentes in corpore. Hoc qđ dicit̃ ſub terra: referatur ad animas exiſtentes in inferno. Auguſtin⁹ etiam in libro. xij. ſuper gene. ad litteram duas rationes tangere videtur. quare congruum ſit infernũ eſſe ſub terra. Una: vt quoniam defunctorũ carnis amore peccauerant: hoc eis exhibeatur. quod ipſi carni mortue ſolet exhiberi vt. ſ. ſub terra retrudat̃. Alia ratio eſt. q̄ ſicut grauitas in corporib⁹: ita triſticia in ſpiritib⁹: ꝛ letitia: ſicut leuitas. Unde ſicut ſcõm corpus ſi ponderis ſui ordinem teneat: inferiora ſũt omnia grauiora: ita ſecundũ ſpiritũ inferiora ſunt omnia terreſtria. Et ſicut conueniens locus gaudio dilectorũ eſt celũ empireũ: ita conueniens locus triſticie damnatorũ eſt infimũ terre: nec monere debet quod Auguſti. ibidem dicit: q̄ inferi ſub terris eſſe dicũtur vel credunt̃: quia vt in libro retractationũ hoc tractans dicit. mihi videor docere debuiſſe magis q̄ ſub terris ſunt inferi: quã rationẽ reddere: cur ſub terris eſſe dicunt̃ ſiue creduntur. Quidam tamen philoſophi poſuerunt q̄ locus inferi erat ſub orbe terreſtri: tamen ſuper terre ſuperficiem ex parte oppoſita. Et hoc videtur Yſidor⁹ ſenſiſſe. cũ dixit: q̄ ſol ꝛ luna in ordine quo creati ſunt ſtabũt: ne impij in tormẽtis poſiti: fruãtur luce eor̄: que ratio nulla eſſet: ſi infernus infra terram eſſe dicatur: qualiter ꝛ hec verba poſſunt exponi: patuit ſupra. Pictagoras vo poſuit locũ penarũ in ſphera ignis quã in medio totius orbis eſſe dixit vt patet per Ariſtotelẽ in ſecundo celi ꝛ mundi. Sed tamen conuenientibus his que in ſcriptura dicunt̃ eſt: vt ſub terra eſſe credat̃. Sed pro dictis ꝛ dicendis eſt notandũ quod dicit Franciſcus de Mayrones: qui ait q̄ in inferno ſunt quattuor manſiones. Prima eſt inferior: que eſt loc⁹ primus damnatorũ. Secunda eſt limbus paruulorũ: nõ baptizatorũ. Tertia eſt purgatio: que eſt electorũ non tamen perfectorum Quarta eſt ſinus Abrahe: que eſt patrum antiquorum. Primi ſunt in culpa actuali: ꝛ in pena ſenſus ꝛ damni. Secundi ſunt in culpa originali: ꝛ in pena damni tantum. Tertij ſunt in gratia ꝛ in pena. Quarti ſunt in gratia ꝛ conſolatione maxima: nullam eni

penã sensus habebant. Et dicit de locõ purgatorij q̃ beatus Gregorius in libro dialagorũ narrat de quodaz episcopo: q apparuit in quodã balneo q̃ p̃stabat obsequiũ: z hoc erat sibi purgatoriũ ꝺ anima ei⁹dẽ q̃ in glacie purgabat. Et dr̃ q̃ hoc potuit esse ex aliq̃ speciali causa pro confirmanda fide nostra z de alia vita. vel q̃ ille anime subueniũt a fidelibus. Sed de cõmuni lege locus purgatorij est sub terra. Sed notandũ qꝺ dr̃ in lr̃a paruulorz non baptizatorũ. Et est sciendũ q̃ paruuli decedentes sine baptismo sortiũtur grauissimã penã inter omnes infernales penas: q̃ est carere visione diuina. Et sortiũt mitissimã penã inter oẽs penas. z hoc pro tanto: qz habent cõformitatẽ cũ volito diuino. sic eps Abulensis. Et sic nota q̃ diabol⁹ est sicut falsitas in pãno. nam sicut mercator de falso pãno non ostendit emptori mediũ nec finez panni: sed tantũ caput. Sic diabolus qui est mercator anime ostendit fatuo peccatori solum caput panni, quod est notanduz idest delectationem peccati nõ mediũ. i. remorsuz conscientie nec finez. i. penã gehenne. De hac materia dicit̃ Esa. lxiiij. erat sicut emens. zc. sic archi. in capitulo. non est. xv. q. j. super particula ere venditione. Et sic dicit propheta in p̃s. lxviij. homo cũ in honore esset nõ intellexit cõparatus est iumentis insipientibus z similis fact⁹ ẽ illis. et qz dr̃ homo cũ in honore esset glo. i. factus ad imaginẽ dei sic Nicola. z Augu. in dicto p̃s. lxviij.

Sed si queras de istis ciuitatibus quales sint. Et primo de diuina. de q̃ dicẽdũ est illud: qꝺ dr̃ p Esa. cap. ix. zp apl'm. j. corĩ. ij. q dicũt de ciuitate diuina. q̃ nec ocul⁹ vidit. nec auris audiuit. nec in cor hois ascendit ista bona p̃parauit de⁹ diligẽtib⁹ se. Et ecõtra est de ciuitate diabolica: de qua dicit̃. s. q̃ nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor hois ascendit: quanta mala preparauit deus non amantib⁹ se. Sz p ampliori declaratiõe sciendũ q̃ ciuitas hominũ est multitudo ciuiũ. Pro quo est notandũ q̃ ciuitas ad hoc qꝺ dicat̃ ciuitas requirũt tres cõdictiões potissime. Prima est qꝺ ciuitas sit libera: z

in tantū libera qꝫ nō sit subiecta nisi Romano pontifici vel impa
tori: vel regi vel principi: quoniā si sit subiecta alicui militi, vel ali-
cui alteri exceptis supradictis: perdit nomē ciuitatis: ꝛ sic per con-
sequens non dicit ciuitas. Secūda condictio est qꝫ ciuitas sit cō-
posita ex diuersis hominū statibꝰ. s. ex militibus ꝛ ex agricolis: ꝛ ex
alijs officialibus. Tertia cōdictio est qꝫ ciuitas habeat omnia ne-
cessaria sufficienter quoniā aliter non poterit dici ciuitas: ꝛ p conse
quens perdet nomen ciuitatis. Sed pro ista materia vide Aristo.
tertio de repu. in principio. Et qr homo dr tanqnā ciuitas bene or
dinata: homo debet habere supradictas tres condictiones. Pria
ē qꝫ vir prudēs felix ꝛ beatus debet esse liber ꝛ habere libertatē: ta
liter qꝫ sit subiectus solū ipsi deo. s. per gratiā ꝛ charitatē. ꝛ nō dia
bolo: per peccatū mortale. Secūda condictio est qꝫ homo habeat
oēs potentias sibi necessarias tā spūales quā corporales: quoniam
vt dicebat Augustinꝰ. anima est vnica in essentia ꝛ multiplex in of
ficijs suis. sic etiā Aristo. in libris de aīa. Tertia condictio est qꝫ si
homo habeat dictas potentias: requirit qꝫ habeat eas bene ordi-
natas taliter qꝫ inferiores sint subiecte superioribus vt sensualitas
rationi: quoniā aliter homo nō diceret homo: nec per cōsequēs dei
sed ciuis diaboli sic etbi. j. quod elicit ex illa particula secundū vir
tutem optimā. vt quando dr qꝫ felicitas est operatio animi. glo. i.
hominis scōm virtutem optimā in vita perfecta. pondera secundū
virtutem o ptimā. glosa idest secundū partem principalem idest se-
cunduꝫ rationeꝫ. Ex quo elicitur qꝫ illo tempore homines dicun-
tur homines quo tempore sequuntur rationem. Et si econtra fiat
non dicuntur homines. s. si sequantur sensualitatem. sic prophetа
in psal mo. xlviij. Homo cum in honore esset idest factus ad ima
ginem dei. non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus:
ꝛ similis factus est illis. Et sic anima est vnica in essentia sua: sed
multiplex in officijs suis. Et sic anima est quoddam regnum in se
quia habet suas potestates ꝛ sua officia ordinata ad medium regni
quia superiores virtutes ꝛ potestates imperāt precipiunt ꝛ do-
minant inferioribus ꝛ eas regunt ꝛ gubernant. ſꝫ vtutes inferioreſ

obediunt ꝛ famulant᷑ ꝛ seruiunt superiorib⁹ ꝛ recipiunt mãdata ab eis: ꝛ ideo regnũ est bene dispositũ ꝛ in pace quando superior potestas vt regia vel imperialis bene regit ꝛ imperat ꝛ inferior potestas obedit ꝛ famulatur: ita ergo in regno anime est bona dispositio ꝛ bona pax ꝛ tranquillitas quando superiores partes ꝛ potestates que sunt in anima bene regunt ꝛ imperant: ꝛ inferiores bene obediunt ꝛ famulantur. Sed pro ampliori declaratiõe eorꝫ q̃ dicta sunt dicebat frater Albertus ꝛ Alexander de Ales. q̃ multis nob bus nomina᷑ anima siue spirit⁹ hũanus: sed scõm diuersos respectus. anima enĩ dr̃ inquantũ recolit. anim⁹ dũ vult. ratio dũ recte iudicat. spiritus aũt duꝫ spirat vel contẽplatur. sensus dum aliq̃d sentit. Et qr dicit᷑ ciuis: videndũ est quomodo homo dica᷑ ciuis. Pro cui⁹ declaratiõe videnda sũt illa q̃ ponit Aristo. iij. de repu. ꝛ isto libro in. j. i ℊ. ex his. vbi dicit. Ex his ergo patet ciuitatẽ esse ex his que natura sunt. Sequit᷑ ꝛ facit ꝛ q̃ homo natura ciuile est animal. Ex quo infert᷑ q̃ hoies magis debẽt appetere societatem q̃ vitã solitariã: ꝛ magis habitare in ciuitatib⁹ q̃ extra. Et q̃ homines bis cõtraria appetentes: cõparant᷑ brutis. Sed quid dices de diuo Joanne baptista. ꝛ de diuo Antonio: qui magis cupierũt vitã solitariã q̃ꝫ ciuilẽ: ergo non videtur bene sonare quod dicit textus. Dicendũ q̃ appetere vitaꝫ solitariam: potest esse vno de duobus modis / aut propter virtutes / aut propter vitia. Si propter virtutes bonũ ꝛ optimũ est: sic fuit de diuo Joanne baptista. ꝛ de diuo Antonio ꝛ de multis alijs. Sed apetere ãtra vel deserta propter vicia malum ꝛ pessimũ est. Et est notandũ q̃ hoc forte potest euenire tripliciter aut ex defectu. aut ex affectu. aut ex effectu. Ex defectu qr hoc non agit. s. fugere vitam ciuilem: nisi qr non cognoscit seipsum esse animal ciuile: quod procedit ex defectu rationis. Ex affectu qr habet appetitus inordinatos: ꝛ malam complexionem siue nature. Ex effectu qr semp secut⁹ fuit appetitũ ꝛ nõ rationẽ: et sic operatus est multa vicia vt adulteriũ. latrociniũ ꝛ similia. Et sic qui appetit vitaꝫ solitariam ꝛ non ciuilẽ: comparat᷑ quandoqꝫ lupis. quandoqꝫ vulpibus. ꝛ quandoqꝫ auibus rapacib⁹; qm̃ sicut animalia supradicta ꝛ alia huiusmodi semp viuunt de rapina. ꝛ

appetunt antra: sic homines fugientes laborē proprij corporis. z hoc propterea q; nolunt sequi doctrinā prophete in p̄s. cxxvij. vbi dicit. Labores manuū tuarū manducabis ꝛc̄. Et gen. iij. dr̄. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Sed nūc accedam⁹ ad materiā de ciuitate: de qua fuit ꝓpositū nostrū: z dicam⁹ q; duplex est ciuitas. s. diuina z diabolica. Et sic per consequēs ciuiū alij dicūt̄ dei: z alij dicunt̄ diaboli. Dimissa ciuitate diabolica accedam⁹ ad diuinā: z dicam⁹ cū propheta in p̄s. lxxxvj. Gloriosa dicta sūt de te ciuitas dei. Sed tu qui in hac carne mortali degis siue viuis conspicere debes: qualiter ad ciuitatē diuinā tendis ne erres: quoniam facere malū est qd facile. sed facere bonū est quid difficile. Nam sic est qd difficile sagittariū mittere sagittaz in signū: sic facere bonū est qd difficile: z ecōtra deuiare a signo est quid facile. sic facere malū est qd facile: sic Aristo. ethi. ij. c ij. in. .adhuc .vbi dicit. Adhuc delinquere multifariam est: nā malū q̄dem infiniti est vt Pithagorici putant. Ex quo elicit̄ q; malū potest cōmitti infinitis vijs. bonū aūt vnico modo. Sed tu nota q; facere malū non est facere sed deficere a facere. i. a recto fine: quoniā id possum⁹ qd ꝺ iure possum⁹. Pro quo vide capitulū. qui cōpulsis. xxij. q. v. Sed pro supradictis cōmenda memorie rogo: illaz auctoritatē matb. vij. Lata est via que ducit ad cōdēnationē. Stricta vero ad saluationez. Et sic nota quō possum⁹ cadere in peccato mortali sine auxilio diuino. s. sola dei permissione: qm̄ Amos. iij. dr̄ non est malū in ciuitate quod deus nō fecerit. i. permiserit. sed non possum⁹ surgere siue erigi sine auxilio dei. sic propheta in p̄s. lxxxviij. vbi dicebat. Spūz vadens z non rediens. Et sic etiā gene. viij. dr̄. q; ois creatura humana ab adolescētia sua magis prona est in malū q̄z in bonū. Et sic tu vide passuz nuper positū: qui docebit te qualiter a peccato vales surgere. Pro quo nota: q; cū pede gaudij ambulabis ad meritū. cū pede meroris ad delictū. Cū pede doloris ad infernū. cuz pede spei ad paradisuz. Et est spes certa expectatio future beatitudinis: q̄ debet esse cuz meritis p̄cedentib⁹: quoniā aliter nō diceretur spes sed p̄sūptio q̄daz. Et sic dicit̄ spes quedā mentis audacia de largitate dei cōcepta: habendi vitā eternā per bona merita.

qui sit spes

Sed pro ciuitate diuina vide quid dicat episcopus abulensis in li
bro numeroꝝ in capi. xxiiij. super particula qui petit reliquias ci-
uitatis.&c.vbi dicit qꝫ due sũt ciuitates.s.ciuitas dei. & ciuitas dia
boli vt Augusti.dicit. xiiij. de ciuitate dei. Et sic nota qꝫ ciuitas
dei incipit ab amore dei.vsqꝫ ad contemptũ ipsius hominis vt scꝫ
quisqꝫ ciuis illi⁹ ciuitatis omnia tẽporalia reputet vt stercora: qm̃
friuola ceca & vana.taliter vt solum christum lucrifaciat. vt apost.
ad ℔hilip. iij. Sed ciuitas diaboli incipit ab homine ab amore
sui vsqꝫ ad contemptũ christi redemptoris nostri. sic in dicto libro
numeroꝝ.capi.xxiiij.Et sic etiam dicit dict⁹ eps in dicto li.nume.
capi.xxij. super pticula quicqd volueris dabo.duo promittũt ibi q̃
maxime corda hominũ mutant.s. honor & diuitie: beat⁹ q superа-
uerit ea.Sed pro itineratione ciuitatis diuine: primo debes con-
spicere aliqua circa corpus proprium.s.contemplãdo natiuitatẽ tuã
vilissimã.vitam miserã.& mortẽ asperrimã.Secundũ ad mũdũ con
templando quantũ sit durus. durabilis & periculosus. Tertio ad
paradisum contemplando quantũ sit amenus. perpetuus & gau-
diosus.nam letitia sempiterna super capita eoꝝ: gaudiũ & leticiaꝫ
optinebũt ex vissione beatifica deũ facie ad facie intuentes iuxta il-
lud Job.Videbis faciem eius in iubilo. Jubil⁹ aũt scom grego.
est indicibilis leticia:que non potest lingua exprimi/ nec ex toto ta
ceri. ℔ro quo vide & nota verba sequentia: qm̃ notanda qa dul-
cia & amanda.O tu.A.quẽ de⁹ oipotens:cui est cura de oib⁹ an-
te mũdi costitutionẽ elegit anteq̃ p̃ disses in lucẽ: & nulla fecisses
opa bona: te de⁹ ad magnã p̃pauit gl̃iaꝫ:q̃ntũ gaudiũ tibi erit cuꝫ
habitaueris in atrijs dom⁹ dñi:& in illa ciuitate oib⁹ bonis plena
de qua valde gl̃iosa dicta sũt.Ciuitas illa quã possidebis ppetue:
nõ eget lumine solis: qr claritas dei illũinauit eã. Ibidẽ clare vide
bis ordines angelorũ:de quorũ gaudebis consortio. Ibi prospici
es choros scõrũ & virginũ:quoruꝫ eris copulatus collegio. ibi erit
tibi candor lucis estiualis.ibi tenerítas vernalis.abundantia autũ
nalis.requies yemalis: & omnia que desideras scire:ibi cognoue-
ris. ℔ulchritudo absolonis:deformitas.velocitas azoelis. tardi
tas. Fortitudo samsonis. debilitas. longanimitas ℔ athusa-

lem:mortalitas.Et regnū augusti: paupertas. Nihil tibi oberit. nihil erit.nihil defluet.nec cadet:nihil erit tibi extra qđ appetas. nihil contra quod quidē fastidiet. Illam igitur vitam nunc tuo desiderio debes amplecti:vbi est vita sine morte. Iuuentus absq3 senectute. Lux sine tenebris. Gaudiū sine tristitia. Pax sine discordia. Voluntas sine iniuria. Regnum sine perditione:quia merces tua angelorū oim z scōz:qb⁹ dñs te fecit eq̄lez:tā magna est: quod non potest mēsurari:tā multa qđ nō pōt numerari. Tā copiosa qđ non potest finiri.tam preciosa qđ non potest estimari. Ibi carmina non desinent. Premia non deficient. nihil amatur: quod non sit. nihil desideratur quod non adsit. Est enim in illa vita:omnis boni presentia.omnis mali absentia. Nam beatitudo est omniū bonorum status aggregatione perfectus. Sequitur z facit. O culuȝ non vidit/nec auris audiuit:nec in cor hominis ascendit: que deuȝ omnipotens tibi ab eterno certissime preparauit: z ista de ciuitate diuina tibi felix pro presenti sufficiant:cum quibus vnusquisqȝ fidelis felix z beatus poterit dici. z sic tu poteris dici felix z beatus quoniam beatus est cui optata succedunt. Sed bene scimus:quod acontrario sensu est fortissimū argumentū. Et sic expedita materia de ciuitate diuina:restant aliqua de penis infernalib⁹ pronunciandā pro quo nota. O tu infelix z miser: quē parere z vberibus ablactare mr̄ nunq̄ debuerat. Certissie noueris tibi post mortē interminabiles penas inferni esse paratas vbi patieris tormenta: q̄ nunq̄ in tua potuisti cogitare memoria. ibi omne malum qđ exhores:tibi presens assistet. Omne bonū quod desideras:nunq̄z videbis. Nihil cernet oculus: de quo tuus doleat animus. Videbis nempe demonuȝ vultus terribiles: quos vt non videres poti⁹ mortem eligeres. Audies gemitus tuos z spirituȝ dāmatoz. Horror vermium z fetor sulphurum tuum satiabunt olfactum. Fel serpentum illi amarissimo cibo comparari non valet: quod te deuorare necesse est. Sitis. z fames. tibi erunt perpetuo. Vincula z carceres manibus z pedibus: te ligatum constringent.

Locus ille tenebrosus: z tristis z fetidus est: tibi inhabita-

taculo deputatus. Ybi erit te cõcremãs calor z ardor ignis. ſtridor frigoris. tenebre odioſe. fumus indeficiens. lachrime inceſſabiles. vlulatus z clamor. aridítas permanens. vermis cõſcientie. z incula. cathene. timor. dolor. pudor. inuídia. rancor. triſtítia. rixa. diſcordia. carentia oís boni. oís mali preſentia. q̃ oía mala z tormenta duriſſima cõpatieris tã grauiter: que etiã ſi magno tempore finirentur: fortaſſis in refrigeriũ tibi eſſent. Sed quod refero tibi dolenter: quía cor meũ metuit cogítare: z lingua abborret: explícare ſermone. Indubitanter cognoſco ꝙ vniuerſa ſupplicia perpetuo duratura: tibi nunq̃z deficient vtinã mille mília annorꝝ z tẽporũ tuũ affligerẽt ſpiritũ. O tu anima triſtis z miſera quos plantus parturies: z ipſum corpuſ tuũ quod modo ita tenere eligis taꝫ abhomínabile z deſtẽperatũ quod bene ſcis eſſe ex elemẽtis conpoſitũ debebit aſſumere vt imperpetuũ ſit cũ illo intolerabiles penas ſuſtineat abſq̃z pietatis tortorꝝ vllo ſubſídio. Si hoc potuiſſeꝫ vitare: oẽs tui laborarent amici. Sed in tẽpore illo qñ dñs omnipotens de te: z de ſeruis amicis z alijs placeẽt zelus z furor eiꝰ nõ parcet nec acquieſcet cuíq̃ precibꝰ: nec recipiet pro tua redẽptiõe dona nec pauca nec plurima. O dñe ihu ſi hec bene dicta ſũt. apꝓba tu z tui. Sin aũt ignoſce tu z tui. Adeipſuꝫ z que ſcripſi: z q̃ dixi z q̃ dicã: ſubijcio correptioni ſacro ſancte matris eccleſie.

Sequit decima pars miſſe. Nobiſ quoqꝫ peccatoribꝰ z debet ſacerdos tangere pectꝰ ſuũ ſemel cũ dicit hec verba ſcõm quoſdã qr xp̃s ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt. ad Ro. vij. Secundũ alios ter qr contingit peccare corde. ore. z opere. Cũ aũt dicit hec verba ſacerdos eraltat paululũ vocẽ ſuã in altũ: in quo notatur confeſſio latronis de quo Luce. xxiij. Memento mei domine. ꝛc. In hac clauſula petit ſacerdos ſocietatez ſanctorꝝ quos enumerat quia ſacerdos legalis noía filiorꝝ iſrl habebat ſcripta ſicut dr exo. xxx.

Sequitur vndecima pars huius ſcz hec. Per omnia ſecula ſeculorꝝ. in qua fiũt multa notabilia. Primuꝫ notabile eſt quod dicit ꝙ omnía. in quo notatur ꝙ om

nia per filiū causata sunt. Jo.j. Oia per ipm facta sunt. Secundū est qđ dicit Sanctificata. in quo notat ꝙ quicunqz sanctificat: per gratiā christi sanctificatur: de cuius plenitudine omnes accepim⁹ Joan.xvj. Pater sanctifica nos in veritate. i. in filio. Tertiū est qđ dicit. Uiuificas. in quo notatꝙ quicunqz viuificat: per filiū viuificatur. Joan. xiiij. Ego sum via veritas z vita. Quartuz est qđ dicit Benedicis. per qđ insinuat ꝙ benedictio celestis dat nobis per benedictū fructū virginis. Fiūt aūt tres cruces: q̄ significant fidem centurionis: qui in mortem xpi. s. xpm deū z hominem confessus est cum dicit Mat. xxvij. vere filiꝰ dei erat iste. Debēt antez fieri iste cruces super vtrāqz speciē panis z vini. Seqt. Et presta nobis: z tunc discooperitur calix in quo significat ꝙ aperta sūt nobis q̄ prius erant clausa in lege. Sequit. Per ipm z c̄. in ipso tibi deo patri omnipotenti in vnitate spiritus sancti oīs honoz z gloria Fiunt tamē quattuoz cruces. Prima super ipm. Secunda super cū ipo. Tertia sup z in ipo. z quarta super in vnitate spiritus sancti omnis honoz z gloria. Hec aūt fiūt discoopto calice. z tenet sacerdos calicem cū sinistra manu: z accipit hostiā cū dextra: z primo facit signū crucis exterius super calicē. Secundo cū hostia super calicē. Tertio interius. Quarto facit crucē ante calicē cū hostia. Prima signat ꝙ deus est extra oīa nō exclusus. Secūda ꝙ super omnia est nō elatus. Tertia ꝙ deus est intra omnia non inclusus. Quarta ꝙ deus est infra omnia non depressus.

Sequitur duodecima pars q̄ incipit. Oremus. z hēt in se quinqz clausulas. Prima clausula est. Orem⁹ secūda. Pater noster qui es. tertia. Libera nos quesum⁹ dñe. quarta. Pax dñi. quinta. Hec sacrosācta cōmixtio. In prima orat z ostendit sacerdos ministros ad orandū. In secunda ostendit nobis quis orandus: z quid orandū. Quis orandus pater noster qui es in celis. scōm qđ dr Jacobi. j. Omne datū optimū z omne donū perfectū. ꝛc. Quid orandū septē petitiones que sunt ibi. z dicunt scōm aplm esse septē postulationes. Tres prime pertinēt ad vitā eternā. z ideo sacerdos elevato calice dicit eas. Alie quattuoz pertinent ad vitam presentē. z ideo deposito ca

lice sacerdos dicit eas. Expositiones huius orationis alibi scripsi mus. q; aũt ista oratio dr̃ alta voce; significat q; rex celoz in noua lege publice z sine velamine predicauit. Sequitur tertia clausula. s. Libera nos. zc. q̃ dicit̃ sub silentio in signũ q; christus interdu s. in triduo siluit a predicatione. Sz hic notatur q; duo fiũt de patena: z faciunt illa diaconus vl̃ subdiaconus que sunt notabilia. qz diaconus tradit eam subdiacono: z signat q; xp̃s contulit discipulis suis potestatem predicandi regnũ dei. Quod aũt in quibusdaz locis patena tenetur discooperta: significat q; sacerdos orat p eternis que per predicationem christi nobis reuelantur. ℔er patenã aũt q̃ rotunda est: sigmificatur eternitas que caret principio z fine: quod in quibusdaz ecclesijs tenet̃ cooperta significat q; sacerdos per oron̄z orat in fide ecclesie z qs orat pro vniuersali ecclesia. Qs aũt sacerdotis manus a diacono sustantent̃ cũ dr̃: pr̃ nr̃. significat q; Ur z Aaron sustentabant man⁹ Moysi orantis pro Ismaele quando pugnabat contra Amelech. Exo. xvij. Quod aũt diaconus iuuat sacerdotẽ: deponens calicem in altari signat qs Joseph z Nicodemus deposuerunt corpus xpi z posuerũt illud in monumento. Johannis nono. Quod autem diaconus tunc osculatur dextrum humerum sacerdotis signat quod debet esse particeps laboris vt sit eterne retributionis particeps. Quod aũt in quibusdã locis puer qui stat vestit⁹ habens capam ex transuerso: significat qs caput conuersũ est in caudam: z iudei qui expectant messiam cũ iam venerit. Cũ aũt sacerdos dicit. Libera nos. zc̃. tradit patenã subdiaconus diacono: z diaconus sacerdoti: z osculatur eũ in dextero humero: per quod significatur qs ipse vult esse socius in passione z in regno scom quod dicit apostolus, Si compatimur coz regnabimus. Qs sacerdos signat se cũ patena z postea deosculat ipaz: signat qs p passionẽ filij reconciliemur deo patri: z erim⁹ heredes regni celestis. Iterũ patena seorsum posita: significat lapidem a sepulchro commotũ. In fine clausule huius dicit̃ sacerdos ℔er dñm nr̃m. zc̃. Et facit tres partes de hostia. vnam ponit in calice: z duas cõmędit. vel secundũ romanã ecclesiam vnam cõmedit: z aliam ponit̃ in calice. tertiam reseruat vsqz in finem misse

Frangitur autem hostia in tres partes. Primo in memoriaz trinitatis. Secundo in memoriam triplicis status christi. Primo mortalis cum hostibus manens. Secundo mortuus in sepulchro iacens. Tertio immortalis in celo existens. Tertio frangitur hostia in tres partes: in signū vel memoriam quod christus passus fuit in triplici parte. s. in manibus. pedibus z latere. Quarto frangitur hostia in tres partes: in signū qđ tres sunt partes corporis mystici. Una pars est in celo: z dicitur ecclesia triumphans. Secūda in terra. z hec pars dr ecclesia militans. Tertia est in purgatorio. z hec dicit purgans. Et hec tres partes possent haberi p hos versus. Tres sunt ecclesie ptes ps pma laborat: In terris ptez ia fouet alta quies. Partem quā restat expurgans decoquit ignis: Excoctaqz patet transitus ad requiem. Aliso qualiter tres partes fiunt de hostia: tūc videndū est quid vtraqz pars significet. Prima que ponitur in calice: significat qp christus transijt de virgine Maria. Pars comesta signat omnes fideles. Pars reseruata signat omnes mortuos. Hoc modo exponit Gelasi9 papa. Alio modo pars posita in calice: signat ecclesiam militantem. Pars comesta signat ecclesiam triumphantem Pars reseruata vsqz in finem misse. secundū antiquum morem signat eos qui sunt in purgatorio. vnde versus. Frangitur in tres partes hostia: tincta beatos. Pars sicca notat viuos. seruata sepultos. Itez notandum ē qđ sub qualibet parte est christus totus verus deus z verus homo sicut si frangatur speculum in qualibet parte ipsius resultaret imago respicientis. Item in diuersis locis sicut patet de voce: vt si aliquis loqueretur multis vox vna est: tamen a multis percipitur z simul. Et quia dicitur hic Pax domini. Pro cuius declaratione vide quid dicat Augustinus in psalmo. lxxxiij. in versu iusticia z pax osculate sunt se. glosa. Fac iusticiam z habebis pacez qz osculantur se iusticia z pax. Si enim non amaueris iusticiam pacem non habebis. Amant enim se duo ista scilicet iusticia z pax z osculantur se taliter vt qui fecerit iusticiam inueniat pacem osculantez iusticiam. due amice sunt: tu forte vnam vis z alteram non facis.

Nemo est enī qui nō vult pacē: sz nō omnes volunt operari iusti-
ciam. Interroga omnes homines: vultis pacem: vno ore tibi re-
spondet totū gen⁹ hūanū opto. cupio. volo. amo. Ama iusticiā q⁹
due amice sūt iusticia ⁊ pax ipe se osculāt. Si amicā pacis nō ama
ueris. non te amabit ipa pax nec veniet ad te. Quid enī magnū est
desiderare pacē: quiuis mal⁹ desiderat pacē: bona enī res est pax.
Sz tu fac iusticiā qm̄ iusticia ⁊ pax se osculant nō litigant: tu qua-
re litigas cū iusticia: Ecce iusticia dicit tibi ne fureris ⁊ nō audis:
ne adulteres ⁊ non vis audire. nō facias alteri quod tu pati nō vis.
nō dicas alteri qō tibi dici nō vis. Inimic⁹ es amice mee dicit tibi
pax. Quid me q̄ris amica sum iusticie. Quencūqz inuenero inimi
cū amice mee: non ad illum accedo. vis ergo venire ad pacem fac
iusticiam. ⁊ sic homo est vacuus sine deo: nec est aliquid in eo dele-
ctabile: hec Augu. vbi supra.

Sequitur quarta clausula. s. Pax dñi sit. quā cū dicit
sacerdos: facit tres cruces cum parte hostie: quā po-
stea dz ponere in calice. Tres prime significāt q⁹ xp̄s
resurgēs a mortuis: dixit discipulis suis. Pax vo-
bis. Jo. xx. Dicit ergo sacerdos pax dñi. i. pax pectoris sit vobiscū
semp. i. in p̄senti ⁊ pax eternitatis in futuro. Chor⁹ respōdet. Et
cū spiritu tuo. triplex pax. s. pax pectoris. pax temporis. ⁊ pax eter-
nitatis. ⁊ tunc incipit. Agnus dei. in quo notatur q⁹ xp̄s ad tria ve
nit. Primo vt liberaret nos a miseria culpe. Secundo vt nos re-
dimeret a miseria pene. Tertio vt nobis donaret de plenitudine
gratie sue. Quantū ad duo prima dicit bis miserere nobis. Quā-
tū ad tertiū dr̄ dona nobis pacē. Itez dr̄ ter agnus dei. Primo
q⁹ cognouit patrem obediendo ei. Unde aposto. ad ephe. v. Fact⁹
est obediens vsqz ad mortē. Dicit enī agn⁹ ab agnoscēdo. Scō
dicit. Agnus dei. q⁹ agnouit matrē suā eius curā habendo. Un-
de Joan. xx. Ecce mater tua. Tertio dr̄ Agnus dei: quia p⁹ pie-
tate sua factus est nobis hostia. Agn⁹ enī dr̄ ab agno grece: quod
est puer latine. Agnus dico: p⁹ cuius declaratione notandū qō
totus chr̄istus sumitur in hoc sacramento altaris qui est fons ⁊ ori

go totius gratie: cuius figura preceſſit Exo. xij. qñ manna de⁹ plu it patribus in deſerto: qui quottidiano celi paſcebañ alimẽto exo. xv. vnde panẽ angelo⁹ manducauit homo. Sz tunc panẽ illuz q manducauerũt mortui ſunt. Iſte vero panis viu⁹ qui de celo deſcẽ dit vitam mũdo tribuit. Jo. vj. mãna illud de celo. i. de aere. hoc ſu- per celũ. i. de ſupremo loco celo⁹. Illud ſcaturiebat in diem alium reſeruatum. hoc ab omni corruptiõe alienũ eſt. Quicũqz ḡ religio ſe guſtauerit. corruptionẽ nõ videbit. Illud datum fuit antiquis poſt tranſitũ maris rubri vbi ſubmerſis egiptijs: liberati ſunt he- brei. ita hoc celeſte manna: non niſi regnatis preſtari debet panis ille corporalis populũ antiquũ ad terraz promiſſionis per deſertuz adduxit. hec eſca fidelib⁹ huius ſeculi per deſertũ tranſeuntes: in celo ſedentib⁹ de recte viaticum appellaẽ: q̃ in via nos reſeruans vſqz in patriaz deducit. Et ſic q̃uis in veteri teſtamẽto fuerũt plu res figure materialiter: tñ oẽs ad hanc reducũtur: q̃ in oibus ſa- crificijs z oblatiõibus antiquo⁹ ſignificaẽ illud qđ eſt res z ſacra- mentũ in euchariſtia: z q̃ ſignificaẽ p agnũ paſchalẽ. ſ. ipe xp̃s qui obtulit ſe deo patri pro nobis oblationẽ hoſtiã. ſic mgr̃ ſenten. ſuo quarto di. viij. z ibi tho. Et interpretaẽ mãna quid eſt hoc.

Sequitur quinta clauſula huius. ſ. Sacroſancta com mixtio quã cũ dicit ſacerdos: ponit partẽ hoſtie cum qua facit tres cruces in calice. z facit ſacerdos hanc commixtionez ad ſignificandũ q̃ corpus xp̃i nõ fuit ſine ſanguine: vel ſanguis ſine corpore. ſed vnã facit: ad deſignan- dum q̃ vnũ ſacramentũ conficitur ex ſpecie panis z vini: p qđ in- nuit q̃ chriſtus vltra iam nõ eſt moriturus. Facta cõmixtione z ſi- nita oratione: aſſumit pacẽ a corpore dñi z dat diacono. z hoc fit in ſignũ q̃ pax ſpiritualis data eſt a chriſto humano generi. diaco nus dat pacẽ alijs. z alij inter ſe in ſignum q̃ omnes debent habe re pacem z maxime filij eccleſie. Per hanc rationem poteſt habe ri ratio: quare non datur pax in miſſa pro defunctis. z eſt quia de functi non indigent temporali pace ſiue corporali ſanitate.

Sequitiꝫ de pceptiõe corpis z ſanguinis xp̃i.

Segtur ꝓceptio cōꝛpis ⁊ sanguinis dñi nr̄i ihu xp̄i. ⁊c. Aī corpis ⁊ sanguinis ꝓceptionē: dꝫ dicere sacerdos oīones a scis pīb⁹ institutas. ℙ Prima dirigit ad patrē q̄ incipit. ℙ Dñe ihu. Alia ad spūꝫ sctm̄. s. Assit nobis q̄s dñe. vt veni scē spūs. ℙ Post hoc dꝫ sacerdos meditari de incarnatione xp̄i: dicat sacerdos istā oīonē. Corp⁹ ⁊ sanguis dñi nr̄i ihu xp̄i custodiat me. ℙ Post ꝓceptionē corpis ⁊ sanguinis sūmat de vino semel vr̄bis prout cōsuevit / vel si quis debeat celebrare iterū illa die post perceptionē corporis ⁊ sanguinis: nil sumat ꝺ vino in p̄ma missa: q̄ corpus xp̄i exigit stomachū ieiunū: ⁊ sic non fert ieiuniū. vnde versus: A te sumenda nō est ablutio vini. ℙ Hac iterū luce si celebrare velis. ℙ Post hoc dicat cōmunio q̄ sic appellatur vt cōicem⁹. ⁊c. Uel dr̄ cōmunio: q̄ in primitiua eccl̄ia populus cōicabat quolibet die. Sꝫ ꝓpter peccatū circūstās nos: statutū fuit vt cōicarem⁹ ter in anno solū. s. in pascha. ⁊ in pēthecoste ⁊ in nativitate dñi. ⁊ modo precipit oībus ad minus sumere in pascha. ⁊ notandū q̄ ꝺ pro cōione q̄ solebat fieri quolibet die dat⁹ par quotidie. Itez pro cōione q̄ solebat fieri dieb⁹ dñicis dat⁹ panis benedictus. ℙ His expletis, videndū est de ārta pte misse q̄ dicta est supi⁹ grāꝫ actiōes. In hac pte redit sacerdos ad dextrū cornu altaris: in signū q̄ ꝺ iudei in fine mundi cōuertēt. ℙ Postea dicit collectas iurta numeꝫ secretoꝫ. Collecta aūt quā dicit sacerdos in fine missę signat q̄ ꝺ subsequēs est nobis necessaria sicut precedēs. Et illa vltima signat q̄ ꝺ aduocatū habem⁹ apud pr̄em: Et nota q̄ ꝺ sacerdos quinqes vert t se ad populū: in signū q̄ ꝺ christ⁹ in die resurrectionis quinqz vicibus apparuit discipulis suis ⁊ Marie magdalene. Itē duob⁹ discipl̄is eūtib⁹ in Emaus. Mlieribꝰ reuertētibꝰ de monumēto q̄ tenuerūt pedes eiꝰ. ⁊ vltimo. xj. discipl̄is cōgregatis in ℙ Hierusalē. Alibi vero quinqz vicibus tantū legit eisdē apparuisse infra suā ascentionē. Itē ad mare tiberiadis ℙ Petro ⁊ filijs Zebedei ⁊ alijs mulieribꝰ. ℙ His dictis dicit sacerdos vel diaconus Benedicamus domino. inuitans populū ad grāꝫ actiōes. quia post oia debemus humiliari deo. In diebus festiuis dicitur:

Ite missa est idest ite ad prōpria: missa est cōsūmata. Itē ite missa est sumitur a veteri lege vbi ppls israelitic⁹ licētiat⁹ a rege cito reuerti cōsueuit ad propria. Itē. ite missa est. s. xp̄s. In missa pro defūctis dr̄. Requiescāt in pace. z optatur eis requies eterna. Item dicit p̄s. Septies in die laudē dixi tibi. ppt̄ qō eccl̄ia cōstituit septē horas dicēdas ad laudes. Primā. tertiā. sextā. nonaz. vespas. cōpletoriū z matutinas. Matutinale officiū. ppter carnē domandā z pro psalterio legēdo a sanctis pribus institutū est: qz sicut dr̄ eccl̄. xxij. Vigilia oculoz tabescit carnes. i. macerat. Laudes: ad tēptatiōes diaboli repellēdas. vñ Ysa. xxvj. Expergiscimini z laudate qui habitatis in pulvere. Et qz dr̄ hic expgiscimini. nota qō expergiscor. ris. exprect⁹ sum. i. a sōno euigilo. z sic expergiscimini. i. a sōno euigilate. Itē ad coronā gl̄ie obtinendā iuxta illud. Non sit vobis vanū surgere ante lucē: qz p̄misit dñs coronā vigilantibus. Primaz dicim⁹: qz tunc osculat⁹ fuit dñs a iuda. Tertiaz: qz tūc linguis iudeoz morti fuit adiudicat⁹. Itē in hora tertia spūs̄ctūs ad ap̄los descendit. vñ cantat eccl̄ia. Dū hora cūctis tertia. Sexta dr̄ qz tūc fuit crucifixus. Nonā dicim⁹: qz tūc emisit spūz. Vesperas qz tūc dñs depositus fuit de cruce. Cōpletoriū: qz tūc positū fuit corp⁹ xp̄i in sepulchro. Et notandū qō contingit peccare ore. corde. z ope. ideo trib⁹ modis diuersis incipiūt hore. Matutine p Dñe labia mea. Et cōpletoriū p. Cōuerte nos. Alie vo p Deus in adiutoriū. Dñe labia mea aperies: cōtra peccatū oris dr̄. De⁹ in adiutoriū: contra peccatum operis. Conuerte nos: contra peccatum cordis. Et quia in peccato cordis z oris est aliquid operis: ideo per omnes horas diei dicitur. De⁹ in adiutoriū. Monachi vo dicūt in matutinis p⁹. De⁹ in adiutoriū. Et postea. Dñe labia mea apies: qz sine auxilio dei nec coz nec labia ad ei⁹ laudē possūt apire. Jo. xv. Sine me nihil potestis facere. Hymn⁹ significat laudem. Psalm⁹ bonā z diuinā opationē. Antiphona charitatis copulā. Capl̄m. exhortationē boni operis. Responsoriū bonū op⁹. Versicul⁹. fruct⁹ boni opis. Dño misericordiaz dei: q̄ precedit z subsequit hoiez in bonis opibus. Et qz dictū est sup̄ de euangelio: nō est sub silētio p̄tereūdū. Pro quo notādū qō qñ dr̄ euāgeliū vl̄ a-

liq̃ pars̃ euangeliij: vt benedictus dñs de⁹ israel. ⁊c. Ad matutinas ⁊ ad magnificat in vesperis. ⁊ quando dr̃ nũc dimittis in completorio. ⁊ quando dr̃ glia in excelsis deo. ⁊ quando dicunt collecte siue post cõe. ⁊ qñ dr̃ ite missa est: debent boies stare. ⁊ nõ sedere discoopertis capitibus sic propheta in p̃s. cxxj. vbi dicit. Stãtes erãt pedes nr̃i in atrijs tuis hierusalẽ. Sic etiã in capi. scire. di. lxxvj. sicñ ca. pe. de. vi. ⁊ ho. cle. sic etiã in ca. aplica de co. di. j. sed q̃ differentia sit inter stare ⁊ sedere pro huiusmodi declaratione vide ca. j. vt clerici. de vi. ⁊ hon. cle. vbi dr̃ vt laici secus altare stare vl̃ sedere non presumant. Sed quando corpus domini nostri iesu christi fuerit consecratum debent homines flexis genibus orare ⁊ non surgere vsq; quo sacerdos cõmunicet ⁊ tandẽ debent surgere qñ dr̃. Ite missa est: quia tunc datur omnibus licentia abeundi vt supra habitum est q; est valde notandũ. Sed pro ampliori declaratione hui⁹ particule. Ite missa est: sciendũ q; ite missa est nunq̃; dicit nisi tpe quo cantatur Glia in excelsis deo. Et gloria in excelsis deo nunquã cantat nisi quando dr̃ Te deũ laudam⁹. Sed loco ite missa est qnandoq; dr̃: verbũ patris hodie. ⁊c. Uel aliud simile: vt in die natalis domini nostri Jesu christi sed alio tempore semper dicit benedicamus dño. sic propheta in p̃s. xxxiij. benedicã domino in ómni tempore. glo. s. tam in tempore aduersitatis q̃; in tempore prosperitatis. sic etiam Arist. ethi. j. ca. ij. in. .fortunã. Cui⁹ verba sunt. Fortunamq; ferret optime ac per omnia omnino decenter. hic enim vere bonus ⁊ quadrangulus sine vituperatione. Ex quo infertur q; vir bonus. prudens. discretus. felix. ⁊ beat⁹ fert fortunam prosperam ⁊ aduersam decẽter: qr̃ licet bona fortune adsint ⁊ desint: semper se habet vt lignum quadratum vt tarill⁹: qui licet cadat ex vno vel altero latere semper se habet bene ⁊ secure. Sz qr̃ diximus hic de missa. Sciendum q; missa est honor dei ⁊ sanctor̃ salus viuorum ⁊ requies defunctor̃. Missa enim dicitur eo qõ celestis missus ad consecrandũ viuificum corpus adueniat. Sed notandũ q; fideles non debent recedere a missa vsq; quo detur eis licentia vt dictũ est. s. dicendo. Ite missa est vel benedicamus dño: uel aliquid simile. sic in ca. missas. de con. di. j. vbi dr̃. Missas die

dñica scḷaribus totas audire spāli ordine precipimus: ita vt ante benedictionē sacerdotis egredi popul⁹ nō presumat qđ si fecerit ab episcopo publice confundat. ℣ro quo sciendū q̄ si mulieres speculū suū amiserint in quo facies suas inspiciūt diligenter querūt vt curiose tergant a puluere ꝛ a sorde:ꝛ sic multo ampli⁹ speculū interioris hominis debemus ꝛ inuenire ꝛ tergere ꝛ inspicere vt in eo totā fortitudinē nr̄am valeamus deprehendere. i. a nobis expellere:ꝛ ita per cognitionez nostrā ad cognitionē dei peruenire sic Augusti. in libro de spū ꝛ anima.cap.lij. Sz pro speculis mulierū de gbus.s.excubantiū in hostio tabernaculi. Sed si querat quomodo de speculis mulierū labiū eneū fieri potest. Responsio dicendū q̄ si aliquod tale speculū eneū est valde politū ꝛ est nature specularis vt.s.imaginis reddat/vel q̄ ista specula de vitro erant: sed erant in cassata in ere:sicut nunc incassantur in ligno. Sed alij dicunt q̄ labium non esset de speculis: sed de ere tantū in cuius circuitu erant posita specula vt videret sacerdos vultus sui maculas abluendas Sed Abenazra dicit q̄ mulieres excubantes in hostio tabernaculi erant mulieres deuote que derelicta seculi pompa: seipsas cū suis ornatib⁹ dño obtulerūt. sed Hieroni. ꝛ Abenazra dicunt istam litteram debere exponi de mulierib⁹ orātibus ꝛ deuctis. Sed Ra. sa.dicit q̄ debet exponi de mulierib⁹ gignentib⁹ dicens qđ quando ℣pharao mandauerat masculos hebreoz nouiter natos occidi viri abstinebant a coytu. Mulieres aūt vt prouocarent viros ad prolis procreationem componebant vultus suos intuentes ad specula:ꝛ sic viri ad eas accedebant. ex quarū propagatione nata est tanta multitudo israel. sic eps abu.et sic pondera speculū in rubro qñ dr̄ sacerdotū volentiū celebraze missam. ℣ro quo est notā dū qđ dr̄ Ro.j. Inuisibilia dei per ea q̄ facta sunt intellecta conspiciūt. Et sic dicit littera nr̄a. q̄ sacerdotes volentes celebrare debent habere coram se speculū materiale:q: materiale speculū significat spūale: quoniā sicut mediante materiali speculo possunt abstrahi macule corporales. Ita mediante speculo spirituali. s. contritione confessione ꝛ satisffactione abstrahent̄ macule spūales. i. peccata mortalia q̄ maxima cū diligentia debemus fugere propter ratiōes

supius allegatas qñ fuerũt aliqua tacta de pondere peccati mortalis. sed p ista materia de pcõ nota q ignis iferni z ignis purgatorij est vnus ignis numero sic. tho. iiij. sen. di. l. z Bre. iiij. dia. c. xlv. ppterea qz dicimur sacerdotes multũ debem⁹ conspicere significatus isti⁹ dictionis sacerdos ne mentiamur qñ mendaciũ non solũ cõmittit verbis: verũetiã factis. sic in. ca. cauete fratres mendaciũ. xxij. q. v. Cuius verba sunt. Cauete fratres mendaciũ: qz oẽs qui amant mendaciũ filij sũt diaboli. Non solũ verbis falsis: sed in simulatis operibus mendacium est. Mendaciũ nanqs est xpianũ se dicere: opera xpi nõ facere. mendaciũ est episcopũ sacerdotes vel clericũ se profiteri: z contraria huic ordini operari. De hac materia logtur magist sen. li. iij. di. xxxvij. z ibi Tho. q pro presẽti reliquo. Et quia de materia speculi alibi dixim⁹: hic aliqua breuiter dicemus: ſz p pñti licitũ est vt sẽp speculũ cõscientie conspiciam⁹: vt clerici dicamur. Et sic breuiter tria pstringaz. pmũ dispositionẽ volentiũ accedere ad tantũ sacramentũ. Scõm quomodo sacerdotes debem⁹ esse dediti reb⁹ spũalib⁹ z nõ tpalib⁹. Tertiũ z si sacerdotes nõ bene se habeãt circa fructus beneficior restitutioni obligent. Quantũ ad primũ nota q de⁹ hortat oẽs volentes accedere ad tantũ sacramentũ ne indigne accedam⁹. sic. j. cori. xj. Qui manducat z bibit indigne: iudiciũ sibi manducat z bibit nõ diiudicans corp⁹ dñi. Et sic fanis. s. sanitate spũali sana est reflexio panis: qñ sic gutturi sano tpe famis: suauis est cibus panis z sic materia hui⁹ sacri tãgit Jo. vj. Pro quo nota q sic cib⁹ corpalis pdest corpi: ita z meli⁹ tãtũ sacrm pdest aie exñti i charitate. z sic hoc sacrz etiã tãgit a ppba i ps. lxxvij. z sic dic etiã q sic iuuãt corpa z sustẽtãt mediãtib⁹ cibis corpalib⁹: meli⁹ sustẽtant z cibãt aie bene dispositẽ cibis spũalib⁹. i. sanguine xpi z ei⁹ carne. sic Job. vj. q mãducat meã carnẽ z bibit sãguinẽ meũ: hẽt vitã eternã. Et isto in loco dr. Nisi mãducaueritis carnẽ filij hois z biberitis ei⁹ sanguinẽ. non habebitis vitã in vobis. Sz aliqs posset dicere. Cõtra. infideles z hoies peccatores: nõ accedũt ad tãtũ sacrm corpis xpi sed viuũt Dicẽdũ q est distinguẽdũ de vita: qñ alia vita est corpalis: z alia spũalis. z alia eterna. Vita corpalis tãdiu durat qzdiu aia ẽ vnita

corpi: q̄ vita est p̄ncipiū quo vīēs vivit. Sz Arist. dicit. ij. de aīa in. ca. q̄re primo. iij. c. vita viuētib⁹ est eē. Sz vita spūalis est q̄zdiu aliqs est in charitate z tūc de⁹ dat esse ipi aīe q de⁹ est vita spūalis ipsi⁹ aīe: qm̄ sicut aīa dat esse corpi ita z meli⁹ z longe veri⁹ de⁹ dat esse aīe rōnali: sic actu. xvij. De⁹ est quo sum⁹ viuim⁹ z mouemur ponderа verbū sum⁹. Et sicut aīa sep̄at a corpe ratione indispos i- tionis corpis: q: humores sūt inadequati. i. improporcionati z in- dispositi: ita de⁹ sep̄at ab aīa: rōne cuiuscūq; peccati mortalis: qm̄ sicut mors corpalis est sepatio aīe a corpore: ita mors spiritualis est separatio dei ab ipa aīa. Sed vita eterna est quando aliquis dece dit in charitate. s. mediāte baptismo in parvulis z in adultis medi ante baptismo z cordis contritione. oris confessione. z operis satis- factione. Et sic ad argumētū dicēdū q̄ si infideles z peccatores vi uāt si nō cōicent. cōcedēdū est q̄ viuūt vita corporali vel naturali: Sz est negandū q̄ viuūt vita spūali. Et sic etiam posses dicere qd mors ē triplex vt sup̄ dictū est. s. corpalis. spūalis. z eterna. Corpa- lis est quando aīa sepatur a corpe. Spūalis qñ deus separatur ab anima. rōne cuiuscūq; peti mortalis. Sz mors eterna est quādo aliqs decedit cū aliquo pctō mortali. de qua Job. x. Libera me me dñe de morte etna. Sz q̄ mors sit triplex. sic poteris probare cū p̄pba in p̄s. xxxiij. vbi dr. mors pctōr pessima: sz in oi posterio ri intelligit suū p̄us vt in hac particula pessima subintelligit mala z peior. z hoc sic mors corpalis mala ē. mors spūalis peior: sz mors etna pessima ē. Sz alibi dns de⁹ hortat nos ad suscipiēdū xp̄m in hoc sacro vt. s. sim⁹ sine pcco mortali. vt i p̄s. cxxvj. vbi dicit p̄pba. Surgite postq̄z sederitis q̄ māducatis panē doloris. surgite ingt a lecto egritudinis vanitatis supbie q̄ māducatis. i. māducare intē ditis panē doloris. i. corp⁹ xp̄i. Et dr panis doloris. q: sine doloris cōtritiōe p̄cipi nō dz z ista sufficiāt quo ad p̄mū. Quātū ad scd̄m dōz. q̄ oēs sacerdotes debēt eē dediti spūalib⁹ z nō tpalib⁹ q: xp̄s redēptor nr̄ dicebat eijciēdo emētes z vēdētes colūbas cū funiculo dom⁹ mea dom⁹ orōnis vocabit. z ē dicere q̄ sacerdos bonus z de ditus reb⁹ spūalib⁹ dr dom⁹ dei. sz dedit⁹ reb⁹ tpalib⁹ nō dicet̄ do m⁹ dei tz spelūca latronū. i. pcōr vl diaboli ꝺ quo satis dictū fuit su-

pra:nec domus orationis dicet:sed dom⁹ maledictionis: qm̃ vt di cebat Augu.nemo potest conspicere simt̃celũ z terram.sic Joan. viij. Nemo potest duob⁹ dñis seruire. Et nota qđ illa electio xp̃i ementiũ z vendentiũ de templo significat qđ boni sacerdotes.fide- les z prudentes debent manere in ecclesia dei: z mali vt simoniaci z imperiti z alij huiusmodi deberent expelli: ne mentiant. Sed mi randũ est de multis archiepiscopis z episcopis quantã diligentiã adhibent circa custodiam alicui⁹ fortilicij qui non adhibent tantã diligentiam circa custodiam multarũ animarũ:cũ sit maxima dif- ferentia z per consequens maius periculũ:sed vbi maius periculũ vertitur:ibi cautius est agendũ.sic in capi.vbi maius de ele. in.vj. Sed pro supradictis nota qđ nec clerici vel monachi secularib⁹ ne- gotijs se immiscere debent.sic in ca.ij. ne cle. vel mo. Sed in con- trariũ est consuetudo clericoz nr̃i tp̃is: qui qñqz bene se intromit- tũt in reb⁹ temporalib⁹ qđ est horridũ. pro quo facit propheta in p̃s.xciij.vbi dicit. Beatus homo quẽ tu erudieris dñe: z de lege tua docueris eũ. Sed sacerdotes ignari z cupidi qñqz fauore rerũ temporaliũ se intromittũt in causis beneficialibus quocunqz mo- do z via possint: quod est tristandũ:de quibus ꝓpheta in p̃s.xxxix Thesaurizant z ignorant cui congregent ea. Et sic cõp̃les sacerdo tes decipiũt: cũ sint patres pauperuz z faciũt se patres diuitiaruz rez temporaliũ: z sic non faciũt ea ad q̃ tenent z obligant:z sic de- cipiunt quoniã sicuti est patrũ carnaliũ prouidere filijs carnalibuz in temporalibus z spũalibus: ita est sacerdotũ prouidere pauperi- bus in temporalibus z spũalibus.sic in ca.qm̃.xvj.q.j.z de ista ma teria deo duce aliquid dicet. Sed prđ dictis z dicendis vide capi. negotiatorem.lxxxviij.di. vbi dicit. Negociatorẽ clericũ ex inope diuitem:z ex ignobili gl̃iosũ quasi quasdã pestes fugit. Ex quo eli ciũt canoniste qđ pestis sit fugiẽda. Et sic dicit christus redẽtor no ster. Filioli mi si aliqua persecutio fuerit in aliquo loco fugite de ciuitate in ciuitatem. Mat.x.z Ysi.dicebat in li.ethimo. qđ pestis est morbus contagiosus qui corrupto vno animali faciliter ad alia transit. Et sic concluditur qđ tam pestis corporalis q̃z spũalis sem est fugienda: qz sicut corporalis corrumpit corpora: ita spiritua-

lis.i.peccatū mortale ꝛ consortium mali hominis animam sic pꝛō
pheta.p̄s.xvij.cū sancto sanctus eris.ꝛc̄.sed notandū qō negotiū
dicit̄ tribus modis.primo quilibet actus secularis rerū vt in capi.
j.ne cle. vel mo.ꝛc̄.secūdo modo dr̄ negotiū seculare: iudiciū de re
bus secularib⁹ vbi dr̄ qꝑ clericis non licet nisi inter clericos tantum
xj. q.j. ex his.tertio modo dr̄ qꝑ fit inter seculares homines qō etiā
non licet clericis nisi de his q̄ pertinēt ad iudiciū eccl̄ie puta de de
cimis.Sz qō clerici operā debeāt dare reb⁹ spūalib⁹ sic Exo.xxx.
vbi dr̄ facies qz altare.ꝛc̄.sic in ca. xij. q.j. vbi dr̄ duo sunt genera
christianoꝝ.est enī gen⁹ qō mancipatū diuino officio ꝛ deditū con-
tēplationi ꝛ orationi:ab omni strepitu temporaliū cessare conuenit
vt sunt clerici ꝛ deo deuoti vz conuersi. Cleros enim grece : latine
sors. inde huiusmodi hoies vocant̄ clerici.i. sorte electi. D ēs enim
deus in suos elegit.hij nanqz sunt reges idest se ꝛ alios in virtuti-
b⁹ regētes: ꝛ ita in deo regnū habent ꝛ hoc designat corona in ca
pite.Hanc coronaz habent ab institutione Romane ecclesie in si
gnū regni qō in christo spectat̄. Ratio vero capitis est temporaliū
omniū depositio. Illi enī victu ꝛ vestitu contenti : nullā inter se ha
bentes proprietatem:debent habere omnia cōmunia. Aliud vero
genus christianoꝝ vt layci:laos enim grece latine popul⁹ licet his
temporalia possidere:sed non nisi ad vsum. Nihil miserius est q̄z
propter nūmū:deū cōtemnere. Nihil felicius est q̄z propter deuz
mundū contemnere:his concessū est vxores ducere: causas agere:
terram colere:inter virū ꝛ vxorē iudicare causas agere: oblationes
sup altaria ponere:sic sēp decimas dare:ꝛ ita saluari poterūt.Quā
tū ad tertiū dicendū qꝑ sic teneant̄ vt in ca.j.di.xliiij.vbj dr̄. D sa-
cerdos de bonis ecclesie tibi permissū est viuere:sed non vt luxurie
ris:hoc etiā tenet archi.in ca.statutū.de rescriptis li.vj.hoc etiam
tenet dn̄icus xliiij.di.in principio.sic etiā dn̄icus in cap. presenti de
officio ordinarij.li.vj.sic etiā Joan.de lignano.sic etiā abbas ī cle.
gratie de rescriptis.sic abbas in cap.finali de pecu.cle.etiā de pro-
prio patrimonio. sic etiā enri. scrutator vitatis in rubrica de cle.nō
re.ꝛ in plibus alij iuribus. Et sic video: fortassis quod periculo-
sum sit clericari.

Sed vtrū clerici teneātur ad restitutionē de fructibus ecclie pceptis.sz male cōsūptis. Dicēdū q̄ p̄ ista materia vtile esset te videre ēpm abulē. sup mat. q. lxxiij q in hac materia subtiliter se habuit:inducēdo illā auctoritatē numeri.xviij.qñ dedit deus decimas filijs Leui dicēdo oēs decimas isrl'in possessionē deberi pro ministerio qñ seruiūt in tabernaculo federis. Et consequenter eccl'ia dat illa bona vt pauperes inde alant: q̄ eccl'ia recipit bona: de elemosinis fidelium z vult q̄ in illis expendant:maxime q̄ eccl'ia cū sit a deo instituta:est optime ordinata z singule res sue sunt bene disposite. Fructus ergo suos ad bonū finē ordinat: q̄ ditari non est bonū: sed pertinet ad auariciā. z etiā est occasio peccandi.j. ad Thimo. vj. Qui volūt diuites fieri:incidunt in laqueū diaboli. Nō enī eccl'ia intendit quempiā ditare:sed solū dare sustentationē. Quod aūt aliud est ab eccl'esia nō est intentū:cū nec ipe res possesse sūt:nisi ad supplendā indigentiā nr̄az. Et inde vocant vtiles:q̄ ad vsum sunt:z maxime competit christianis z potissime clericis. j.ad Thimo.vj. Est questus magnus pietas cū sufficientia. glo. i. lucrū nr̄m nō est in hoc q̄ congregemus multas diuitias.sed in hoc qō habeamus sufficientiā pro necessarijs:z de reliquijs pietatē.i.elemosinā faciamus: z subditur ibi causa.s.nihil enīz in hunc mundū intulimus: nec aū ferre quid possumus: Habentes aūt alimenta z quibus tegamur his contenti simus. Et sic pondera passum.s.qō eccl'esia non intēdit clericis dare nisi necessaria. Si aūt aliqua superfuerint vult qō illa expendantur in vsus pauperū:vt innuitur.xij.q.j.in ca.illi. etī ca.res eccl'esie.z in ca.nulli episcopoz.z in ca.si prenotū.clerici ergo tenentur expendere fructus eccl'esie in pias causas ad quas eccl'esia illos instituit.si aūt eccl'esiastici in alios vsus expendant peccant. z tamen quia clerici effecti sun domini fructuum licite acquisitorū de beneficijs suis:si in alios vsus expēderint:etiā si sint tarpes vsus tranfertur dominiū sicut si darent de bonis patrimonialibus peccant tamen mortaliter quia faciunt contra eccl'esie institutionē z intentionem. Pro quo rogo pondera illam particulā mor

taliter. sed quia dominium transfertur non competit repetitio. sic in glo. illius. c. qui habetis. xiiij. q. v. Sed pro supradicta materia vide Tho. scda scde. q. clxxxv. per totum. presertim ad septimum. sed vtrum clerici teneantur omnia que sibi superfluunt in elemosinas largiri. Pro ista materia vide episcopum abulen. super Mat. iij. q. lxxiiij vbi recitat opiniones aliquorum dicendo. Aliqui dicunt qd sic: z qd mortaliter peccant in non largendo: quia Luce tertio dr super illo verbo: qui habet duas tunicas det vnam non habenti. dicit glo. de duabus tunicis diuidendis datur preceptum eo qd si vna diuidatur: nemo vestitur dimidia tunica: z nudus remaneret qui accipit z qui dedit. Sed per largitionem vnius tunice intelligutur ea que superfluunt ad necessitatem vite. vt patet in eadem glosa. ergo dare superflua est sub precepto: z per consequens qui non dat illa peccat mortaliter: quod a fortiori erit in clericis. Item qcunqz consumit quod altius e: tenet ad restitutionem. bona ait clericorum: pauperum sunt. vt innuitur in glo. Piero. sup Mdiche. ergo tenebit a fortiori dare superflua pauperibus. z sic non dando peccabit mortalr. Sz p supdictis sciendum qd liceat clerico expendere z qd dare teneat in elemosinam. Dicendum e qd clericus potest bre bona primonialia vel alis vndecunqz licite acqsita: z potest bre bona ecclesie vl obtentu ecclie acqsita: qr ista licita z honesta qr iuste acqsita. de pmis bonis dicendum qd clericus habet potestatem liberam z plenam in illis: qz est verus dns z plenus dns illorum sic laic9 bonorum suorum: z qztum ad hoc licitum est. s. clerico vti rebus suis sicut voluerit. z ex hac pte nlla e peccz. potest tn accidere peccz ex inordinato mo vel fine. s. vt si edit o fine. vt si clericus ad luxuriandum dispenset bona sua dando illa meretricibus. vel dando histrionibus ad laudem humanam z propter delectationem laudum suorum: naz talibus donare peccatum est: z etiam laicis qr alicui talium non licet donare ex hac causa vt ait Augu. sup Joan. lxxxvj. di. vbi textus dicit. Donare res suas histrionibus vicium est imane: non virtus. z scitis de talibus qz sit frequens fama cum laude: qr laudatur peccator in desideriis aie sue: z qui iniqua egerit benedicetur. z etiam in cap. qui venatoribus de modo pz: vt si per superabundantiam vel defectum bona sua distribuat: na distributio bonorum pertinet ad virtutem libertatis.

ethi.iiij.consistit tamen omnis virtus in medio ꝛ corrumpitur per
superabundantiam ꝛ defectum ethi.ij. ꝛ ideo dando magis qua ꝫ
oportet vel expendendo magis q̃ꝫ decet peccatum est:etiã per de-
fectũ est peccatũ vt si non eroget quantũ tenetur: ꝛ istis modis etiã
laicus peccat expendendo bona patrimonialia vel acquisita pro-
prijs laboribus: quia nulla res est in qua liceat homini agere con-
tra virtutem:ꝛ ideo cuicunqꝫ licet expẽdere bona que possidet iu-
ste ꝛ sic per consequens ad virtutem pertinet cuicunqꝫ sic expendẽ
do ꝛ quecunqꝫ egerit qꝛ si egerit aliqua contra virtutẽꝫ peccat: ve
rum est tamen q̃ clericus magis peccat etiam expendendo ꝓpriũ
patrimoniũ q̃ laicus cũ teneaꝫ esse in maiori gradu virtutiꝫ q̃ lai-
cus. Sed pro ista materia vide tho.scõa scõe.q.clxxxv. ad septimũ
ꝛ qꝛ parum supra fit mentio illius auctoritatis lu.xxij. qui non ha
bet gladium vendat tunicaꝫ ꝛ emat eũ. gladium.s.spiritualeꝫ qui
est verbũ domini:de quo ephe.vj.gladiuꝫ spũs.ꝛc. Itẽ per gladiũ
põt intelligi passio martirij.sic luce. ij. tuã ipsius animã pertransi-
bit gladius. Dicit ergo cuilibet vt emat gladiũ.glo. i. omnia ex-
ponat pro audiendo verbum dei. Cuilibet etiam dr̃ vt vendat tu-
nicam glo.i.carnẽ propriã: que est tunica anime: martirio expona
tur: ꝛ ita coronã martirij sibi emat. Sed omnes sacerdotes ꝛ reli-
giosi deberent notare illam auctoritatẽ ad gala.vj. que docet ne se
immisceant rebus temporalibus vel secularibus negotijs q̃ aucto
ritas talis est. Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nr̃i ihu xp̃i
p quẽ mihi mundus crucifixus est ꝛ ego mundo.glo.s.vt non eum
teneam.quia nec ego aliquid cupio/nec ipse mundus suum aliqd
in me cognoscit:sicut dns ait.venit princeps mundi huius ꝛ in me
non habet quicq̃. Est enim sensus:mundi concupiscentie non ha-
bent in me dominiũ.nec mundus se iam mihi ingerit: quia ego cõ
tra eum sũ fortis: qꝛ si homo sit datus mundo ꝛ mundus eum qua
si vinus concupiscit et quo clarius elicietur pro multis. q̃ si homi
nes sequantur mundũ:mundus tanq̃ res vina insequit eos:quod
est valde notandũ presertim pro sacerdotibus. Sed pro dictis ꝛ di
cendis nota q̃ omnes sacerdotes ꝛ omnes religiosi tam diuites q̃
pauperes debemus considerare q̃ mors quandoqꝫ adueniet: ꝛ si

tãrdet cum nulli parcat. Et si aliquis quereret que est causa quare amamus res temporales: cum ipse non ament nos quia est contra regulaz Aristotelis ethico. viij. z ix. vbi dr. ois amor vr⁹ debet ee reciprocus vt amo te quia amas me: z si nos amemus res temporales: tamen ipse res non amant nos. igit. zc. Et quia amor est vis vnitiua vel concretiua in rem amatam. ℔ro quibus vide q̃ ait Bernardus ad monialem. Dic mihi vbi sunt amatores hui⁹ mũdi: qui pauca ante tempora nobiscũ erant. quid enim eis profuit res tẽporalis cũ ex eis quantũ ad tẽporalia nihil remãsit nisi ciner es z vermes? Quid eis profuit iamis gloria. breuis leticia. mundi potentia. carnis voluptas. false diuicie. magna familia. magna cõ cupiscentia. vbi risus. vbi iocus. vbi iactantia. vbi arrogãtia. heu de tanta letícia. in quantam tristiciã de illa magna exultatione ceci derunt in magnam ruinã z in magna tormenta. quicquid eis accidit: tibi accidere poterit. ℔ro quo nota auctoritatem Mathe. viij. capi. que dicit q̃ nemo potest duobus dñis seruire. z sic dicebat Augu. supra q̃ nemo potest simul conspicere celum z terram. z sic concludendo dicamus q̃ sacerdotes siue religiosi non debent se immiscere secularibus negotijs quoniam debent orare pro se. z pro populo dei. vt in cap. duo. xij. q. j. z sic Lu. xj. dr. ℔etite z dabitur vobis. querite z inuenietis pulsate z aperietur vobis. ℔eti te. glo. i. orando. Querite. i. operando. ℔ulsate. s. pseuerãdo. vel aliter petite. s. orando. querite. s. ieiunando. pulsate. s. elemosinas faciendo. Et sic facit autoritas Lu. xviij. oportet semper orare. Et quia dicitur hic nuper q̃ sacerdotes siue religiosi nõ debent se immiscere secularibus negotijs. ℔ro quo vide cap. est merito. vj. q. j. vbi inter cetera dicit. dum caput egrotat cetera membra dolent. Itez alibi. Non potest esse fidelis hominib⁹ qui infidelis est deo vt in ca. non potest. ij. q. vij. Cuius littera talis est. Non potest erga homines esse fidelis: qui deo extiterit infidelis. z sic nimis vulgatum est quot capita tot sensus. Et sic dr in ca. vtinã. lxx. di. vnaquaq; prouincia abundat in suo sensu. Et sic vir bonus z iustus sequitur bona z iusta. z vir malus z iniustus sequitur mala z iniusta. quod nota. Sz pro ordine orandi sciendum q̃ orans debet orare

pie ꝛ perſeueranter: ℳat. vij. ꝛ pro ſe jō. xviij. ꝛ ad ſalutē ℳath. xviij. ꝛ ℳath. vj. dī cū oratis dicite pī nr̄. ꝛc. ℙlaceat xp̄o redē ptori nr̄o qđ talia petamus quibus mereamur conſequi vitā eter uam. Amen.

Finit ſpeculum eccleſie.

Incipit ſpeculū ſacerdotū volentiū celebrare miſſā.

ℒT primo aſi miſſā habēda ſūt tria. ſ. intētiōis diſcuſ ſio. generalis cōtritio ꝛ pura cōfeſſio. Intētiōis diſcuſ ſio: ne ꝓpter vanam gloriā celebret: ne ꝓpter verecū diā. ne ꝓpter alicui⁹ ꝑſone fauorē. ne ꝓpt lucrū tpa le. nec ꝓpt cōſuetudinē. Generalis cōtritio dz eſſe de obmiſſis bo nis q̄ facere debuit: ꝛ de pccis cōmiſſis corde ꝛ ope. ℙura cōfeſ feſſio notabiliū pcōz cōmuniū vel notoz vl̄ ignotoz. In miſſa ſit diligens ſacerdos circa locū id ē tabulā vt recipe poſſit vtraqz. Di ligentior circa calicē: ne ſit fract⁹ vl̄ nō ꝑpatus. Diligētiſſim⁹ cir ca materiā: ne hoſtia ſit corrupta. vinū acetoſū aut deſit aqua. In canone ſit diligētia magna inſignis: vt humiliter fiāt. maior in ver bis: vt veraciter ea dicat. ℳaxima in intētione vt firma fide cōſe crare intendat. In cōſecratione habeat diligētiā ad cōficiendū cor p⁹ xp̄i. Reuerētiā ad tāgēdū ꝛ deuotionē ad ſumēdū. In tāgēdo corp⁹ xp̄i ſit reuerētia magna. ꝓpt cōtinētiā tā excellētiſ corpiſ xp̄i ℳaior ꝓpt cōtinētiā tā excellētioris aīe xp̄i. ℳaxima ꝓpt cōti nentiā tā excellētiſſime diuinitatis xp̄i. Qui in cōſecrādo intēdit fa cere deū ꝛ p lachrimas colere. mortē xp̄i mēorari. totā eccleſiā adiu uare. Qui i conſecrādo intēdit conſequi augmētū dilectionis: inſe pabilitatē vnionis. acceleratione fruitiōis. Sit hūilis oratio in p̄ mo ꝛ ſcō memēto ꝓ ſe. ne tā indignus miniſter indigne recipiat tā digniſſimū myſteriū. Ne tā indeuot⁹ p̄ſbiter iuſtiſſimū iudicez flectat in ſuū iudiciū. Ne tā imūd⁹ hoſpes tā excellētiſſimū hoſpi tē a ſe repellat fetore criminū: ꝛ ut piiſſimus dñs eū ꝓticipez faciet

electorũ sacerdotũ. Secundo pro viuis: vt sint participes tanti my
sterij auditores habiles missarũ beneficij hũiles contẽptores vani
tatũ mũdi. Satisfactores stabiles defect⁹ proprij ꝛ sectatores vigi
les diuini beneficij. Tertio in scdo memento ꝑ defũctis vt ꝑ tam
suauissimũ mysteriũ habeãt cõtinuũ subsidiũ: vt ꝑ ꝑces ecclie ꝛ fide
liũ habeãt suaue a penis refrigeriũ: vt ꝑ hoc nr̃m ministeriũ habe
ant scdm reditũ ad sanctoꝝ cõsortiũ. ℣ Post missã fiat sũma gr̃aꝝ
actio de tanto pane suauissimo angeloꝝ creatore a creatura rece
pto de tanto viatico proficuo xp̃i electorũ creatore a creatura recep
to. ℣ sacerdos corpus tuũ quotidie efficit sepulchrũ xp̃i ℣ Quo- ℣ debaerd o+b
modo ex ore tuo progredit falsitas ꝑ qđ ingredit vitas ℣ Quomo- ℣
do oculi tui vidẽt vanitatẽ: q quotidie aspiciũt vitatẽ ℣ Quomo- ℣
do man⁹ tue extẽdũt ad illicita: q̃ tenẽt tenẽtẽ oia ℣ Quomodo te re
ples ꝛ ingurgitas vino: qui debes esse plenus deo.

Versus.

Cum domino psalles: psallendo tu tria serues.
Dirige cor sursum. bene pro fer. prospice sensum.
Constat in altari: carnem de pane creari.
Iste cibus deus est: qui negat hoc reus est.
Tam sanctum pignus: nemo sumat nisi dignus.
Qui capit indigne: diro qui cruciabitur igne.

Dñi Petri Belene. epi breue sed iocun
dissimũ in ecclie speculũ epygrãma.

Quisquis ad altaris pergis solennia sacra.
Hortor ꝛ admoneo: quod tibi ferat opem.
Ecclesie legito que specula nunc tibi mitto
Cum legeris relegas: deniqz doctus eris
Misse mysteria quid signent sacraqz nescis.
Istic comperies: hoc igitur repetas.

Deo gratias.

Incipit opus breue ⁊ preclarū ad habendaz noticiā sacramentorū pro vtilitate clericorum editum. Incipit feliciter.

Circa sacramenta primo occurrit aliquid dicere in cō muni. Scdo de ipsis in speciali determinare. Circa primū considerāda sunt octo brevia. ℣Primū est ostē dere quid est sacramentū. Secundo vnde dr. Tertio quot sunt sacramenta. Quarto in quib⁹ consistunt. Quinto a quo fuerunt instituta. Sexto que sunt voluntatis: ⁊ q̄ necessitatis. Septimo q̄ iterant ⁊ q̄ non iterantur: ⁊ que est causa quare quedam iterant ⁊ q̄daz nō iterant. Octauo a quib⁹ ministris conferant. Circa primū dicendū est q̄ scōm qō dicit mgr̄ senten. li. iiij. dī. j. sic diffinitur sacramentū scōm Augusti. sacramentū est illud: in quo sub tegumento rerū visibiliū diuina virtus secretius operatur. ℣Pro quo nota q̄ tegumen. inis. ⁊ hoc tectū. i. et hoc tegumentū vel tegimentū. ⁊ hoc tegimen omnia dicuntur a tego, is. Ad secundum dicendū q̄ sacramentū dicit a signo rei sacre. vnde dr̄ sacramentū sacre rei signū. Ad tertiū dicendū q̄ sacramenta sunt septē. scilicet baptismus. confirmatio. eucharistia. penitentia extrema vnctio. ordo. ⁊ matrimoniū. Ad quartū dicendū q̄ sacramenta consistunt in verbis ⁊ in rebus vt in sacramēto baptismi: res est aqua. verba sūt ego te baptizo. ⁊ in sacracramento confirmationis res est oleū secundū debitam dispositionem preparatū. verba sunt: confirmo te signo crucis. ⁊c. ⁊ sic de alijs sacramentis. Ad quintū dicendū ē q̄ sacramēta instituta sūt a xp̄o ⁊ habent totā suā virtutē a passione xp̄i. Ad sextū dicendū q̄ duo sacramenta sunt voluntaria q̄ recipiūtur secūdū voluntatē volentiū illa recipere. vt ordo ⁊ matrimoniū ℣Pro quo nota q̄ in parvulis vnicū sacramentū est necessariuz. s. baptismus quo assumpto si decedant: euolant in gloriam. Sed in adultis vsum rationis habentibus duo sacramenta sunt necessaria. s. sacramentū baptismi ⁊ sacramētū penitentie de peccatis post

baptismū cōmissis sic in ca. firmissime de. conse. di. iiij. Alia vero quecunqz sunt de necessitate. s. baptismus. confirmatio. penitentia eucharistia z extrema vnctio. Et dicunt de necessitate: qz oportet illa recipe in re vel in voto. Pro quo vide ca. si ergo. xvij. q. j. in quo dr votum enim p opere reputat. Ei sic dr illud nimis vulgatū voluntas pro facto reputatur: quod intellige quando talis voluntas non potest reduci ad actū. sic in capi. magna pietas de pen. di. j. Ad septimū dicendū q quattuor sacramenta iterantur. s. penitentia. exttema vnctio. eucharistia. z matrimoniū. Tria sacramenta non iterantur. s. baptismus. ordo. z confirmatio. Et ista sacramenta non iterantur: quia in eis imprimitur caracter. Pro quo nota q character est quedā potentia spūalis q̄ ordinatur ad ea q̄ sūt diuini cultus. vel est quedam potentia character qua quis potest facere postea aliqua que non poterat facere ante. Et pro paruulis dicit Augusti. in libro de floribus. xxij. veritate qō illi qui post baptismū statim moriuntur: confestim euolant in gloriam: non tamen propter hoc sunt occidendi: qm̄ vt ait aplūs ad Roma. iij. non sunt facienda bona vt inde sequant mala. nec econtra. Et p sacramento baptismi vide capi. Solennitates. de conse. di. j. in quo dr: nec talis trepidatio facit iterationem. Quoniam non monstratur esse iteratum quod nescitur esse factum. Et sic in baptismo non solum deletur omnis culpa: sed etiam omnis pena. s. eterna. Et in libro de floribus veritate. xxiiij. dr vnde patet qō baptismus non delet penam: sed tantum culpam peccati originalis in hac vita mortali z exigua: qm̄ ibi remanet calor. frigus. sitis. z famis. Et i illis quattuor sacramentis non imprimitur character. Et character est potestas per quā suscipiens sacramentum: potest aliquid facere vt recipere quod nō poterat ante. Ad octauū dicendū qō quinqz sūt sacramenta que sunt baptismus. eucharistia. z penitentia. matrimoniū z extrema vnctio dat sacerdos. Et duo sacramenta q̄ sunt confirmatio z ordo dat episcopus.

Sequitur secunda pars huius operis in qua determinatur de vnoquoqz sacramento in speciali. Et p̄mo de sacramento baptismi: circa quod scienda sunt no-

nem. ℙ Primū est quid est baptism⁹. Secūdū est quare fit in aqua Tertiū est q̄ triplex baptism⁹. sic in capitulo firmissime. xv. q.j. et etiā in ca. firmissime de conse.di.iiij. Quartū est quid est sacramē tūtantū in baptismo: z qd est res tantū: z quid ē res z sacramentū. Quintū est q̄ sūt de essentia baptismi z q̄ de solēnitate. Sextū est in quibus partib⁹ debet iniungi infans: z quare in illis partib⁹. Septimuz est quis est effectus siue vtilitas huius sacramenti baptismi. Octauū est q̄ in hoc sacramento baptismi sunt cathezismus z exorzismus. Nonum z vltimū est: quot mersiōes debet suscipere infans in aqua a sacerdote vt dicatur baptizatus. Circa primū dicē dū est q̄ secundū magi. sent.li. iiij.di.iij. Baptismus est ablutio corporis exterior sub forma verborū prescripta: que forma est Ego te baptizo in noīe patris z filij z spiritussancti amen. Uel aliter baptismus est causa sufficiens delens omne peccatū tam originale q̄ mortale z actuale siue personale excepto debito. Ad secundū dicendū q̄ baptism⁹ fit in aqua magis q̄z in alia re: q̄ gratia que datur in baptismo magis assimilat effectui aque: q̄ effectui alterius rei. Quoniā sicut aqua ista materialis z naturalis mundat maculas materiales z cōporales: ita baptismus muudat maculas spirituales. i. peccata vt in paruulis peccatū originale. in adultis peccatum originale z mortale. Ad tertiū dicendū q̄ triplex est baptismus. s. flaminis-fluminis z sanguinis. Baptismus fluminis: remouet culpam z penā: z imprimit characterem. Baptismus flaminis: confert gratiā nō semel: sed pluries. ℙ Pro quo vide quid dicat aug. in. li. xix. de floribus z iste eniz baptismus flaminis non est alligatus baptismo fluminis. Unde discipuli quidā loquente petro prius accepunt spiritum sanctuz q̄ essent baptizati vt habetur in actibus apl̄oz. Baptismus sanguinis: facit cito volare ad celū Ad quartū dicendū q̄ ablutio exterior est sacramentū tantū in sacramento baptismi. Et gratia interior est res tantū z sacramentuz z res est character qui imprimitur. Ad quintum dicendū q̄ de essentia baptismi sunt materia. forma z intētio. Et sunt octo de solēnitate. s. sal. oleū. chrisma. chrismale. glo. crismeras. saliua. cereus. flatus z patrini. Ad sextum dicendum. q̄ debet iniungi infans in

fronte vt publice fidem christi confiteat. z in vertice hoc est in parte superiori capitis: vt agenda ab eo subtilius intelligat. z inter scapulas vt iugum christi suauius portet z in pectore: vt dulci corde deus diligatur ab eo. Ad septimum dicendum q effectus baptismi est principaliter mundare a peccato originali z ab actuali et cõsequenti: z preparare ad recipiendum alia sacramenta z ideo dicitur sacramentum intrantium ad fidem christi. ¶ Vnde quo nota q peccatum originale nihil aliud est q originalis iusticie carentia seu priuatio veniẽs ex peccato pmi parẽtis sic tho. in. iiij. di. iiij. Ad octauum dicendum q in baptismo sunt catbezismus: z exorzismus Et catbezism⁹ est instructio in fide quã debent tradere patrini baptizati christi baptizato. Exorzismus est coniuratio que fit in baptismo: vt potestas diaboli repellatur. ¶ Vnde quo nota q sũt tria verba greca correspondentia tribus verbis latinis. Et sic hoc verbũ grecum baptizo correspondet huic verbo latino lauo. Et exorzizo idem est quod coniuro. z catbezizo grece idem est quod instruo latine. Ad nonum dicendum q trina inmersio vel vna debet fieri secundũ consuetudinem sic dicit magister sententiarum libro quarto. di. iij.

Sequitur de sacramento confirmatiõis. Circa quod notanda sunt tria. ¶ Primum est. quid est hoc sacramentum confirmationis. Secundum est. vnde dicitur z que est eius materia z forma. Tertium est. in q⁹ sacramẽtis fit vnctio chrismatis. Ad primũ dicendũ est. q secũ dũ quod dicit sanctus Tho. in. vj. libro sue sũme. Confirmatio est cõsignatio facta ab episcopo cũ chrismate in fronte baptizati cum certa forma verboꝝ ad audacter confitendũ nomẽ xpi. Ad scõz dicẽdũ qõ istud sacramentũ cõfirmationis dr̃ a cõ qõ est simul z firmatio. onis. qr simul firmat gratiã spũssancti q trahit in baptismo et ideo dicitur dari ad robur. Et materia hui⁹ sacramenti est chrisma confectum ex oleo z balsamo. Et forma sunt verba q episcop⁹ profert scilicet consigno te signo crucis. confirmo te chrismate salutis. In nomine patris z filij z spiritussancti. amen.

Ad tertium dicendū qꝺ in tribus sacramentis fit vnctio chrísmatis scilicet in baptísmo super caput:ad designádū susceptionē in cō firmatione. In fronte ad designandū audaciam confessionis fidei Et in ordine pꝛesbiteratus in manibus:ad significandum potestatem consecrandi dominici corꝓoris sacramentum.

ET quia peccatis nostris exigentibus multi ignoranter: ꝛ alij scienter pꝛorumpūt in hec verba asserendo talem vel talem clericum esse publicum cōcubinariū ꝓ cuius declaratiōe queritur vtrū sacerdotes habentes mulieres in domo dicantur publici concubinarij ꝛ alicui videretur ista questio valde difficilis. ꝓ cuius declaratione vide capi.tua ꝛ vestra de coha.cle.ꝛ mu.maxime super illo passu. Nullus audiat missam sacerdotis quem scit concubinam indubitanter habere. Et quia dicitur in textu missam.glo.i. etiam alia diuina officia. Dicit etiaꝫ vlterius indubitanter.i.per sententiam.ꝛ per cōfessionem.ꝛ per euidentiam facti.vt.s.quia crimen nulla tergiuersatione celari potest. Et est tergiuersatio simulatio quedam. Sed thomas suis quodlibet.quodlibet.xj.ar.viij.intercetera dicit. Attendū tamen est quod hoc nō intelligitur de quolibet sacerdote fornicario. Sed de publicis fornicarijs: qui pꝛopꝛie dicuntur publici quando iudicio ꝛ sententia ecclesie vocantur publici quod est valde notandum. Et pꝛo amplioꝛi declaratione vide ca. sciscitantib⁹. xv.q.viij.cuius contextura talis est. Sciscitantibus nobis: si a sacerdote qui fuerit compꝛehensus in adulterio siue de hoc sola fama respersus est debeatis cōmunionem suscipere:nec ne respondemus Non potest aliquis quantūcunqꝫ pollutus sit sacramenta diuina polluere:que purgatoꝛia cunctarū cogitationū exístūt qualiscūqꝫ sacerdos sit. Que sancta sunt coinquinari nō possūt: iccirco ab eo vsqꝫ quo epi'coporū iudicio repꝛobetur communio percipienda est quoniā mali bona ministrando se tantummodo ledūt. Et cereа fax accensa sibi quod detrimentum pꝛestat. Alijs vero lumen in tenebris administrat. Et tamen alijs cōmodū exhibet: inde sibi dispendium pꝛebet. sumite ergo ab omni sacerdote intrepide. i. sine ti-

more christi mysteria: quoniam omnia in fide xpi purgantur. Fides est enim que vincit hunc mundum. Et quia non dantis sed accipientis fit dicente beato Hieronimo. ad credendū omni anime baptismus est perfectus: Et in omni sacerdote corpus xpi est perfectū: qui rursus sacre scripture concordans ait. priusq; audias: ne iudicaueris quenq̄. Atq; ante probationē accusationis illate: neminē a tua cōmunione suspendas: q2 non statim qui accusatur reus est: sed qui conuincitur criminosus. Casus de manu sacerdotis q ab ecclesia tollitur licite sacramenta sumantur.

Sequitur de sacramento eucharistie circa quōd sciēda sunt septem. Primū quid est. Secundo vnde dicitur eucharistia. Tertio que sunt de eius substantia Quarto que est eius materia: z que est eius forma. Quinto quid est in hoc sacramento eucharistie sacramentuz tantū, z quid est res tantū: z quid sacramentum z res. Sexto quomodo continetur xps in hoc sacramento. Septimo in quot partes debet diuidi hostia z quare. Ad primū dicendū q̄ secūdū sanctū tho. in. vj. sue sūme. eucharistia est sacramentū charitatis tā diuine q̄z nostre sic etiā diffinit Alexander. Ad secūdū dicēdū q̄ dr eucharistia ab eu qō est bonū z charis qō est gratia quasi bona gratia. Ad tertiū dicendū q̄ de substantia huius sacramēti sūt quattuor. Primū est sacerdos. Secūdū est species panis z vini. Tertiū est intentio consecrantis. Quartū est forma verborū cōsecrationis. Ad q̄rtū dicendū q̄ materia huius sacramēti est panis triticius: et vinuz de vite: z forma sunt verba consecrationis: cum proferuntur a sacerdote super species panis z vini: cum intentione consecrādi. Ad quintum dicendū q̄ in hoc sacramento: sacramentū tantū sunt species panis z vini. Et reȝ sacramēti est corpus xpi misticū. E est sacramentū z res: corpus xpi verū. Ad sextū dicēdū q̄ xps totus ē in hostia: z totus in qualibet eius parte: sicut potest poni exemplum in sermone qui est vnus in multis auribus. sic de ista materia etiaz tractatur in capitulo cū marthe de cele. mi. Ad septimū dicendū q̄ diuiditur hostia in tres partes: propter tres personas sancte trinitatis. Sed quid significet vnaqueq3 istarū triū partiū: vide versuz

qui docebit te. Frangit in tres hostia ptes: tincta beatos. Pars siccata vivos notat. seruata sepultos.

¶ Preclara reuelatio de sacramento altaris qua dominus reuelare dignatus est fideli seruo suo Guillermo regi Scotie viro religiosissimo. et est sequens.

Vos qui gloriamini in domino: et exaltatis in precoms laudis eius venite et audite in effabilia secreta: q de sapientie sue thesauris proferes iesus christus dignatus est reuelare mortalibus. Qui licet per gratia suam plene innotuerit illis: quos in fide edocuit se in sacramento altaris quod a fidelibus sumitur: eudem ipsum esse verum deum verum qz hominem: qui sine labe de intemerata virgine carnem sumpsit: qz tamen iuxta quod aplus ait: non in omnibus est fides. et pleriqz etiam fideles quamuis hoc simpliciter credant: et vix tamen capere prevalent intellectu: ad solidandas in fide credentium mentes ad deserendam omnez altitudinez extollentem se aduersus scientia dei. Pius iesus christus in firmitatis humane conditione clemeter miserans quid excellentie. quid virtutis. quid gliorie. sacramentuz altaris in se contineat: Guillermo regi Scotie mirabiliter patefecit. Et quauis alijs nonnullis fidelibus put comperimus vel per mutationez hostie in carne christi: vel etia quandoqz in puerum eius de sacramenti veritas sit ostensa: nuqua tm legim9 vt audiuim9 qp alicui adeo plene ac lucide totum sacrm altaris effulserit: sicut memorato regi demonstratum est in spu du dormiret velut ex sequentib9 apparebit. Narratio rei. Ma cum ide rex die quada tardius surrexisset: et officiales curie ppter vanas occupationes qs habebat audire missam celerius vellent: clericos regalis capelle que a thalamis regis paululum est seiuncta: vt eis prius qua rex surgeret celebrarent precibus induxerut. Induto igit sacerdote et clericis preparatis dum ad dicenda confessione coraz sacris altarib9 essent humiliter incli-

nati: visum est regi per somniū se eidem confessioni interesse. Dua
predicta ceterisq; officijs ex more peractis vsque quo ? hostia est
oblata: intuitus rex vidit a loco quo sacerdos hostiam super corpo
rale posuerat columnam eximie claritatis exsurgere: qua vt ipsi vi-
debatur penetrato capelle culmine aere celoq; diuiso in ipō thro-
no diuine maiestatis verticē attollebat. Sub ipsa columna cerne
bat sedere iuxta hostiam speciosum pre forma filijs hominū in for
ma pueri. Cuius decoris gloria tanta erat: vt in eius cōparatione
solaris claritas nulla esset. Reflectens autē p̄fatus rex oculos ad
sacerdotem: qui tantis preerat mysterijs: vidit eum subito in luci-
dissimi christalli specie transformatum. Qui sacerdos cū ad faciē
dum super hostiam crucis signum post oblationez brachiū eleuas
set: humiliato erga eum capite suo maximus ille puer signum ipm
excipere videbatur. hec tanta tamq; stupenda rex attonitis oculis
intuens. vehementissime mirabatur. Igitur postq̄ ad tertiam re-
petitionē agnus dei mysterium misse perductum est: eleuatis ocu-
lis rex vidit erectum puerum sacerdoti pacis osculum porrigentē
At vbi perceptionis appropinquauit hora qua vt debet sacerdos
consueuit suscipere corpus christi: quod est auditu terribile. credi-
bile tamen secundum quod ait Augustinus quia nos incorpora-
mus; eum ? incorporamur ab ipso. puer sacerdotem cōmedere vi-
sus est. Et sacerdotem nihilominus integrum permanere. Uerba
Augustini sunt vt dictum est. cresce ? manducabis me: non ego
mutabor in te: sed tu mutaberis in me. In quo Rex vltra quam
credi valeat stupefactus ? ad sacerdotem voce trepidantis excla-
mans. Quid est inquit quod tu non suscipis corpus christi? Et
sacerdos quia vt cernis ipse me incorporat sibi. Protinus Rex
ad eum. Et quis est ipse tantus puer ? tantaq; ineffabili glo-
ria laureatus. Ad quem sacerdos. Hic est inquit dominus me-
us ? tuus etiam o Rex. Nam Rex regum est et dominus domi-
nantium: Rexq; omnium seculorum. Prostratus igitur Rex
continuo coram eo: vt sui misereretur supplicīter precabatur. Quē
cū puer obliquo prius oculo respexisset. Et rex humiliter ab eo q̄-

reret si posset obtinere misericordiã apud eũ. Respondit puer pijs-
simus:impetrabis. Jnsistente vero rege precib⁹ indefessis vt ei be-
nedictionis sue gratiã largiret. Eleuata puer dextera:benedixit eũ
dicens. Benedictus sis tu a patre meo ⁊ a me: ⁊ a spiritu sancto:
qui a patre ⁊ a me procedit. Sicqz cũ sacerdote suo per memoratã
columnam celorum sublimia petens episcopum cum omnibus
quorum in officio misse facta fuerat memoria paterne magesta-
tis oculis presentauit. Et sub eodem memento sacerdos ad ter-
ram visus est redijsse. Completo itaqz sacramento excitatus rex
ad vocem vnius: ex clericis dum sacerdoti post dominus vobi-
scum ⁊ cum spiritu tuo resonantior in voce q̃z ceteri respondisset:
cepit ea q̃ viderat mente solicita pertractare. Gaudensqz in dño su
per his vehementer benedicebat ⁊ collaudabat deũ altissimũ qui
sibi tanta mysteria demonstrarat. Nulli tñ ea pandere voluit:quo
adusqz perpendere potuit. Quis nam esset sacerdos cui talia con-
tingerint: qui non diceret. A domino factum est istud: ⁊ est mira-
bile in oculis nostris:⁊ alia huiusmodi. Hec pro vt sũt expressa re-
tulit dñs Galterus venerabilis glascouensis episcopus domino
Arnaldo cisterciensi abbati: ⁊ quibusdam alijs religiosis in domo
cistercij dum rediret a consilio generali Jnnocencij pape quarti.
A quibus quidam monachus Cisterciensis sitienter ea percipiẽs
idest maxime cum desiderio ad honorem domini nostri ihesu chri-
sti:⁊ ad deuotionem excitandam legentiũ cordibus curauit scriptu
re cõmendare. Credentes ista ⁊ pro eo qui ea scripsit orantes: pa-
cẽ ⁊ benedictionez quam felix rex iste promeruit: ⁊ ipsi accipere me
reantur per omnia secula sclorz amen.

Sed pro supradictis vide quid dicat Augusti. in ps.
xlv. super particula deus sedet super sedem sanctam
suam. glo. q̃ tunc promittebatur futurũ nũc imple-
tũ agnoscitur ⁊ tenet. deus sedet super sedem sanctaz
suã. Quãdo sedes eius sancta est. forsitan celi: ⁊ bene intelligitur.
Ascendit enim xps sicut nouimus cũ corpore: in quo crucifixus est:
⁊ sedet a dexteram patris. i. ad equalitatẽ patris: inde eũ venturuz
expectamus: ad iudicandos viuos ⁊ mortuos. i. tam bonos q̃z ma

los homines. Sedet super sedem sanctã suaz: celi sũt sedes sancte eius. Uis z tu esse sedes eius noli putare te non posse esse. Para illi locũ in corde tuo: quoniã veniet z libenter sedebit. Ipse certe est dei virtus z dei sapientia. Et quid dicit scriptura de ipsa sapientia Anima iusti: sedes sapientie. Si ergo anima iusti sedes est sapientie: sit anima tua iusta: z eris regalis sella sapientie. Et reuera fratres omnes hoies qui bene viuunt: qui bene agunt scõz charitatẽ piam conuersant. Nonne deus in illis sedet z ipe iubet: z obtemperat anima sedenti in se deo: z ipsa iubet mẽbris: Anima enim tua sancta iubet mẽbro tuo quo moueatur pes: quo manus: quo oculꝰ: quo auris z sic de singulis. Et sic iubet ipsa anima sancta mẽbris tanquã famulis suis. Sed z ipsa seruit interius insidenti sibi domino suo. Non potest inferiori se bene imperare: nisi superiori se non fuerit dedignata seruire. Et sic deus sedet super sedem sanctã suã Hec augu. vbi supꝛ. Et sic tu si sapiens fueris: istoz memoreris: et sic ista sunt verba valde notanda: quoniam verba aurea. Et sic ꝓ dictis z multis alijs nota quid dicatur Esaye. xxxviij. z est In diebus illis egrotauit Ezechias vsqz ad mortez: z introiuit ad eum Esay. filius Amos propheta: z dixit ei. hec dicit dñs deus. Dispone domui tue: quoniã morieris tu z non viues. Et sequit. Ego adijciaz super dies tuos quindeciz annos. glo. Ista fuit prophecia comminationis: que est quando fit reuelatio prophete alicuiꝰ futuri pro vt est in dispositione diuina z eius prescientia. hoc infallibiliter impletur: qr diuina prescietia est immutabilis. Prophetia aũt suprapositа qua dixit Esayas morieris tu z non viues: fuit prophetia cõminationis: q̃ est quando reuelatur aliquid futurum. non pro vt est in mente diuina: sed pro vt est in causis inferioribus quoniã in deo consiliũ non mutatur id est cognitio dei: sz bene quã doqz opus: vt ait augusti. li, de floribus. Et sic erat de infirmitate Ezechie: que erat incurabilis per naturam: non tamen per hoc excludebatur quin diuina virtute curaretur: z ideo talis prophetia non semper adimpletur. Et pro dicta materia vide cap. incõmutabilis. xxij. q. iiij. vbi inter cetera dr. Si penitentiaz egerit gens illa a malo suo agam z ego penitentiã a malo quod cogitaui vt fa-

cerem ei. Cogitaui. glo. i. videor cogitasse. Et eps Abulen. dicit hic morieris tu. idest peccata tua petut pro presenti te/mori: quod nota. Et sic licitu est cuicuq; audire vt ait Sapi. puer. j. sapiēs au diēs sapiētior erit. Et Hieron. in phe. bib. ait. Habet nescio qd latentis energie viue vocis actus: vox mgri in aures discipuli fortius sonat. ¶Incipit sermo fratris Augustini de Leonissa.

ET sic frater augustinus de Leonissa in sermone diui Joan. euangeliste inter cetera dicit verba seqnentia: quem sermonem fecit in concilio Basiliensi anno domini. m. cccc. xxxiij. Et fuit thema facies aquile de super. Ezc. j. Et sic inter cetera dixit. Secundo contemplemur de illis quattuor animalib9 z ipoz situationē vt dicit Ezech. zc. Illa erant situata z posita in circuitu cuiusdā electi. per electum intelligo dei filium pro nostra redemptione ab eterno electū: qui elegit nos in ipso ante mundi constitutionē: vt essemus sancti z immaculati in cōspectu eius z in mundū veniens p incarnationē infima mundi elegit: vt confunderet fortia. Stat autem in medio quattuor animalium: quoniam fuit homo in sua incarnatione. fuit bos in sua passione. fuit leo in sua resurrectione. et fuit aquila in sua ascensione. Homo est enī rex omnium creaturarum. Leo omniū bestiarū. bos omnium iumentorum. aquila omniū auium. Christus verō de regali pgenie ortus est rex regū z dominus dominantium. qui comparatur electo auro z argento composito: quoniam ei9 persona constat ex auro z ex argento hūanitatis. In cui9 circuitu sunt ḡttuor aīalia: qm̄ hac intentione quattuor euangeliste scripserunt euāgeliū vt toti mundo ostēderēt xp̄z eē vez deū z hoiez quoz euāgelica dicta ituēs sāct9 Effrē monach9 in quodā pmōe quē fecit ō trāsfiguratiōe ist9 electi sic ait. Si nō erat de9: Gabriel quē dīz vocat: Si nō erat homo: quē Maria in ventre gestabat. Si non erat de9 Helisabeth quē salutabat. si nō erat hō: in p̄sepe qs iacebat. si non erat deus: magi quē adorabant. si non erat homo Joseph quē circūcidebat. Si nō erat de9: colūba quē p̄testat. si non erat homo Joannes quē baptizabat. Si non erat deus mare z vēti cui obediebant. Si non erat homo: in naui quis dormiebat. Si

non erat deus: peccata quis relaxabat. Si erat non homo: indeb-
to quis esuriebat. Si nõ erat de⁹: mortuos quis suscitabat. Si nõ
erat homo: cibos quis sũmebat. Si non erat deus: latroni paradi
sũ quis donabat. Si nõ erat homo: in cruce quis pendebat. si nõ
erat deus: sol lucẽ propter quẽ deponebat. Si õ erat homo / in se-
pulchro quis iacebat. Si non erat deus: die tertia quis resurge-
bat. Si non erat homo: Thomas quẽ palpabat. Si non erat de⁹:
in celũ quis ascendebat. Si non erat homo: cicatrices christi quis
ostendebat. z sic de singulis. Igitur q⁹ verus deus est: propria vir
tute super omnem creaturã ascendit. Quia ver⁹ homo est: cicatri-
ces z vulnera: pro nobis patri ostendit: premaxime vulnus lateris
de quo nullus euangelista loquitur ardentissime nisi Joannes: vt
merito dicatur facies aquile desuper. Tertio contemplemur de il-
lis quattuor animalibus: ipsoꝝ descripsionẽ attendentes. Quili-
bet nanqꝫ ipsoꝝ describitur a propheta Ezechie. cum quattuor pe
dibus. Et cum quattuor manibus. Et cum quattuor pennis. Et
cũ quattuor faciebus. ℙer pedem intelligo affectionẽ. ℙer ma
nũ operationẽ. Et per pennas contemplationẽ. ℙer faciẽ discre
tionẽ. Quattuor erant pedes: qm̃ prelati quattuor debent habere
affectiones. Quarũ due sũt de presenti: z duo de futuro. De pre-
senti sunt gaudiũ z dolor: sed de futuro sunt spes z timor. Gaudi
um est de bono. Dolor de malo. Timor de supplicio. Spes de pre
mio. Ambulate ergo cum pede gaudij ad meritum. Luꝫ pede do
loris ad delictũ. Etiam cum pede doloris ad infernũ. Cum pede
spei ad paradisũ. Qm̃ spes est certa expectatio future beatitudinis
z quedã mentis audatia de largitate dei concepta habendi vitam
eternã p bona merita. ¶ Segt̃ de sacro peñie. Circa qõ sciẽ-
da sũt septẽ. ꝑmũ qd est peñia. scõm vñ dr̃. tertiũ q̃ c̃ ei⁹ materia z q̃
est ei⁹ forma. quartũ qd est sacr̃m tm̃: in sacro peñie: qd res tantũ:
z quid sacr̃m z res. quintũ quot sunt partes vere penitentie. Sex-
tũ que sũt condictiones vere confessionis. Septimũ est cui debet fi
eri confessio. Circa primũ dicendũ est: q⁹ sicut dicit magister sen-
tentiarũ libro. iiij. distin. xiiij. Secundũ augustinũ. penitentia est
quedã dolentis vindicta puniens in se quod dolet se commisisse.

Segnit de
mento pe
tentie

Ad secundū dicendū q penitentia dr a puniendō qua quis punit illicita q cōmisit. Ad tertium dicendum q materia huius sacramēti est penitens. Forma sunt verba absolutiōis. s. ego te absoluo. ꝛc. que profert sacerdos cum intentione faciendi quod ecclesia instituit. Ad quartum dicendū. q actus exterior exercitatus a confessore z a penitente: est sacramentū tm̄. Res tm̄ est remissio peccati. Res aūt z sacramentū est penitentia interior. Ad quintū dicendū q partes vere penitentie sunt tres. s. contritio. confessio z satisfactio. Et quāuis cōplementū peccati potest esse in actu cordis solius / vl corporis z oris in simul vel omniū triū insimul. s. cordis. oris. z operis tamen ad perfectionez vere penitentie debet esse omniū horū triū aggregatio si assit facultas qr absolutio que datur in penitentia est permanens. Ad sextū dicendū q condiciones vere confessionis sunt iste. s. q confessio debet esse simplex. pura. fidelis. frequens. nuda. discreta. libēs. verecūda. integra. secreta. lacrimabilis. accelerata. fortiter accusans. z parere parata. Ad septimū dicenduz qd cōfessio debet fieri sacerdoti habenti claues: que claues sunt scientia discernendi: z potestas ligandi atqz soluendi: per que penitenz absoluitur a peccato z restituitur ecclesie z recōciliatur xpo z donis spiritualibus z de filio diaboli efficitur filius dei: hec sanctus Thomas li. vj. sūme. ca. xx. Sed p declaratione vnī cuiusqz pticule supradicte vere confessionis vide sūmaz antoninā in tractatu confessionis. Multa alia sunt dicenda circa confessionē: sed in tractatu quē fecim⁹ de confessione sunt determinata. Tho.

Sequitur de sacramento extreme vnctiōis circa quod scienda sunt sex. primū quid est. secundū quando institutū est. Tertiū quid est in hoc sacramento sacramētū tantū. Et quid est res tantū: z quid sacramentum z res. Quartum quid est forma eius z materia. Quintū in quibuz partibus corporis debet fieri vnctio. Sextū quid est eius effectus Circa primū dicendū est quod extrema vnctio est sacramentum ex vnctione per oleum sanctificatum facta: conferens infirmis remediū contra peccati reliquias: z si expediat alleuiationē ferens infirmitati. Ad secundū dicendū est qd institutū est Jacobi. v. Quan-

do xp̃s misit vngere z sanare infirmos. Ad tertiū dicendū q̄ sacra mentū tm̃ i extrema vnctiõe est vnctio olei benedicti exterior: z res tm̃ est effectus duplicis sanitatis z sacr̃m z res ē vnctio interior iu cũditatis z leticie ex pccõz remissiõe. Ad q̃rtū dicz. q̄ materia b⁹ sacr̃i ē oleū oliuarū bñdictū ab ep̃o. Et forma sunt v̄ba q̃ dicit sacerdos. s. p istã scãz vnctionẽ z suã pijssimã miaz. ꝛc. Ad q̃ntū dicz q̄ dz fieri vnctio secz cõsuetudinẽ. in oculis. in naribꝫ. in ore. in manibꝫ. in pedibꝫ. in auribꝫ. in pectore. in lũbis in viris. z in mulieribꝫ in renibꝫ vl̃ in vmbilico. z mutilato aliquo mẽbro dz inungi in loco illius mẽbri vel mẽbrorz. Ad sextũ dicendũ q̄ effect⁹ hui⁹ sacr̃i est pccõz venialiũ remissio: z v̄tutũ ampliatio: z sic dr̃ Jaco. v. Infirmat̃ aliq̄s i vobis inducat p̄sbiteros ecclesie: vt orẽt sup eum: vngẽtes eũ oleo in noĩe dñi: qz vt dicit glo. de appel. in. c. q̃ fronte. q̄ hõ ꝓpter peccatũ citi⁹ mori p̃sumit̃. sic. xj. q. iij. in. c. ep̃i. z xij. q. j. c. ij. z. xxiij. q. iiij. ea vindicta. Et glo. ordina. sup v̄bo thematis dicit q̄ mlti ꝓpt̃ peccatũ plectũt̃ morte corpis. Hinc ē q̄ saluator ꝓuidẽs de remedio cõtra pccã hominũ sanorz. vt de peñia. ꝓuidere etiã dignat⁹ ē de remedio cõtra pccã hoiuz infirmorz: vt de extrema vnctione: p quã q̄dẽ peccata venialia dimittũt̃: z etiã infirmitas corpis interdũ alleuiat̃. Añ seq̃t in themate. Et ora fidei salvabit infirmũ: z alleuiabit eũ dñs. glo. interlinealis. i. si contigerit eũ mori: z sic dimittent̃ ei peccata z bene hoc expressũ est in apostolis: de quibus dr̃ Marci. vj. q̄ vngebãt oleo multos infirmos et sanabant̃: q̄ vtiq̄z fit virtute hui⁹ sacr̃i z nõ alia simplici vnctione: nã apli tũc vngentes cõferebãt hoc sacr̃m a xp̃o eius p̃ceptuz vñ dicit Nico. de li. super Marcũ vbi supra q̄ ex eo q̄ apli sic vngebant: pz q̄ vnctio extrema q̃ est infirmorz: fuit a christo instituta q̃ est cõtra multos dicẽtes q̄ Jacobus Aplus in v̄bis p̃missis eũ instituisset: q̃ falsũ est cũ nullus apl's aliquod sacr̃m instituere potuit. sed bene publicare potuit institutũ. Et hoc fecit Jacob⁹ in verbis premissis nostri thematis dicẽs infirmat̃ quis i vobis. ꝛc. Añ dicit Tho. in q̃rto. di. xxiij. q. j. ar. iij. q̄ oĩa sacr̃a xp̃s instituit p se. Sz q̃ sũt difficiliora ad credẽdũ illa p se ꝓmulgauit. Alia aũt fuauit aplis ꝓmulgãda sic extremã vnctionẽ z cõfirmationẽ. Añ per

ista vba thematis nostri a Jacobo fuit istud sacramentū promulga tū ꝛ non institutū. Diffinitur aūt extrema vnctio sic scōm Scotū vbi supra. Est vnctio infirmi hominis facta i partib⁹ determinatis corporis cū oleo cōsecrato ab epō ministrata a sacerdote certa verba cū intētiōe debite ꝓferēte: ex institutiōe diuina efficaciter significās curationē venialiū. Ex qua diffinitione satis pz euidenter a quo debeat istud sacramentū conferri: ꝛ ex qua materia. ꝛ sub qua forma: ꝛ de qbus p ordinez est vidēdū. Et ꝑmo sciendū est qō materia hui⁹ sacramēti vt dictū est: est oleū oliue ab episcopo cōsecratū. Et nō est oleū balsami sicut in cōfirmatione. Cuius ratio ē qm̄ qui habet exire de via. i. de vita mortali: nō oportet q̄ habeat odorem bone fame: q̄ p balsamū designat: sed sufficit ip̄m habere bonā conscientiā. Nec potest hoc sacramētū conferre vel ministrare nisi fuerit sacerdos. ꝛ si ali⁹ cōfert nihil facit. vnde in diffinitione dicit. a sacerdote ministrata. Secūdo sciendū est de forma hui⁹ sacramēti: q̄ est septuplex. s. ad septē vnctiones principales. Circa qō sciendū q̄ in qbusdā ecclijs dr̄ ista forma in collatione hui⁹ sacr̄i. vngo oculos tuos oleo sanctificato in noie patris ꝛ filij ꝛ spiritusſancti. amen. Silr vngo nares. ꝛc. Et consequēter vngo labia. manus ꝛ pedes. ꝛc. Sz in rei vitate ista verba nō sūt vera forma hui⁹ sacr̄i sed bene sūt dispositio ad formā. Forma aūt hui⁹ sacr̄i vera hec est Per istā scām vnctionē ꝛ per istā sacratissimā benedictionē indulgeat tibi dns quicqd deliqsti p visū. Silr resumēdo sup aures. nares. labia. manus. ꝛ pedes. Licet aūt in hoc sacr̄o fiant multe vnctiones: vltima tm̄ vnctio. s. q̄ fit in pedib⁹ est forma respectu omniū precedentiū: ꝛ agit in virtute omniū. Et ideo in vltima vnctione gratia infundit: q̄ effectū sacr̄i p̄bet. vñ ꝟm tho. in. iiij. di. xxiij. Si iam aliq̄ ptes eēnt incepte ꝛ p̄sbiter deficeret sicut cōtingit in pestilentia qō factū est: nō debet iterari: sed vnctiones q̄ restant per aliū sacerdotē debent cōpleri. Sint ergo p̄sbiteri cauti: vt deceto corrigant libros suos ꝛ agenda. in quibus communiter habent formam sacramenti huius per illa verba. vngo oculos tuos vl̄ nares tuas. ꝛc. Istud eni sacramentū confertur per modū suffragij scōz Tho. ꝛ ideo datur p solam orationē ꝛ per verba optatiui modi. vn

de dixit Jacobus in vbis thematis. Inducãt ꝑsbiteros vt orent ꝓ eo. illa vero verba vngo oculos tuos. ꝛc. nõ sũt de substãtia sacramẽti: sed de bene esse scõz Petrũ de Tharan. di. xviij. ꝛ tho. in. iiij. q. iiij. ar. ij. Quib⁹ aũt hoc sacr̃m cõferendũ sit. Rn. dicendũ. ꝙ solũ est dandũ infirmis ꝛ nunq̃ sanis. nihil enim efficit in eis ꝛ hoc pz ex diffinitione prius data: in qua dr̃ ꝙ hoc sacr̃m est infirmi bois nec debet dari infirmis istud sacramentũ ex periculo exterioris violentie puta armoꝝ: vel submersionis scõm doctorem subtilẽ in quarto. di. xxiij. Et ex hoc soluo vnũ dubiũ. De quo cũ andirẽ sentẽtiarũ libros: dubitabatur a lectoribus ꝛ a formatis bac cathedris sacre theologie an hoc sacramẽtũ extreme vnctionis valeat vulneratis vel submergẽdis: pz enim ꝙ nõ. Dico enim ꝓbabiliter ꝙ si quis est vulnerat⁹ ꝛ ex vulneribus inflictis incidit in infirmitatẽ longã: ex qua desperatur de vita eius: puto ꝙ sit ei hoc sacr̃m dandũ: si alias recẽter vulnerato: ꝛ iam decedẽti nõ sit dandũ similiter suspẽdẽdo vl̃ submergendo nõ est dandum: quoniam illi non dicuntur infirmi neqz moriuntur ex defectu nature: sed ex euẽtu fortune secundũ Petrũ. Item hoc sacramentũ non debet dari pueris furiosis ꝛ amẽtibus: qui prius nõ petierũt hoc sacramentũ. Si qz tñ senio deficeret subito in articulo mortiz potest ei hoc sacramẽtum extreme vnctionis dari. Sed tamẽ adultis vsum rationis habentib⁹ non datur nisi petant specialiter. Sed tamẽ qui in vita sua habuit bonũ ꝓpositũ omnia sacramenta sibi necessaria vel vtilia suscipiendi: etiaz si ammitteret loquelam vngatur in nomine christi. Non debet etiam quis inungi sepius in eadẽ infirmitate: nisi eadem infirmitas vltra annũ protrabatur: ita quod in vno anno in eadem infirmitate nullus bis inungatur: ne sacramentum istud vilescat. Iteratur tamen hoc sacramentum in diuersis infirmitatibus vel in eadem recidiua: quia non habet effectum perpetuum: eo quod sanitas mentiz ꝛ corporis que sunt eius effectus reiterari possunt ꝛ ammitti ꝛ recuperari. Debet autem fieri vnctiõ extrema super organiz quinqz sensuum corporalium: qui sunt quasi prime radices peccandi. Unde oculi vngunt̃ ꝓpter visum: quo

peccam⁹. Aures ꝓpter auditū: nares ꝓpter odoratū. Labia ꝓpt gustū. man⁹ p:opter tactū. pedes vero ꝓpt vim motiuā qꝫ nō est de neceſſitate. Cor aūt nō vngat qm̄ est p:incipiū imediatū vite ꝛ remotū actionis neqꝫ genitalia ꝓpter imūdiciā ꝛ reuerentiā sacr̄i: nec lingua ꝓpter abhominationē. Itē scōm Thomā mutilati in ungi debent quanto ꝓpinqui⁹ possint circa partes que inungi debuerant. qz q̄uis nō habēt mēbza tñ hñt potētias q̄ illiꝫ mēbziꝫ debent saltiꝫ in radice: ꝛ ideo interi⁹ peccare possūt ꝓ ea q̄ ad eos pertinent ꝛ effectus extreme vnctionis scōm Thomā est q̄dā sanitas spūalis q̄ datur cōtra q̄dā debilitatē vl ineptitudinē: q̄ in nobis relinquit ex peccato actuali vel originali cōtra quā debilitatē homo roboratur per hoc sacr̄m. Et qz hoc robur seu fortitudo gratiā facit: secū nō cōpatitur peccatū ideo ex consequēti si inuenit peccatū aliqꝫ veniale vel mortale oblitū quo ad culpā tollit: dūmodo non ponat obex ex parte recipientis. Secūdari⁹ aūt effect⁹ eius est corporalis sanitas. Sed diceres quare nō semꝑ hō infirm⁹ vnct⁹ surgit de infirmitate: ſꝫ sepi⁹ morit: ℟. qꝫ cū isto sacr̄o sanitas est effectus secūdari⁹: ꝛ ideo nō dat nisi scōm qꝫ expedit ad sanitatē spūalē qz tūc semꝑ eā inducit dūmodo nō sit impedimētū ex parte recipiētis. Unde pꝫ qꝫ si vnctus in extremis nō surgit ab infirmitate illa per illā vnctionē: signū est qꝫ sanitas corporalis est sibi nociua ꝛ vult deus poti⁹ cū sic habere infirmū q̄ sanū. Uel signū est qꝫ infirmus nō bene dispositus est in conscientia: ita qꝫ adhuc aliquod habet impedimentū qꝫ impedit ne sanitas corporalis sibi restituatur alias raro fallit. In hoc enī sacr̄o vnctio exterior est sacramentum sed res sacramenti est sanitas corporis ꝛ anime. Res aūt ꝛ sacramentū est vnctio spūalis interior. i. mentis iocunditas vel solatiuꝫ. Potest aūt hoc sacramentū extreme vnctionis conferre vel ministrare cum vno clerico: qui sibi respondeat ad orationes ꝛ ad psalmos qui ibi dicūtur. Si tamen caret clerico potest solus expedire totū secūdū Guillelmū ꝛ Hostien. Si aūt vngit sacerdos: nō est op⁹ clerico qui respōdeat ad. p̄s. ꝛ or̄ones: sed ipsemet respōdeat solus dicens cum dicitur in letania sancta maria ora pro me. ꝛc̄. similiter cū dicitur a morte perpetua: respōdeat libera nos domine.

nec vngaꝫ sacerdoti manus in palmis interioribus: qm̃ ibi vncte sũt per episcotũ in ordinib⁹. Sz exteri⁹ vngaꝫ in superficie, ꝺ hoc tñ nõ est magna vis qualitercũqz faciat. sz tñ illud securi⁹ est ꝛ tutius. practica hui⁹ sacr̃i est facilis. Nã premittit sacerdos primo veniens in domũ infirmi septẽ psalmos penitentiales cũ letania. demũ q̃rat ab infirmo si postulat sacrã vnctionẽ. Tertio dicit orationes positas in libello ad hoc cõgruas. Quarto vngit eũ forma supradicta. Quinto tergit cum stupa canapi vulgariter cañamo: vel lini loca vncta ꝛ ꝓijcit in ignem. Sexto lauat manus sale ꝛ aqua. ꝛ similr proijcit ad ignẽ. Septimo alligat loca illa mundo pãniculo vsqz ad tertiã diẽ: q̃ tertia die cõburet. Octauo relingt signũ passionis christi in cuius virtute istud sacramentũ sicut ꝛ alia habent vim tutẽ sanatiuã anime ꝛ corporis. Sed pro ampliori declaratione istius sacramẽti extreme vnctionis vide magr̃m sentẽ. in. iiij. di. xxiij. ꝛ ibi tho. in solutione scõe. q. ad primũ cui⁹ ẏba sunt Ad primũ ergo dicẽdũ. ꝙ q̃libet infirmitas augmẽtata potest mortez inducere. Et ideo si genera infirmitatũ pensent in q̃libet egretudine hoc sacramentũ potest dari qõ apostolus hoc nõ determinat Sz si pensẽt infirmitas modus stat⁹ nõ semp debet infirmantib⁹ hoc sacr̃m extreme vnctionis dari. Et si hoc sacr̃m extreme vnctionis nõ debet dari oĩbus precipue furiosis amentib⁹ q possent irreuerentiã sacr̃o per aliquã immũdiciã facere nisi haberent lucida intervalla: ingbus sacr̃m recognoscerẽt: ꝛ sic eis in statu illo conferri posset. Et dicunt lucida intervalla. s. in tpe sanitatis. Et in articulo supradicto. iiij. sen. di. xxiij. ad. v. in solutiõe quarte. q. dr. vnde sicut eucharistia nõ debet dari pueris. s. nõ determinantibus. i. decernentib⁹ inter cibũ corpalẽ ꝛ spũalẽ: ita nec talib⁹ debet dari sacramentũ extreme vnctionis sic tho. vbi supra. in quarto. di. xxiij. ad v. qõ nota qm̃ quotidie accidere potest. Et sic sacramentũ extreme vnctionis nõ dz dari alicui nisi semel in anno qõ est verũ nisi infirmitas iteret: qm̃ tũc totiẽs quotiẽs infirmitas iterat̃ poterit hoc sacramẽtũ iterari. Et nõ dz hoc sacr̃m extreme vnctiõis dari nec administrari nisi illis q scõm apparẽtiã sũt magis ꝓpinqui morti q̃ vite corpali ẽm estimationẽ hominũ vt dictũ est. Pro quo vide tho.

ſuo.iiij.di.xriij.ad quartū in ſolutione.ij.ārgumēti.cui⁹ v̄ba ſūt.ad ij.dicz q̄ illud qđ eſt ſcōm exiſtimationē hoīm extremū: qñz ſcōm rei veritatē nō eſt extremū. Et ſic dr̄ hoc ſacr̄m extrema vnctio: qz non dz dari niſi illis: quoz̄ mors naturalis eſt propinqua ſcōm exiſtimatiouē hoīm. z ſic vide.c.cū nōnūq̄z de pe. z re. vbi dr̄ nōnūq̄z infirmitas corpalis ex̄ pccō ꝓueniat.

Seqū de ſacro ordinis ſcienda ſūt octo. Primū quid ē ordo. Scōz quot ſūt ordines: z quot ſūt maiores z q minores: z quare maiores dicunt maiores: z q̄re minores dicūt miores. Tertiū quot z q̄ ſūt ō ſubſtātia hui⁹ ſacr̄i. Quartū: qđ eſt in hoc ſacro ordinis ſacr̄m tm̄ z qđ res. Quintū q̄ etas regrit̄ in ordinādis tam in minorib⁹ ordinib⁹: quā in maioribus. Sextū q̄ impediūt ordinādū: licet nō habeat cul pā: ſz nō ſine cauſa. Septimū q̄ xp̄s exercuit iſtos ordines. Octauū q̄ ſūt officia z actus iſtoz̄ ordinū ſiue ordinatorū. Circa primū dicendū ꝙ ſcōm qđ dicit magiſter ſen.di.xriiij.ꝙ ſcōm hugonē ordo ē ſigna culū quoddā in quo z p qđ ſpūalis ptās ſeu officiū tribuit ordinato. Ad ſecundū dicendū ꝙ q̄uis iuriſte ponāt nouē ordines ſcōm nouē choras angeloz̄: tamē theologi ponūt ſeptē ſcōm ſeptē dona ſpūs ſcti: q ſūt hoſtiariat⁹: lectorat⁹. exorziſtat⁹. accolitat⁹. ſubdiaconat⁹. diaconat⁹. z preſbiterat⁹. Et quattuor primi ſūt miores qz minus accedūt ad ordinē preſbiterat⁹. Ad tertiū dicendū ꝙ de ſubſtātia huius ſacr̄i ſūt ſex. Primū ē poteſtas ordinātis: qz oportet ꝙ ſit ep̄s. Scōz eſt materia: vt vnctio cū oleo z balſamo in manib⁹ ſacerdotū. Tertiū ē forma v̄boz̄ q̄ diuidit̄ ſeu diſtinguit̄ ſcōm ordinē q recipit̄. Quartū eſt ſexus. qz mulier nō recipit characterē ordinis cū nō ſit capax dicti ordinis rōe ſexus. Quintū eſt ꝓpria intentio. Sextū qđ ordinandus ſit baptizatus z cōfirmatus. Ad q̄rtū dicēdū qđ ſacr̄m tantū in ſacro ordinis eſt: viſibile ſignū quo poteſtas ordinati oſtēdit̄. Res tm̄ ē gr̄a q̄ cōfert̄ digne recipiēti. res z ſacr̄m ē character q ip̄mit̄. Ad.v.dicz qđ minores ordines ante ānos diſcretiōis ſuſcipi z cōferri poſſūt ſi neceſſitas ē idoneitas z ſpes ꝓfectus z ſcōz qđ dr̄ in cle. de eta. z q̄li.or.c.j. ordinādus ī ſub diaconū dz eē. xviij. annoz̄. In diaconū vo dz eē. xx. annoz̄. In ſa

cerdótē.xxv.annorū:z sufficit attingere annū.xxv. In ep̄m.xx.an
norū. Ad.vj.dicz.qđ multa sūt q̄ impediūt ordinādū sine culpa or-
dinādi:sed nō sine causa.vt si ordinādus est ignotus nō dz ordina-
ri.vt dī ex de pere.ca.j.neqz si sit bigamus:xlvj.di.c.a cūctis.neqz
si sit neophitus corpe viciatus.xx.ijq.j.c.legi.nec si sit de illegittimo
mr̄imonio natus extra de filijs p̄sbiterorū.c.j. neqz si sit seruus ex
tra de ser.non ordi.c.j. etiā qñz obligatus ad ratiocinia expellitur
ab ordinibus. Dec oia sanctus tho.li.vj. sūme. ca. xxxvj. Ad.vij.
diczqđ xp̄s exercuit ordinē hostiariat⁹: qñ eiecit vēdētes z emētes
de templo. Ordinē lectoratus: qñ in medio senioz accipiēs librū
legit spūs dñi sup me.zc. Ordinē exorzistatus: qñ demoniacos sa
nauit. ordinē acollitatus qñ dixit ego sū lux mūdi. Ordinē subdia
conatus: qñ post cenā linteo se precinxit z pedes discipulorū lauit
Ordinē diaconatus: qñ in cena corpus suū ministrauit discipulis
suis z dormientes apl̄os excitauit. Ordinē p̄sbiteratus quando
in die cene panez z vinū in suū corpus z sanguinē mutauit z se in
ara crucis obtulit. Ad octauū dicendū qđ actus hostiarioū est cu
stodie locū cōfessiōis sacramētorū ab his q̄ imūdi determinati sūt
s.excōmunicatis. actus lectorū est prophetias legere. actus exorzi-
starū est arcere demones p cōiurationē ne dominēt in corpore non
dū baptizato. actus acolitorū est designare lumē euangelij in lumi
ne naturali. actus subiaconatus est oblationes accipere ab offerē-
tibus z eas offerre diacono. legere epistolam nō est actus princip̄a
lis diaconi sed actus consequens. Actus diaconi est ordinare bo-
stias in altari. legere euangelium vel predicare non est actus prin-
cipalis diaconi:sed est actus consequens. Actus p̄sbiteri est con
secrare corpus z sanguinem christi. ligare auctoritate vel soluere
non est actus principalis: sed consequens actus. Sed pro amplio
ri declaratione istius materie vide Thomam in. iiij. di. xliiij. ad
tertium z per totam. di. Sed in dicto argu. tertio in corpore dicit
Tho. Unde episcopus in collatione ordinū duo facit. Prepa-
rat enim ordinandos ad ordinis susceptionem z ordinis potestatē
tradit:preparat quidem z instruendo eos de proprio officio z ali-
quid circa eos operando vt idonei sint potestatem accipiēdo. que

quidem potestas in tribus consistit. s. in benedictione. z in manus impositione z in vnctione. per benedictionem diuinis officijs mancipantur: z ideo benedictio datur. Sed per manus impositionem datur plenitudo gratie: per quã ad magna officia sint idonei: ideo solis sacerdotibus z diaconis fit manus impositio: quia eis competit dispẽsatio sacramẽtorũ quãuis vni sic principali z alteri sicut ministro. Sed vnctio ad aliquod sacramentũ tractandũ consecratur. z ideo vnctio solis sacerdotibus fit: qui pprijs manibus corpus xpi tangunt. Sic z calix inungitur qui continet sanguinem: et patenã q̃ continet corpus. Sed potestas collata fit per hoc qõ datur eis aliquid quod ad proprium actum pertinet. Etiam quia principalis actus sacerdotis est cõsecrare corpus z sãguinẽ xpi. qõ nota

Segũ de sacro mrimonij: circa qõ sciẽda sũt sex. Primũ qd ẽ. Scõz vñ dr: z q̃re magis dr a matre q̃ a patre. Tertiũ qñ fuit institutũ. Quartũ q̃ etas requirit in recipiẽtibus hoc sacrm. Quintũ q̃ sũt bona mrimonij Sextũ q̃ sit causa efficiẽs mrimonij: z q̃ sit causa materialis z formalis z finalis. Circa pmũ dicẽdũ qõ mrimoniũ ẽ viri z mulieris cõiũctio indiuiduã vite cõsuetudinẽ retinẽs. Ad scõm dicẽz qõ dr de mater. tris. z muniũ. ij. quasi matris muniũ: quia hoc officiũ magis apparet in matre q̃z in patre. Ad tertiũ dicendũ qd fuit institutũ in paradiso terrestri ante pecatũ ade cũ dictũ fuit. Crescite et multiplicamini z replete terram. Ad quartum dicendũ qd scõm qd dicit mgr senten. li. iiij. di. xxxvj. In viris est q̃ttuordeci annorũ In mulieribus est duodecim annorũ qui possũt carnalẽ copulam exercere: z qui possunt in ea consentire. Ad quintũ dicendũ qd tria sunt bona matrimonij. s. fides. proles. z sacramentũ. Prima duo aliqñ sunt in matrimonio z aliquando non. sed tertiũ est de necessitate: quia vinculum indiuisibile. sic dicit magr sententi. libro. iiij. distin. xxxj. Ad sextum dicendum qd causa efficiens matrimonij est consensus animorũ per verba de presenti expressus. materialis causa sũt psone legittie. Formalẽ debita vboz platio cũ dr accipio te i meã vxorẽ i meũ. Finalẽ plis procreatio: z fornicatiõis euitatio.

memoriter bigamie precepta decantent: vt que christiane pudicie despiciunt fidem. discant saltem ab ethnicis castitatē. fertur au reolus Theophrasti liber de nuptijs. in quo q̄rit an. s. sapiens vir ducat vxorē. Et cū diffiniſſet. si pulchra eēt. si bene morigerata. si honestis parentib⁹. si ip̄e sanus ac diues. Si sapientē inire aliquan do matrimoniū statim intulit: hoc aūt raro. in nuptijs vniuersa ita cōcordant. Nō est igit vxor ducenda sapienti. Primū enī impe diri studia phie: nec posse quenq̄ libris z vxori pariter inseruire. Multa enīz esse q̄ matronarū vsib⁹ necessaria sunt. preciose vestes aurū. gēme. sūptus. ancille. suppellex varia: letīcie. vt eseda deau rata. deinde per totā noctem garrule. conquestiones. s. illa ornatior procedit in publicū: hec honorat ab omnib⁹: ego in contēptu fe minarū misella despicior. cur aspiciebas vicinā? quid cū ancilla lo quebaris? de foro veniens quid attulisti? non aurū habere possu mus: nō sodalē: alterius amorez suū odiū suspicatur. Si doctissi m⁹ p̄ceptor in q̄libet vrbiuz fuerit nec vxorē relinq̄re nec cū sarcina ire pōt. Pauperē alere difficile est. diuitē ferre tormētū. Adde q̄ nulla est vxoris electio: sed qualiscūqz obuenerit habēda. Si ira cunda. si fatua. si deformis. si supba. si fetida quodcūqz vitij est post nuptias discimus. Equus. asinus. bos canis. z vilissima manci pia. vestes quoqz z lebetes. sedile lineū. calix. vrceolus fictilis pro bant̄ prius: z sic emunt̄: Sola vxor nō ostenditur ne antea displi ceat q̄z ducatur. Attendenda est semper eius facies z pulchritudo laudanda ne si alterā aspexeris se estimet displicere. Uocanda do mina. celebrand⁹ natalis eius. Jusiurādū p̄ salutē ei⁹ vt sit super stes optandū. zc. Uerū quid prodest etiaz diligens custodia cum vxor seruari etiā impudica non possit pudica non debeat. Jnfida enīz custos est castitatis necessitas. z illa vere pudica dicenda est. cui licuit peccare: si voluit: pulchra cito adamatur. feda facile con cupiscit. Difficile custoditur quod plures amant. Molestum est possidere quod nemo dignatur habere. Minore tamē miseria de formis habetur qua formosa seruatur. Nihil tutū est in quo totius populi vota suspirant. Alius forma. alius ingenio. aliuz facetijz i. vrbanitate. alius liberalitate sollicitat. Et sic aliquando expugna

tur qđ ondlqz inceſſit. Et ſic tu cōclude q̄ nemo p̄ōt duob⁹ dñis ſuire. Job. viij. qm̄ qſqz aut amat deū aut amat mūdū. Hec dixi ſubmittens me correctioni ſancte matris eccleſie catholice.

Deo gratias.

¶ Nota clerice prudens z felix quō de libello iſto poterunt cātarī illa q̄ cātāt p Ariſtotelē ecbono. j. vbi dicit. Preciosa ſūt interdū parui corporis lapilli gēmeqz teſtant: qm̄ z ſicut lapillus z gēme ſūt pue res in q̄ntitate: ſūt tn̄ maxime i valore: z ſic libell⁹ iſte z ſi ſit puus in q̄ntitate: eſt tn̄ magn⁹ ſiue maxim⁹ in valore: qm̄ in ſe cōtinet multa vtilia z laude digna q̄ ſūt notanda p ordinē. z ſi nō bene p̄pter āguſtiā tp̄is tn̄ aliq̄liter tibi z mihi z cuicūqz niſi fallor: videbūt ordinata quoꝫ ſerics vel ordo eſt qui ſequit

¶ Primo agit de numero ordine z ſignificatiōe ſacerdotaliū veſtiū. ¶ Secūdo q̄liter ſacerdos accedere ad altare debet. ¶ Tertio qn̄ dz dici gl̄ia in excelſis deo z ite miſſa eſt: z qn̄ non. ¶ Quarto quot oſones in miſſa dz dicere ſacerdos an vnā/ vl̄ tres/ vl̄ quiqz vel ſeptē: z q̄re nō pl̄es. z p̄re magis dicūt oſones ſiue cātant in numero ipari: q̄z i nūero pa[illegible] Quito aſſignat declaratio vni⁹ cui⁹qz p̄ticule ip̄i⁹ ſacratiſſimi ſecreti. ¶ Sexto dat q̄dā regula generalis ad cognoſcēda peccata mortalia z p̄ccata venialia. z quid eſt peccatū mortale qđ quoqz veniale z pro vno quoqz aſſignāt remedia ¶ Septimo cui⁹ p̄ōderis ſit peccatū mortale z qđ dr̄. ¶ Octauo tractat de remedio peccati mortalis. ¶ Nono recitant valde ſingularia de ciuitate dei z quid ſit illa ciuitas z vbi ſit per te poteris videre. ¶ Decimo tractat de ciuitate diaboli z de eius plib⁹ angustijs. ¶ Undecimo de igne infernali an ſit ſupra terrā an inmiſcebus terre vel in qua mūdi parte. ¶ Duodecimo dr̄ de ſacerdotibus: z ad q̄ teneant. ¶ Tertio decimo de ſacramētis in generali. Tandē z finaliter de oibus ſacramētis in p̄ticulari: z de pluribus aliis que p̄opter angustiā temporis dimitto: ſed tu qui iſtū libellū habueris per te poteris inuenire. z ſic rogo atqz rogito non dimit-

tas quōniā via paradisi. Laudetur christus quōniā iste libellus est finitus.

Alfonsus Dueteñ .ad lectorē.

Quisqs eternum celebrans tonātem
Sordidis tractas manib⁹ sacratum:
Te prius totum speculo frequenter
Inspice queso.
Hic tui vultus maculas aperte:
Aulnus z mētis varium decorę:
Atqz te totum poteris videre
Intus z extra.
Noueris paruo liquide specillo:
Ut sacram ciues superos ad aram
Aduocans/verbis minimus sacerdos
Rumpat olim; am.
Acta quid sacrę reuerenda missę:
Quid sacerdotum trabeę figurēt:
Hoc potes clar epcrire speclo
Di lector.
Hic sacramenta micuer. cuncta
Quodlibet segni calamo refulgēs:
Quę nisi callet stigiam sacerdos
Ibit in vnd
Ergo si turpi vicio notatam
Hoc tibi mentem speculare monstrat:
Te precor christi lateris liquore
Ungere cures.

Impressū Salmantice. Año dñi. M.cccc.Martij.xvij.